G. TOPfRCEANU

MINUNILE. SFÂNTULUI SISOE

Ediţie îngrijită şi prefaţată de

GEORGE SANDA

JUNIMEA, 1972

Coperta: E. KABDEBO

Desene şi facsimile din colecţia îngrijitorului de ediţie.

PREFAŢĂ

În veâtel *anului 1913, G. Topârceanu îl anunţa pe N.N. Beâdiceanu*: *„La vară, dacă o fi linişte, am de gând să-mi scriu romanul despre care îţi vorbeam... Dac-o fi stat destul în cap, sunt sigur c-o să iasă bine, şi-o să-ţi placă. Subiectul este românesc, situaţiile toate vor fi cu tâlc, stilul rotund şi cam bisericesc* (a).

*Scriitorul şi-a purtat romanul „*Minunile sfântului Sisoe*” ca pe-o povară, peste două decenii. Din 12 capitole, câte ar fi trebuit să aibă, a publicat numai trei; al patrulea a apărut postu'? n. „Început în vara anului 1936 la mănăstirea Agapia – scrie Otilia Cazimir – r & făcut şi corectat de nenumărate ori în chinurile crâncene din preajma sfârşitului, la Viena, în martie 1939 – a început să-l transcrie la maşină pentru tipar în aprilie 1939, cu o lună înainte de a muri.*

A copiat două pagini.

— Când mi-o fi mai bine, îl termin...

*Nu l-a mai terminat*e *b*).

G. *Topârceanu şi-a adunat tot materialul de care avea nevoie; şi-a întocmit schiţe şi planuri, şi-a redactat unele detalii semnificative, şi-a strâns note umoristice... Şi-a conceput lucrarea în dime\nsiuni vaste, poate prea mari a – Horia Oprescu „*Scriitori în lumina documentelor*”, Ed. Tineretului, 1968,* p. *245.*

5 – *G. Topârceanu „*Postume*”, Ed. „Cartea Românească”, 1938, p. 137.*

*pentru temperamentul său. I-ar fi trebuit liniştea sadovenâană. Dacă ar fi terminat „*Minunile sfântului

Sisoe", G. *Topârceanu ar fi scris capodopera creaţiei lui.*

După exemplul marilor epopei medievale, romanul ar fi trebuit să aibă numeroase personaje (*într-o listă apar 62 de nume*), *să se desfăşoare pe vaste planuri, să satirizeze cele mai importante aspecte ale vieţii social-politice*: *Instituţii, moravuri, credinţe, sentimente – moderne. Armata, războiul, patriotismul, mândria naţională. Clerul, popii, tagmele bisericeşti. Justiţia – judecătorii, avocaţii, procesele, sentinţele, tribunalul, împricinaţii. Şcoala – dascălii, metodele. Comerţul şi Industria. Amorul, Gelozia, Ura, Frica de moarte. Căsătoria, botezul, peţitul, zestrea, adulterul, prostituţia, menajul. Spiritismul, hipnotismul, telepatia* etc. – *superstiţii moderne. Filantropismul cucoanelor. Parlamentarismul, alegerile, discursurile, alegătorii* etc. – *politica. Mecanismul, mecanizarea*: (*maşinismul în genere*): *Radiofonia, avionid, automobilul. Confortul modern, case, hoteluri, vehicule. Febrilitatea modernă, viaţa în galop... Sindicalizarea, asociaţiile profesionale, omul-celulă, omul-cifră. Monarhie, democraţie* [...] *Artă, literatură modernă. Medicii, tratamentul, cura, hipocondria*; *nevrozele, maniile; medicamente.* <*Acovaţii*> *Poliţia, comisarii, jandarmii, hoţii, pungaşii. Cocotele* (*casa de...*)" *a*).

Subiectul ar fi trebuit să fie românesc, să satirizeze societatea românească. Virtuţile, defectele şi viciile personajelor ar fi trebuit să fie ale noastre. Printre virtuţi sunt citate: „*cinstea, bunătatea, curajul, hărnicia, generozitatea, dragostea de aproapele, demnitatea, spiritul de dreptate, abstinenţa, sinceritatea, evlavia, dragostea părintească* etc."

Pământul şi cerul urmau să fie cadrul de desfăşurare al acţiunii, viaţa şi moartea, temele principale; *raiul o ipostază a vieţii şi a morţii.*

„*Pe pământ, nimeni nu mai crede în rai*", *notează scriitorul. Dar nici sfinţii, creaţi după chipul şi asemănarea oamenilor nu mai cred în el.* „*Cum e grădina raiului? Cum sunt cei din rai? Cum e organizată viaţa colectivă a –*

Citatele nemenţionate în subsol sunt reproduse din ediţia de faţă.

acolo?*”* – *iată unele dintre întrebările romanului. Întrebarea fundamentală se referă la viaţa pământească*; *cum suntem noi, cei de pe pământ*.

În rai, ca şi pe pământ sunt aceleaşi moravuri, aceleaşi instituţii, aceiaşi oameni. Ca şi pământul, raiul are isterie, geografie, vegetaţie, faună, sol, industrie, comerţi agricultură, credit, monedă. Şi acolo există departamente ι „miniştri, Asistenţa socială, Le-furile, pensiile”. *Exista* e *diviziune a muncii*: *„Meseriile. Teatre, circuri, varieteuri. Viaţa nocturnă. Municipalitatea. Ordonanţele poliţieneşti. Decretele împărăteşti. Ziarele, politica”*. *Există şcoli” (seminării,* sco Zz *de cântăreţi, şcoli primare)”*. *Tipul de organizare nu putea fi altul decât monarhia absolută*. Exista, ca *şi pe pământ „Acţiunea subversivă, Propagandă clandestină. Se dau sancţiuni*: *„Politica e făcută de heruvimi (care au bastoane de cauciuc*?)*”*.

Interesante sunt „Visurile binecredincioşilor a. Uneori t noaptea, în dormitoare, ei *„s-adună cap la cap şi pun la cale evaziuni*

„Viaţa sexuală nu există pentru că înmidţirea populaţiei nu se face prin naştere, ci prin imigraţiei (În procesiunile religioase prin grădina raiului „Toţi umblau îmbrăcaţi la fel, în cămăşoaie albe de in *lungi până la călcâie şi strânse bine-n baieră la gât. Şi fiind raşi peste tot la obraz şi cu capetele tunse chilug, de pe nimica nu se mai putea cunoaşte, pe dinafară, care-i bărbat şi care femeie.*

Uşuraţi cu totul de cele pământeşti, cei din fruntea convoiului călcau lin şi apăsat, de părea că poartă fiecare o tavă cu colivă pe creştet. Mergeau cu privirile-n ceaţă şi păşeau domol, ca o cireadă de momâi albe care-au înviat la soareu.

Cu discreţie şi economie, sugerând meşteşugit „analogii cu realităţi umane mod & me”, scriitorul a creat o lume „conformă cu concepţia curentă pe care un creştin

şi-o face despre rai. Numai că dusă până la ultimele ei concluzii, concrete (i.

Raiul imaginat de G. Topârceanu este plictisitor, lânced. Din zori până noaptea răsună numai cântări bisericeşti „Şi pretutindeni văzduhul mirosea numai a smirnă ş-a tămâie, de-ţi venea ameţeală; ba te-ar fi apucat de ία o vreme chiar durerea de cap, dacă în rai ar fi ca *putinţă asemenea răutăţi". „La început, toţi umblă cu inima pierită de frică, săracii, când se văd picaţi deodată într-un loc aşa de străin şi sfânt ca acela /...] Dar după vreun an ori doi, unii mai degrabă, alţii mai târziu, cum e firea fiecăruia, încep să cadă mereu pe gânduri şi li se lungeau ochii a drum [...] În curând, ba unul, ba altul* şi *încearcă să sară noaptea peste ziduri. Dar heruvimii de pază, rânduiţi anume pentru treaba asta, zi prind în nişte reţele mari de sfoară, întinse cu meşteşug în văzduh, şi-i aduc îndărăt nevătămaţi".*

Din lipsă de ocupaţie locuitorii raiului mint, bârfesc, cad în păcatul invidiei şi al trufiei, creează conflicte între membrii diferitelor naţionalităţi. „Unii cer introducerea suferinţei în rai (Un nou-venit protestează. Dar unul dintre cei vechi a încercat să se spânzure, de plictiseală. De asemenea, încercările de evadare sunt dese. Altul se roagă să i se scrântească o mână – şi foarte mulţi încearcă să-şi facă rău, să se automutileze – ca să le fie mai bine...

— Mă rog dumitale, trage-mi un pumn în nas! se roagă unul de Sisoe".

Odată, sfântul Habacuc, mare ghicitor în palmă şi amator de ţintar „a fost prins cărând ţărână cu o tărăboanţă, într-un loc mai ferit, unde-şi pusese de gând să răsădească urzici. Şi a fost aspru mustrat atunci de sf. Petru, după cuviinţă, căci în rai nu-i îngăduit nimănui să muncească, acolo fiind veşnică sărbătoare".

Într-o astfel de lume, „în coliba lui prizărită la marginea dinspre răsărit a raiului" trăia sfântul Sisoe făcătorul de minuni", personajul principal al romanului.

Naiv şi ignorant, gelos şi egoist, ambiţios şi bârfitor,

„cu mintea lui puţină şi cu impulsivitatea lui lesne declanşată", sfântul Sisoe descinde din eroii lui Anton Pan, Creangă şi Caragiale, dar mai ales din basmele, poveştile şi snoavele noastre.

Invidios pe sfinţii mai mari că au sub ascultare cete de binecredincioşi, Sisoe i-a cerut voie lui Dumnezeu să coboare pe pământ să propovăduiască printre oameni credinţa, cu ajutorul minunilor pe care le va face. Aceasta era „misiunea oficială" a lui Sisoe. „Dar intenţia lui nemărturisită *este să-şi facă reclamă printre oameni şi propagandă pentru un praznic mai mare în calendar Nici Dumnezeu nu i-a mărturisit lui Sisoe adevăratul motiv pentru care l-a lăsat să părăsească raiul. „Dumnezeu a ştiut ce face când i-a dat învoire să se coboare pe pământ: a vrut să scape de el, să-l scoată din rai. Că prea ţinea morţiş să aibă binecredincioşi sub ascultarentr-o notăr scriitorul precizează: „Aşa s-a descotorosit de ei din rai Dumnezeu, unul după altul".*

Viaţa de pe pământ nu-i mai bună decât cea din rai. „Durerea însăşi e necesară, ca să poţi simţi bucuria că nu te doare nimic". După nenumărate suferinţe îndurate pe pământ, după ce şi-a pierdut puterea divină şi amintirea vieţii suprapământeşti, Sisoe aspiră să ajungă în rai.» Şi abia îi fulgeră prin minte, într-un moment de luciditate, că a mai făcut odată experienţa şi că nici în rai nu-i mai bine la urmă.

La fel ca eroii populari, Sisoe e curat la suflet. Comportarea, „natura care-i e proprienu se potriveşte cu calitatea lui de sfânt: „Dacă n-aş fi sfânt, v-aş arăta eu vouă acum" mărturiseşte Sisoe, iar altă dată, ascultând un discurs patetic, cu subiect religios, îl întrerupe la urmă, familiar pe orator „Hai?"

Invitat la o nuntă, Sisoe refuză.

„— Dar şi Iisus a fost la nunta de la Cana.

— O fi fost: da? rău a făcut că s-a dus".

Comicul este reliefat mai ales atunci când povestea lui Sisoe despre rai nu e crezută nici de slujitorii bisericii.

Sisoe nu minte. Comicul de situaţie este evident.

„*Când Sisoe zice*:

— *La noi, în rai*...

— *Aşa aiurează el, zsî lămureşte doamna Firţulescu prietenele.*

— *Părinte, să nu mai spui asta, că e ruşine*...

Tot vorbind despre rai, Sisoe e dus la balamuc. De acolo abia izbuteşte să-l scape protectoarea lui, tot dând bani şi cadouri în dreapta şi-n stânga.

— *Părinte, nu mai vorbi de rai*...

— Da' ce, *nu-i adevărat*?

— *Bine, bine*... *o fi adevărat*; *da9 lasă-l la păcatele, că vezi câte ţi se trag din asta.*

— *Lasă, lasă*... *când or trece pe lumea cealaltă* cor *ajunge ei în rai pe mâna noastră – ş-atunci*> *au să vază ei pe dracii – că n-au crezut J*".

În afara condiţiei speciale de locuitor al raiului coborât pe pământ, Sisoe este un om de treabă. Potrivit planului general al romanului intitulat „Despre minunile sfântului Sisoe (Memento pentru fondul povestirii)" *), *eroul urma să fie prezentat în numeroase medii sociale, în diverse instituţii. Sunt schiţate unele împrejurări în care trebuia pus*: *la o şedinţă de spiritismy la un meci de box, la ştrand, la un ceai dansant, la o şedinţă a Camerei deputaţilor, martor la un proces, coasociat la un cabinet de consultaţii pentru făcutul minunilor* etc. *Reflecţiile lui Sisoe, ivite din ignoranţă şi naivitate sunt primitive*:

„*Sisoe e invitat la un ceai dansant. El se duce şi acolo, ca să cunoască năravurile muritorilor de azi.*

Dialog cu mama unei fete dansatoare:

— *Şi dacă, pe urmă, nu mai vrea să-ţi ia fata*? *O mai ia altul, după ce ăsta ţi-a smotocit-o aşa*?...

— *Oho*! *ba bine că nu. Când fata e frumoasă,* toţi se-ndeasă!"

În mijlocul scepticismului general „Biserici există, cler există, „creştini" există – dar în fond nimeni nu mai crede în dogme, nimeni nu mai practică morala

creştinăraiul începe să dispară şi pentru Sisoe). Este semnificativă concluzia lui în urma experienţei pe care a făcut-o pe pământ: „În curând, oamenii au să dea gata raiul, cu tot ce-i în el. Pământenii îşi ucid morţii. Viaţa cea veşnică a morţilor n-are să mai fie, căci raiul nu mai e veşnic cum credeam noi. Muritorii şi-au mâncat raiul, ca ţiganii biserica

În romanul „Minunile sfântului Sisoe” puterea este acaparată de Dumnezeu şi repartizată după canoanele monarhiei absolute. Pentru binecredincioşii de rând, raiul nu există.

În revista „Ţiganul în cer”, organizarea colectivă celestă este aceeaşi, deşi scriitorul a înlocuit (nu întâmplător) raiul în care nu mai crede nimeni cu cerul (mai aproape de oameni). Ţiganul a ajuns în cer printr-o întâmplare. Sherlok Holmes, celebrul detectiv, l-a hipnotizat a – B.A.R. arh. G. Topârceanu, I, ms. 5 a.

şi ţiganul s-a trezit în cer. Acolo, puterea supremă îi aparţine suntului Sisoe (făcătorul de pozne). El are o baghetă cu care poate să facă minuni.

„Sisoe (îl ia deoparte) – Uite ici, ţigane. Vezi bagheta asta? Cu bagheta asta ai dreptul să chemi de pe pământ pe oricine-ţi place, că vine la moment. Şi tot cu ea poţi să dai afară pe cine vrei”.

Ajuns în posesia baghetei făcătoare de minuni, ţiganul l-a alungat pe Sisoe din rai „Ia ieşi afară şi tu> mă Sisoe, şi nu-mi mai tot bate capu’!”

În afara puterii de a face minunea de a-şi realiza orice dorinţă, ţiganul nu modifică organizarea pe care a găsit-o în cer. Dar cerul pe care ni-l prezintă scriitorul este foarte asemănător cu viaţa obişnuită, pământească. Ţiganul trăieşte printre îngeri aşa cum ar trăi pe pământţi dacă ar avea puterea. Indirect, scriitorul ne spune că raiul poate fi aici pe pământ; el este şi a fost pentru cei puţini, deţinători ai puterii.

În „Ţiganul în cer” minunea este că puterea poate fi la îndemâna unui om de rând, a unui ţigan. Pe sfântul

Sâspe şi pe ţigan *îi uneşte aceeaşi condiţie de oamenii umiliţi de semenii lor şi aceeaşi* putere *de a ieşi din mediul în care au fost constrânşi să trăiască, să facă minuni într-o altă lume, la fel de bună sau la fel de rea ca aceea din care au plecat. Condiţia realizării, în ambele lucrări este* puterea. *Sisoe i-a smuls lui Dumnezeu puterea de a face minuni şi a coborât pe pământ unde intră în conflict cu cei care deţin puterea civilă şi religioasă. Ţiganul i-a luat şi el sfântului Sisoe aceeaşi putere şi a transferat cerului condiţia înfăptuirii oricărei dorinţe, aşa cum îşi imaginează credincioşii că se întâmplă în rai. Fără această putere, amândoi ar redeveni oameni obişnuiţi, umili, Puterea nu le modifică caracterele. Dimpotrivă*! *Le reliefează mai bine elementele specifice*.

Ţiganul în cer” *este o replică dată de scriitor* „Minunilor sfântului Sisoe”.

Într-o societate dominată de clase exploatatoare, scriitorul nu-şi putea imagina alte raporturi sociale, alte norme morale. Important este că a ştiut să înţeleagă mecanismul social şi să ne arate care-i este forţa vitală.

Dacă şi-ar fi terminat romanul, G. *Topârceanu şi-ar fi definit mai bine concepţiile social-politice. Poate că, neputând să răspundă la întrebările care-i invadau paginile, a renunţat. „Ironia lui Topârceanu nu era oare răzbunarea unui dezarmat în faţa existenţei*? *a*).

*Dorinţa de a descoperi filiaţii şi influenţe între un scriitor şi altul, între o operă şi alta, a făcut să se vorbească şi în cazul romanului „*Minunile sfântului Sisoe” *de paralelisme cu romanul „*La revolte des anges” *de Anatole France. Că nu-i era străină opera scriitorului francez este în afara oricărei îndoieli. Într-o copie dactilografiată intitulată „*Tot amintiri... *Otilia Cazimir ne povesteşte cum învăţa G. Topârceanu pentru examene, în sala vechii Biblioteci a Universităţii ieşene*: *„G. Topârceanustudent pe-atunci, şi-a întins în faţa lui câteva caiete, o revistă şi o foaie albă. Eu mi-am deschis cartea,* La revolte des anges *de Anatole France* ((*h*).

Romanul citat a fost unul, dar nu singurul, care l-a influenţat pe G. Topârceanu. Const. Ciopraga ne spune că ideea romanului „Minunile sfântului Sisoe”, *„îi venise (lui G. Topârceanu n.n.) într-o zi pe stradă, privind cărticelele expuse de un vânzător ambulant. Isprăvile legendarului vraci îl amuzară; cumpără cărticica şi plănui o* parodie satirică. Prologul romanului era gata” c). *Acelaşi istoric literar ne spune că pretextul fantezist al vizitei unui sfânt pe pământ fusese utilizat şi de I. Agârbiceanu în* „Răbojul lui Siântu Petru” d).

Printre manuscrisele scriitorului ara *găsit o broşură intitulată* „Minunile sfântului Sisoe” (*fără an de apariţie şi fără autor*).

În ambele lucrări sfântul Sisoe coboară din rai pe un munte; în viaţa trăită pe pământ s-a războit cu Sevastiţaf aripa Satanei.

*În broşură: „Eu robul lui Dumnezeu, sfântul Sisoe pogorându-mă din muntele Sinodului, adică în măgura a – N.I. Popa „*G. Topârceanu*”, însemnări ieşene, an.* II (*1937*), *vol III, nr. 10 (15 mai), p. 822.*

b) – *Otilia Cazimir „*Tot amintiri *„copie dactilografiată,* col. *George Sanda.*

c) – *Const. Ciopraga* nG. Topârceanu”, *Ed. pentru literatură, 1966,* p. *250.*

d) – idem. p. 372.

Elonului, văzui pe arhanghelul Mihail, voievod îngeresc, întâmpinând pe Avestiţa, aripa Satanei şi era părul capului ei lung până la călcâie şi ochii erau ca focul şi din gură-i ieşea foc, şi cu tot trupul ei, şi mergea foarte strălucită şi cu trupul schimonosit... a).

În romanul lui G. Topârceanu: „A doua zi dimineaţă, Sisoe se pogorî cu hârzobul din cer, pe vârful unui munte înalt”, „Oare eu nu m-am războit de-atâtea ori cu duhul cel necurat... şi cu Avestiţa, aripa Satanei, care-i şi mai rea decât el, fiind parte femeiască?”

Curiozitatea omului de a şti ce este dincolo de moarte este la fel de veche ca istoria omului însuşi.

Sentimentul morţii e propulsiv. El ne fecundează dragostea de viaţă, ne dă conştiinţa existenţei şi dreptul de a supravieţui. La umbra morţii, oamenii şi-au zămislit veşnicia raiului. Nu veşnicia nefiinţei l-a speriat pe G. Topârceanu „Ideea nefiinţei nu-mi evocă nimic supărător – decât un somn fără vise” h). El a admis nemurirea numai ca „amintire perpetuă, neîncetată, din tată în fiu, fără discontinuitate salvatoare, fără sfârşit” c).

Teama de moarte sau marea dragoste de viaţă i-a făcut pe oameni să inventeze raiul; el rămâne numai o inutilă plăsmuire care se risipeşte în neant.

„Trebuie să râzi înainte de a fi fericit, de teamă să nu mori fără să fi râs” spunea La Bruyère. Râsul lui Topârceanu are o umbră de tristeţe; el implică, după părerea unui recenzent „sensibilitate, plus inteligenţă” d).

În „Minunile simţului Sisoe” *fondul umomdui satiric este creat de contrastul dintre pământesc şi celesc, dintre candoarea lui Sisoe şi ironia generală. Romanul este fără îndoială satiric, antimistic. Tot hazul stă în ironie. Arta scriitorului este desăvârşită. Când a publicat, în 1938*

a) – „Minunile sfântului Sisoe”, *Cultura românească. Col. George Sanda. În broşură este transcrisă o poveste, în care sfântul Sisoe participă împreună cu un împărat la o vânătoare. Surprins de o furtună, Sisoe ajunge la chilia Meletinei, sora lui, căreia diavolul îi furase şase copii, Sisoe îl găseşte pe diavol şi-i ia copiii.*

b) – *Otilia Cazimir* „G. Topârceanu în faţa vieţii, în faţa morţii 4*, însemnări ieşene, 1940, 1 iulie*.

c) – *ibidem.*

d) – *Oreste „Un umorist*: d. G. Topârceanu”, *Viitorul, an. IX (1916), 16 iulie,* p. *2.*

„Minunile sfântului Sisoe” *Otilia Cazimir a trebuit să ţină seama „de trei corecturi succesive, făcute* (*de Topârceanu* n.n.) *cu trei feluri de creioane, aplicate pe un text deja tipărit, trecut prin urmare prin ciurul celei mai severe autocritici Γ a*).

Fineţea observaţiei, plasticitatea expresiei, verva

umorului, limbajul cu colorit popular şi familiar, folosirea variată a timpurilor verbale sunt doar unele dintre elementele originale ale stilului topâr centan. „Fraza lui – scria G. Ibrăileanu – este construită din blocuri, fără pietricele intermediare – însuşire care caracterizează şi *fraza lui Caragiale” h).*

GEORGE SANDA

a) – Otilia Cazimir „Topârceanu… profesor de literatură”, *Flacăra Iaşului, an. XI (1956), 25 martie, p. 2.*

b) – G. *Ibrăileanu* „Scriitori români şi străini”, *vol.* II, *E. pentru literatură, 1968, p. 192.*

NOTA ASUPRA EDIŢIEI

În ediţia de faţa am inclus, în afara celor patru capătofe din romanul „Minunile sfântului Sisoe” [primele două: „În rai”, „La un ţintar”, publicate sub titlul „Minunile sfântului Sisoe – Prolog”, în Revista Fundaţiilor Regale, an, I (1937), nr. 3 (martie), p, 483 – 498, al treilea, „Sisoe se coboară pe pământ” apărut în însemnări ieşene, an. I (1936), nr. 10 (15 mai), p. 457 – 468 iar ultimul „Sisoe începe *să* facă minuni” publicat de Otilia Cazimir mai întâi în însemnări literare, an. III (1933), nr. 2, p. 197 – 204 apoi în vol. G. Topârceanu „Postume” (1938) 3 şi câteva fragmente din revista „Ţiganul în cer”. În Addenda am adăugat „Pagini din jurnalul romanului Minunile sfântului Sisoe” şi „Note umoristice”.

Capitolele romanului „Minunile sfântului Sisoe” au fost colaţionate după textul „corectat de două şi chiar de trei ori de mâna autorului” publicat de Otilia Cazimir în editura Cartea Românească, în vol. G. Topârceanu „Postume”.

Fragmentele revistei în două acte şi două prologuri „Ţiganul în cer”, au fost transcrise după manuscrisele inedite, aflate în colecţia noastră. Deoarece am inclus numai scenele care păstrează atmosfera „Minunilor sfântului Sisoe”, le-am dat alt număr renunţând la titlurile pe care le au în manuscris. Astfel’s actul I, scenele I, II, în ms. poartă titlul „Prologul actului!”; scenele 111, IV şi V, în

ms, au titlul „Ţiganul hipnotizat şi Pomelnicul”; actul II, scenele I. II. în ms., poartă titlul „Sfântul Sisoe şi Scaraoschi”; scenele III, IV, în ms. au titlul „Regia, apoi Vardistul”; scenele V, VI, poartă titlul „Masa ţiganului şi Criminalul de la Ciurea”; scenele VII, VIII titlul „Nemţoaica”; scena IX, titlul „Italianca”, scena X, titlul „Kemal-Paşa cu eunucii şi cadânele”.

În colecţia Bibliotecii Academiei R.S.R. (arh. G. Topârceanu, ms, 3415) se găsesc alte scene inedite ale revistei „Ţiganul în cer” (dar ele n-au nimic din atmosfera „Minunilor sfântului

Sisoe”).

În transcrierea textelor am respectat formele de limba specifice epocii şi autorului.

În paranteze oblice am repus în text unele cuvinte şi fraze tăiate de autor (aşa cum a procedat însuşi *G.* Topârceanu); prin paranteze drepte am marcat intervenţia editorului. Greşelile de text sau de scriere au fost corectate tacit.

G. S.

MINUNILE SFÂNTULUI SISOE

2» – Minunile sfântului Sisoe

„Nu există paradis, dar trebuie să facem aşa ca să merităm să existe unul”.

JULES RENARD

L ÎN RAI

Abia trezit din somn în coliba lui prizărită la marginea dinspre răsărit a raiului, sfântul Sisoe făcătorul-de-minuni înălţă pe glasul al şaptelea, cu un ochi închis şi cu celălalt deschis numai pe jumătate, o cântare de laudă împăratului ceresc, stăpânul celor văzute şi celor nevăzute. Ieşi apoi în prag, să se spele pe ochi la soare cu apă rece dintr-o bărdacă de lemn mirositor, pufnind şi improşcând în juru-i stropi de diamante. După ce isprăvi şi această treabă ou bine, îmbrăcă anteriul lui de şiac cafeniu, mai scurt ceva la spate decât diimainte, îşi luă de după uşă toiagul lustruit de vreme şi porni să facă o

plimbare de dimineaţă, ca de obicei, pe aleea cea mare.

Coruri de binecredincioşi s-auzeau din toate părţile raiului, despletind psalmi şi osanale în strălucirea trandafirie a dimineţii. Unul răsuna aproape, de după buchetele de aluni din faţă: *„Bine eşti cuvântat, Doa-a-mne, învaţă-ne pre noi îndreptările ta-a-a-le*... * Altul îl îngâna mai departe, dintr-un pilc de răchiţi înflorite: *„Slavă ţief Dumnezeul nostru, slavă ţi-i-e*... „Iar al treilea le răspundea de cine ştie unde, cu un ton mai ridicat: *oa-a*? *nne*... *a-a-a-le*”.

Astfel grădina raiului răsuna în toate zilele de cântări bisericeşti din zori şi până noaptea, de ţi-era mai mare dragul. Şi pretutindeni văzduhul mirosea cucernic numai a smirnă ş-a tămâie, de-ţi venea ameţeală; ba te-ar fi apucat de la o vreme chiar durerea de cap, dacă în rai ar fi cu putinţă asemenea răutăţi.

Dar în grădina cea sfântă a raiului nu se pomeneşte boală ori durere, căci acolo nu se cunoaşte moarte. Traiul celor preafericiţi curge pururea lin, subt ailbăstrimea cerului fără prihană, un cer fără nouri, clin care nu fulgeră niciodată. Pe catifeaua verde a covoarelor de iarbă tunsă şi pe cărările presărate cu nisip de aur nu sunt hopuri şi muşuroaie de care să te împiedici la plimbare, nici gropi neastupate, în care ar putea să dea binecredincioşii, din nebăgare de seamă. Acolo şarpele nu are venin, ardeiul nu ustură şi ghimpii trandafirilor sunt bonţi. Toate stau în preajma omului smerite şi se poartă cu blândeţe, toate sunt dulci la gust şi netede la pipăit.

Lăsându-şi chilia în paza Domnului, pe deal, sfântul Sisoe coborî la început o potecă îngustă, printre mesteceni evlavioşi cu tulpini drepte şi albe, ca nişte lumânări de botez înfipte în fumul distrămat al frunzişului; străbătu apoi de-a curmeziş prin iarba stropită de agheasma dimineţii, o sfântă poiană încununată jur-împrejur de trandafiri galbeni, care miroseau de departe a busuioc. Pe aici, soarele abia acum începea să răsară. Cicori şi aglice cuvioase îşi întorceau spre el cruciuliţele ele smalţ. Şi

macii luminaţi numai dintr-o parte înălţau deasupra ierbii şiraguri de candele roşii, arzând neclintit cu feştila micşorată pe dinlăuntru.

Sisoe trecu apoi, în pas agale, de-a lungul unei cărări deschise între două rânduri de pini întunecaţi, cu vârfurile poleite de soare. Acolo sus, în bătaia razelor, străluceau pe liane Florile-raiului, necunoscute pe acest pământ. Une &
e, portocalii şi lungi, înălţau spre cer limbi uşoare de flăcări, închipuind în aer icoana vie a sfântului duh; altele albastre şi mari, abia aninate de crengi, îşi legănau cu gura-n jos clopotele de azur, gata să sune pentru îngerii văzduhului chemarea la liturghie.

Când apucă la dreapta, pe aleea cea mare, Sisoe văzu venind spre el un convoi lung de binecredincioşi. Rânduiţi patru câte patru, înaintau domol, cu făclia aprinse în mână, cântând cât îi ţinea gura psalmii proorocului David. Un sfânt de cei mari, ou picioarele goale în sandale de argint şi cu cerc de lumină în jurul capului, mergea în fruntea lor bătând tactul din toiag.

— Blagosloveşte, sfinte părinte! îl întâmpină de departe Sisoe, cu voie bună.

Dar celălalt nici nu-şi întoarse capul măcar.

— De dimineaţă ai pornit la treabă… îi strigă iar Sisoe, cercând să intre-n vorbă.

Dar sfântul cel mare tot nu catadicsi ani da răspuns, ci se încruntă doar la el şi-i făcu semn, din treacăt, să nu-l tulbure cu vorbe în deşert.

Sisoe se feri atunci mai la o parte din calea convoiului şi rămase acolo, cu bărbia sprijinită-n toiag şi cu picioarele desfăcute tare-n laturi, ca să privească de-aproape binecredincioşii în tăcere.

Erau de toată mâna. Şi mai slabi, şi mai graşi, cum se-ntâmplă. Toţi umblau îmbrăcaţi la fel, în cămăşoaie albe de in lungi până la călcâie şi strânse bine-n baieră la gât. Şi fiind raşi peste tot la obraz şi cu capetele tunse chilug, de pe nimica nu se mai putea cunoaşte, pe dinafară, care-i bărbat şi oare femeie.

Uşuraţi cu totul de cele pământeşti, cei din fruntea convoiului călcau lin şi spăsit, de părea că poartă fiecare o tavă cu colivă pe creştet. Mergeau cu privirile-n ceaţă şi păşeau domol, ca o cireadă de momâi albe care-au înviat la soare. Moşneag ori tânăr, cine-4 mai putea şti pe fiecare? Gheara vremii nu mai avea putere să zgârie chipurile lor poleite ca marmora, peste care suflarea de gheaţă a veşniciei trecuse prea de mult timp.

Alţii, în urma acestora, mai de curând veniţi de pe pământ, cu obrazul stafidit de postiri îndelungate şi cu genunchii înţepeniţi de mătănii, se îmbulzeau călcând de sus, ca-n străchini, gata să se poticnească la fiecare pas. Şi cum treceau de-a valma pe lângă Sisoe, cu ochii-n jos de-atâta smerenie şi umiuinţă, se cunoştea cât de colo că n-a fost cine ştie ce de capul lor, pe pământ. Rar zăreai printre ei câte unul mai acătării, ce părea să fi fost om cu stare şi cu greutate în zilele lui, măcar că se vedea acum ajuns cot la cot cu toţi calicii. Unii dintr-înşii nu ştiau încă să cânte, dar zbierau şi ei, mai tare decât ceilalţi ca să se-nveţe.

Convoiul era pe isprăvite şi Sisoe se pregătea să-şi caute de ale sale, când rămase deodată cu privirea aţintită, încruntând sprânceana. În urma tuturor, agăţat de coada convoiului, venea depănând mărunt din picioare unul mai mic la trup şi mai de nevoie decât toţi. Acesta trebuie să fi fost numai de câteva ceasuri intrat în împărăţia de sus, că părea grozav de străin. Îşi domolea uneori pasul şi, lungiiâind gâtul, se uita speriat în juru-i… Şi iar începea să lucreze amarnic din picioare şi să scâncească încet, cu obrazul încreţit de obidă, smârcâind din nas la tot pasul. Când ajunse în dreptul lui Sisoe şi dădu fără veste cu ochii de el, începu să urle de spaimă. Iar Sisoe ca să-i vâre şi mai tare-n oase frica de cele dumnezeieşti, se stropşi la dânsul umflându-şi obrajii, ba se şi luă după el câţiva paşi, cu toiagul ridicat.

După aceasta, Sisoe se întoarse liniştit şi însemnă cu vârful toiagului în nisip numărul binecredincioşilor din convoi. Erau o sută nouăzeci şi nouă de toţi, fără a fi

socotit la numărătoare şi pe sfântul cel mare din fruntea lor. Aducându Hşi aminte de acela, Sisoe se posomorî puţin la obraz. S-aştepte el de-acum să-i mai ceară blagoslovenie…

„Parcă ce-i el mai mult decât un sfânt ca mine şi ca altul?”

Gândind astfel, Sisoe se uită înc-o dată, lung, în urma binecredincioşilor, care se depărtau acum amestecaţi în grămadă, cu spinările lor albe şi rotunde, ca o turmă de oi ridicate-n picioare.

„Unii prea mult, alţii nimica „oftă el iar, plecându-şi nasul în pământ.

Căci încă de la început, de când intrase în rai şi văzuse cum stau lucrurile pe aici, Sisoe nu visa altceva decât să capete şi el o ceată cât mai mică de binecredincioşi, pe care să-i călăuzească, să-i înveţe şi să-i şmatrească de dimineaţa până seara, cum vedea el că fac sfinţii cei mari cu preafericiţii de subt oblăduirea lor. Dar Domnul-Dumnezeu, ştiindu-l pre el cam lipsit de învăţătură şi nu ca totul dezlegat de cele pământeşti, măcar că plin de râvnă duhovnicească şi curat la cuget, nu prea se uita la gura lui. Şi nici n-ar fi putut Cel milostiv să-i împlinească voia, fără a stârni tulburare şi zâzanie între sfinţii cei cunoscuţi şi slăviţi de toată suflarea creştinească de pe pământ au dreptul să primească sub ascultare o ceată de binecredincioşi. Bineînţeles că nici aceia nu-i iau aşa, cu hapca, fără nicio socoteală, ci potrivit cu rangul şi vrednicia fiecăruia. Astfel, unul din cei mari de tot poate să aibă subt oblăduirea lui şi până la trei sute de suflete; pe când altul mai mic în grad, însemnat doar cu o cruciuliţă neagră la călindar, primeşte şi el, acolo, vreo zece – douăzeci de capete, ori numai cinci-şase bucăţi – o nimica toată. Cât despre gloata cea mare a sfinţişorilor de rând, pe care nici popa nu-i mai cunoaşte, cine i-ar putea împăca pe toţi? Jos, pe pământ, nimeni nu le are grija. Nimeni nu-i mai pomeneşte, ca şi cum n-ar fi. Doar din an în Paşte dacă-şi mai aduce aminte de câte unul dintre ei vreo babă

amărâtă oare, te miri din ce pricină, se-ntâmplă să aibă slăbiciune pentru dânsul. Aşa fiind, acestora nu li se poate da niciun suflet de creştin pe mână. Şi nu le rămâne alta de făcut, cât ţi-i veşnicia de lungă, decât să se plimbe cu mâinile la spate de colo până colo prin sfântul rai, fără treabă, înălţând pe neaşteptate, de după câte un tufiş, o cântare nouă de laudă, cu meşteşugite întorsături din gâtlej.

Convoiul pierise de mult la o cotitură, şi Sisoe sta tot acolo, căscând prelung şi uitându-se la cer. Soarele se ridicase abia de-un stat de om deasupra copacilor. Până ia ceasul când sună clopotul de la trapeza cea mare din mijlocul raiului, ca să adune sfinţii şi binecredincioşii la gustare, mai era încă destulă vreme.

Aducându-şi aminte de mâmcare, Sisoe simţi îndată la rădăcina limbii gust de lapte dulce şi de smochine coapte, hrana cea de toate zilele a fericiţilor dintru împărăţia de sus.

„Parcă aş bea oleacă de apă... se gândi el, strâmbându-se puţin. Şi n-apucă să-şi isprăvească bine gândul, că-ndată ţâşni dintre pietrele de la picioarele lui, gâlgâind, un izvor de apă curată ca lumina. Sisoe luă în pumni şi sorbi o gură plină – dar nu înghiţi decât jumătate: cealaltă jumătate o improşcă în soare, cu buzele strânse, ca să facă curcubeu.

Astfel în rai orice dorinţă ori nevoie îţi este împlinită, cât ai clipi din ochi. Atâta doar, că nimeni nu cutează acolo să dorească ce nu se cade, fiindcă Cel atoateştiutor veghează şi cunoaşte în orice clipă gândurile fiecăruia.

După ce îşi udă cerul gurii, fără nicio plăcere deosebită, căci abia apucase a-i fi sete, Sisoe nu ştia ce să mai facă.

O viespe mare, de prin apropiere, veni numaidecât şi i se lasă cu încredere pe mână, ca să-i ţie de urât. Era o viespe evlavioasă. Trăise pe pământ tot în preajma unei sfinte biserici şi se sfârşise la urmă, leşinată de foame, pe o lespede din pronaos. Şi-n scurta ei viaţă nu făcuse

nimănui rău, măcar că îi dăduse şi ei Dumnezeu ac şi venin în coadă, ca să nu stea degeaba pe acest pământ.

Sisoe începu s-o necăjească cu arătătorul, ca să-l înţepe. Multă nădejde de împunsătură nu prea trăgea ei din partea unei viespi aşa de bisericoase. Dar mai ştii? Poate că până la urmă tot are să-şi piardă răbdarea, să-i vâre barem vârful acului… Căci de atâta amar de vreme, de când abia mai ţinea minte, pe Sisoe nu-l mai duruse nimic. Şi ar fi vrut să mai simtă şi el, măcar o dată, un pic de usturime ori de durere, ca să se poată bucura la urmă, cu adevărat, că nu-l mai doare. De altfel, toţi tovarăşii lui întru neştirbită fericire umblau ahtiaţi după aşa ceva:

— Rogu-mă sfinţiei-tale – se îmbiau ei unul pe altul când se-ntâlneau la câte un loc mai ferit – trage-mi un pumn în nas…

Dar puteau ei să tot încerce, că nu-i durea nici cât un bobârnac, măcar de şi-ar fi cârmit nasurile din loc.

Văzând că viespea îşi fereşte încoace şi-ncolo pântecul inelat şi n-are de gând să-l înţepe, Sisoe o înălţă într-un vârf de deget şi-o suflă, cu ciudă, să se ducă de unde a venit.

Sfinţia-sa a pornit apoi încet mai departe, pe o alee umbrită ce se chema „Drumul lui Adam”.

În cedrii cei înalţi de pe margini, îngeraşi de felurite mărimi, cu aripioare albe, se jucau zburând care-ncotro şi ascunzându-se prin frunzişuri. Unii se legănau cuminţi la soare, pe crengile din vârf; alţii, mai zglobii, s-agăţau de liane cu capul în jos şi-şi făceau vânt de la un copac la altul, ori s-alungau printre ramuri cu ţipete fragede şi uşoare. Iar când se întâlneau prin văzduh câte doi mai gâlcevitori, se-nvălmăşeau grăbit, ciufulindu-şi părul bălai, şi veneau ghem până aproape de pământ. Acolo se despărţeau şi zburau înapoi, în copaci. Şi-n urma lor rămânea plutind câte o pană albă, care cădea încet ca un fulg mare de omăt pe iarba întunecată.

Sisoe ar fi vrut să treacă pe acolo nebăgat în seamă. Stătu puţin la îndoială; să meargă mai departe, ori s-apuce

pe alt drum?… Dar era prea târziu. Un îngeraş, care se pitise de tovarăşii lui de joc între candelabrele unui castan înflorit l-a zărit de-acolo, printre frunze. Şi-i strigă de departe, cu glas de clopoţel:

— Săru’mâna, sfinte Sisoe!

Se făcu linişte, o cilpă. Toţi îl căutară cu ochii… Apoi stolul întreg se năpusti asupra lui. Îl înconjurară, îl năpădiră din toate părţile:

— Sisoe! Sisoe! Sisoe!

Şi era o larmă de ţipete argintii şi-o învălmăşeală de aripi albe aşa de cumplită, că bietul Sisoe nu-şi mai vedea capul:

— Îndărăt, zvăpăiaţilor!… Ce tot aveţi cu mine?

Dar ei începură s-arunce-n el cu flori, făcând hora-n jurul lui şi petrecându-l cu alai: *Sisoe, Sisoe Văr cu tata Noe, Floare de trifoi, Fir de usturoi, Ia-te după noi*!

Sisoe se apără cu cotul în dreptul obrazului de xi) urdălniciile lor; se răsucea-n loc şi se lua după câte unul, dar nu-l putea prinde. Abia dacă a apucat să-i lipească unuia, cu picioruşe dolofane, lip! o palmă la spate, din fugă.

— Staţi numai, că v-arăt eu vouă!… îngeri sunteţi voi, ori diavoli împieliţaţi?

Un serafim care tocmai trecea-n zbor peste copaci, zărind forfota de jos, se lăsă pe pământ, să vază ce-i. Cu aripile încă desfăcute, făcu trei sărituri lungi pe vârful picioarelor, înainte de a se opri din iuţeala zborului, şi aripile de azur i se alipiră delicat de-a lungul spatelui, până deasupra coapselor de fildeş.

— Linişte! strigă el, bătând din palme. Plecaţi de-aici… Unul să nu mai văz!

La glasul serafimului, îngerii se risipiră într-o clipă, fâltând în toate părţile, ca un roi de fluturi mari.

— Nu se poate omul să mai treacă pe nicăieri de răul lor… vorbi Sisoe către serafim, scuturându-şi florile de pe umeri şi iarba din păr.

Şi nu pornise bine mai departe, când o veveriţă mică,

care pesemne prinsese şi ea curaj din cele ce văzuse, se coborî iute dintr-un copac, se opri drept în mijlocul cărării în două labe şi-i făcu, de departe, o reverenţă. Apoi se întoarse şi-i mai făcu una de-a-ndăratele, cu codiţa pe spate.

Roşu de ciudă, Sisoe zvârli cu toiagul după ea:

— Scârnăvie!… Acuşi te ridic de vârful cozii şi te duc înaintea Celui preaînalt!

Şi cum veveriţa pierise prea repede-n frunziş lăsându-l încă fierbând de mânie, sfinţia-sa luă martori copacii dimprejur pentru o îndrăzneală ca aceasta:

— Auzi dumneata!…

*

Aleea pe care apucase Sisoe dădea într-un luminiş rotund, cât o arie largă, bătătorită bine de paşi pe la margini, măcar că locul nu părea tocmai potrivit pentru plimbare.

Acolo, drept în mijloc, sta un pom singuratic, prăpădit de bătrâneţe. Un gard de sârmă cu ghimpi îl închidea de jur-împrejur, ca să nu mai poată nimeni atinge cu piciorul, în veci de veci, iarba cea uscată de sub el, ce se vedea tăvălită straşnic în câteva locuri…

Acesta era Mărul lui Adatm, rămas aici de la începutul lumii.

O fi fost el pe vremuri mai arătos, poate. Acum era un biet copac strâmb şi desfrunzit, ea vai de el. Dormea toată ziua. Când îl mişca o adiere de vânt, începea să geamă din încheieturi şi să schiaune cu glas aşa de pierit, că parcă se milogea de iertare. Alteori, fără pic de vânt, se trezea foşnind într-aiurea ca de pe altă lume, din cele două-trei smocuri de frunze câte-i mai rămăseseră pe poale; şi parcă râdea singur atunci, aducându-şi aminte de cele văzute, odată subt crengile lui îngăduitoare…

În jurul trunchiului uscat se vedea încolăcit un şarpe. După înfăţişare, nici ăsta nu părea a fi mai de ispravă. Era un şarpe lung şi slab din cale-afară, ca un ţâr. De bătrân ce era, îi căzuse toţi dinţii şi-abia mai putea clipi din ochii lud

mici, de găină bolnavă. De demult tare trebuie să fi rămas el înnodat acolo, ca o curea veche care ar ţine scoarţa pomului să nu-i lunece la vale. Îşi luaseră vrăbiile nărav să-l ciugulească cu de-amănuntul de două ori pe zi, în batjooоră. Şi el n-avea putere nici să mai sâsâie măcar, cum fac şerpii cei întregi la fire când îi zgândăreşti; ci doar îşi încreţea pielea din jurul nasului, puţin, ca să-şi arate scârba. Iar dacă-i venea-n minte să-şi strecoare printre buze limbuţă neagră şi despicată, ca să sperie duşmanul, rămânea de multe ori cu ea afară, atârnată într-o parte: nu mai ştia din ce pricină a scos-o şi uita s-o mai tragă înăuntru.

De-o asemenea tovărăşie, copacul s-ar fi lepădat bucuros. Se săturase până-n gât să tot simtă pe lângă sine o astfel de lighioană, neputincioasă şi adormită. Şi poate că şarpele s-ar fi dus bucuros să tânjească-n altă parte, că-i era şi lui lehamite de când tot sta acolo. Dar ce puteau face? Soarta îi legase la un loc pe vecii vecilor, căci Domnul-Dumnezeu hotărâse, în nemărginita lui bunătate, să-i păstreze viitorimii pe amândoi, pentru aducere-aminte.

Mărul lui Adam nu mai dădea rod. Doar la zece ani o dată dacă mai făcea şi el, acolo, câteva mere pipernicite şi verzi, de-ţi strângeau gura pungă de departe, numai cât te uitai la ele. Ceasuri întregi stăteau atunci sfinţii părinţi cu ochii la acele stârpituri pădureţe, şi le lăsa gura apă, că erau doriţi de acritură. Dar nimeni nu cuteza să s-atingă de ele, fiind lucru cu primejdie; veninul lor, du’lee-acru, îşi păstrase până astăzi virtutea de a-l împinge pe om în mare ispită… Odată, trecând pe aici nişte binecredincioşi, zice că unul dintre ei, mai lung de mână, ar fi îndrăznit s-apuce din treacăt, pe furiş, un măr căzut în iarbă. Şi până să prinză de veste sfântul din fruntea convoiului, până s-alerge la el, să-l scobească cu degetul în gură ca să-i scoată bucăţica dintre dinţi, acela a-nghiţit-o nemestecată… Şi nu i-a mai trebuit alt popă! S-a scuturat ca de friguri de vreo două ori, dup-aceea a-nceput a se uita galeş, pe subt sprâncene, în jurul lui… Pe urmă s-a pornit

să fluiere un cântec de lume. Şi dintr-odată s-au trezit cu el zbierând cât îl ţinea gura:

Hai, leliţă, n deal la viet
Să culegeam razachie…

şi alte măscări de acest fel, cum nu se mai auzise niciodată în sfântul rai. Iar la sfârşit a fost apucat cu atâta furie, că nu mai ştia nimeni ce să-i facă şi cum să scape de el. Dădea buzna la tovarăşi, adulmecând grabnic şi pipăindu-l pe fiecare, încât unora le aducea mare tulburare în inimă, măcar că alţii îl scuipau şi-l îmbrânceau cât colo. Aşa că la urmă a trebuit să-l scoată dintre ei şi să-l lege cobză până i-a trece harţagul, ca să nu-i molipsească şi pe ceilalţi cu vremea, ori s-apuce a-i vătăma cumva. Şi astfel, mult năduf a pătimit de pe urma lui sfântul care-l avea în pază…

„Aşa i-a trebuit S” se gândi Sisoe, aducându-şi aminte de această veche întâmplare. Când ai binecredincioşi pe seamă, va să fii cu ochii în patru, nu să-i laşi de capul lor. Că ce ştiu ei, săracii? Dacă nu le ai grija, îndată culeg de pe jos şi bagă-n gură tot ce le cade la-ndemână…

Iaca, lui de pildă, nu i s-ar fi putut întâmpla una ca asta. Să fi avut el câţiva în grijă, i-ar fi ţinut din scurt, nu aşa. Nici să s-aplece cât de cât, ca să se scarpine la vreun picior, nu i-ar fi lăsat. Le-ar fi făcut el însuşi, la nevoie, slujba aceasta. Când ai puţintei, merge… Dar asta-i, că sfinţii cei mari nu vor să se mulţămească cu puţin; ba câte unul mai lacom are atâta liotă de creştini pe cap, că nici să le dea apă de două ori pe zi nu mai pridideşte, necum să-l scarpine pe fiecare unde-l mănâncă.

II. LA UN ŢINTAR…

— Facem un ţintar, frate Sisoe? răsună deodată, de la spatele lui, un glas cunoscut.

Sisoe se întoarse, tresărind, şi dădu cu ochii de un sfânt lung şi slab, care s-apropiase fără zgomot şi se oprise ia câţiva paşi, în soare. Un anteriu prea scurt şi cam ros de «aolii pe la poale îi îmbrăca trupul deşirat.

Acesta era sfântul Avacum, poreclit Habacuc, vestit în tot raiul ca jucător neobosit de ţintar.

— Porumb ori fasole? întrebă el iar, uitându-se la Sisoe aţintit cu ochii lui verzi şi mari, din care nu clipea niciodată.

— Porumb… răspunse Sisoe. fără putere de împotrivire.

Ca să nu-i dea timp să se răzgândească, celălalt scoase îndată de sub anteriu o tablă lată de lemn, pe care se vedea zugrăvit cu crida un ţintar frumos, în patru colţuri, cam şters pe alocurea de frecătură. Puse tabla jos şi-i turnă deasupra din căuşul palmei, cele nouă boabe de fasole şi nouă de porumb, pe care le purta întotdeauna în buzunarul de la spate, pentru orice întâmplare. S-aşezară apoi pe iarbă amândoi, faţă-n faţă, cu ţintarul între ei; şi după ce-i potriviră pe la colţuri şi pe la răscruci fiecare la rândul său câte-o boabă, începură să mute.

Sisoe nu prea avea chef de jucat. Ţintarul era pentru el un joc prea migălos, la care nu se pricepea tocmai bine şi rămânea totdeauna bătut. Ca să nu se cheme la urmă că s-a dat prea lesne biruit, când îi venea rândul să mute se prefăcea mai întâi că se socoate adânc… Apuca apoi bobul de porumb între două degete şi înainte de a-l aşeza în alt loc, la întâmplare, îl stupea bine pe toate părţile, ca să se lipească. Pe urmă, trăgea cu coada ochiului la Habacuc, să vază ce zice.

— Bre-bre-bre… se minuna acesta, ca să-i dea curaj – straşnic le mai învârteşti! Nimeni nu se poate pune cu sfinţia-ta la acest joc. Atâta doar că-l joci prea rar…

Habacuc, în schimb, îl juca de câte ori avea cu cine. Ba-l juca şi singur uneori, că mulţi se cam fereau de el, fiind sfinţia-sa un sfânt ciudat şi nu tocmai bine văzut de cei mari. Când nu-şi găsea tovarăş de joc, rătăcea ca o umbră pe cărările paradisului, cercetând, scormonind şi mirosind prin toate cotloanele, ca să-şi găsească ceva de lucru, pentru trecere de vreme. Odată a fost prins cărând ţărână cu o tărăboanţă, într-un loc mai ferit, unde-şi

pusese de gând să răsădească urzici. Şi a fost aspru mustrat atunci de sf. Petru, după cuviinţă, căci în rai nu-i îngăduit nimănui să muncească, acolo fiind veşnică sărbătoare. Afară de asta, cum fusese proroc în zilele lui, Habacuc ştia să ghicească sfinţilor părinţi în palmă. Şi-i spunea fiecăruia, ca din carte, tot ce are să i se-ntâmple până într-o mie de ani de-acu-nainte: ba că are să-i cază un dinte din fund în acest răstimp – dar nu-i mare pagubă, că tot nu prea avea ce face cu el; ba că peste vreo trei sute de ani, poate şi mai curând, va primi într-o dimineaţă o veste pentru nişte vorbe rele de la unul scurt şi roşcovan, care pe din faţă i s-arată prieten, iar pe din dos îl paşte… Şi altele de acest fel, câte-n lună şi-n soare, de-i făcea pe toţi sănt asculte cu gura căscată şi să se-nfioare până la rădăcina părului de prorocirile lui.

— Ia! făcu el într-un rând, ridicând un deget.

De departe, de peste deal, s-auzeau pe undele vântului glasuri dulci de femeie: şi cântau, cântau mironosiţele

Domnului atât de fermecat că până şi frunzele de pe copaci încremeniseră ascultând.

— Iaca şi sfântul Pafnutie… zise într-un târziu Habacuc, privind într-o parte.

Sisoe, care tocmai ducea la gură un bob de porumb, privi şi el într-acolo şi rămase aşa, cu mâna ridicată şi cu buzele ţuguiate…

Pafnutie avea trei binecredincioşi subt oblăduirea lui: doi moşnegi ş-o babă. Nu era mare lucru – dar tot era ceva.

Se opri din trecere nu departe, lângă o tufă de liliac, şi păi-u a sta în cumpănă o bucată de vreme, îşi lăsă apoi binecredincioşii acolo, pe o piatră, şi se îndreptă cu pas măsurat spre cei doi tovarăşi de joc. Mergea încovoiat puţin înainte şi cam hâit şi-ntr-o parte de la mijloc în sus, ca o scoabă de lemn, purtând în mâna dreaptă o cârjă mai înaltă decât el, cu care s-ajuta la mers… β

Neştiind ce gânduri are noul-venit, Habacuc acoperi

ţintarul cu poala anteriului, înceîncet, ca să nu se bage de seamă. Căci Pafnutie era ceva mai mare în grad decât ei; avea şi o aureolă mai lată, care i se vedea bine în jurul cheliei din creştet, ca marginile unei pălării fără fund, mai cu seamă când trecea din lumină în umbră. Aureola lud Sisoe abia se zărea, numai ca un abur subţire de argint, gata-gata să se topească de tot în văzduh. Iar a lui Habacuc încalţe nu se mai vedea de loc, decât poate la vreme de noapte…

— Da’ ce faceţi sfinţiile-voastre aici? vorbi Pafnutie cu duhul blândeţii, oprindu-se la spatele lui Sisoe, în picioare.

Habacuc răspunse:

— Iacă stăteam şi noi de vorbă… mai de una, mai de alta…

Pafnutie întinse atunci cârja peste urmărul lui Sisoe şi dezveli, cu grijă, ţintarul.

— Al cui e rândul la mutat? întrebă iar sfinţia-sa, dând la iveală un dinte mare şi strâmb, care-i împungea puţin buza de sus când ţinea gura închisă

Era rândul lui Sisoe.

3-Minunile sfântului Sisoe

— Fă-mi plăcerea şi mută-l pe cel de cola, de la colţ… rosti noul-venit, după oarecare gândire, arătând cu vârful cârjei un bob de porumb.

Sisoe îi făcut bucuros această plăcere. După care, Habacuc mişcă şi el îndată, în cinstea musafirului, o boabă de fasole mai mare decât celelalte şi cu picăţele roşii.

— Aşa. Ia mută-mi-l acuşi p-ăsta de ici, de la răscruce, porunci blajin Pafnutie, lăsându-se pe vine la spatele lui Sisoe. Şi nu-l mai îmbăia atâta, sfinţia-ta, că doar n-are să prinză rădăcini acolo…

Sisoe şterse de poala anteriului bobul cu pricina, fără supărare, şi-l puse la locul arătat. Dar se vedea bine că nu-i mai arde lui acum de jucat. Sta tot cu capul întors şi se uita cu jind la cei trei binecrediincioşi ai lui Pafnutie. Când îi veni deci rândul să mute iar, Pafnutie întinse mâna şi

mută în locui lui, fără să-l mai întrebe.

Şi astfel, încetul cu încetul, molipsindu-se şi sfinţi a-sa de plăcerea jocului, îi luă locul lui Sisoe.

În vremea aista, cei trei binecredincioşi stăteau la o parte pe piatră, unde-i lăsase sfântul dor, cu mâinile pe genunchi şi cu ochii holbaţi în gol. Niciun gând nu se vedea pe chipurile lor încremenite: traiul cel bun, fără griji şi fără nevoi, le tocise pesemne simţurile şi le adormise mintea pe vecie.

Dar până s-ajungă în starea aceasta fericită, nu mai încape vorbă că trebuie să fi cunoscut şi ei toate schimbările de toane prin care trec de obicei binecredincioşii, câţi intră în împărăţia de sus.

La început, toţi umblă cu inima pierită de frică, săracii, când se văd picaţi deodată într-un loc aşa de străin şi sfânt ca aceia. Văzând însă că nu le face nimeni nimica rău, ci doar îi pune să cânte, îşi vin repede-n fire. Şi cum li-i încă acru sufletul de câte-au tras pe pământ, când se-ndulcesc mai bine la lapte şi la smochine, se pun pe trai şi se miră ei singuri ce-a dat peste ei. Cine-ar putea crede că s-ar mai sătura vreodată de atâta dulceaţă?... Dar după vreun an ori doi, unii mai degrabă, alţii mai târziu, cum e firea fiecăruia, încep să cadă mereu pe gânduri şi li se lungesc ochii a drum... La masă, rămân cu lingura-n mână şi se uită pe păreţi, parcă s-ar lipsi de orice; iar când sunt duşi la plimbare, aruncă priviri iscoditoare în toate părţile, ca şi cum le-ar fi numai de-a scăpare. În curând, ba unul, ba altul, încearcă să sară noaptea peste ziduri. Dar heruvimii de pază, rânduiţi anume pentru treaba asta, îi prind în nişte reţele mari de sfoară, întinse ou meşteşug în văzduh, şi-i aduc îndărăt nevătămaţi. Şi *azi* aşa, mine aşa, până ce, văzând şi ei că nu Le merge, se potolesc încetul cu încetul, de-ajung la urmă să nu mai dorească şi să nu mai aştepte nimic. Rar se-ntâmplă printre ei câte unul mai încăpăţânat care, vrând să moară încalţe de tot, nu numai pe «jumătate, cum e mai rău, încearcă la sfârşit să se spânzure de ciudă. Pe acela unul, văzându-l Domnul-

Dumnezeu că s-a săturat de bine până-n gât şi că nu mai are ce-i face, îl sloboade pe pământ să se nască a doua oară şi să treacă iar prin toate necazurile vieţii pământeşti, ca să se-nveţe minte.

Binecredincioşii sfântului Pafnutie trăiau bine laolaltă. Cum niciunul nu cunoştea limba celorlalţi doi, se îmboldeau numai cu cotul, ori, când erau în toane rele, îşi repezeau şi câte-un genunchi în şale, pentru trecere de vreme.

Cel din mijloc, cel mai negricios, pe nume Ovanez, fusese în vremea lui – era mult tare de atunci – negustor de şaluri şi de covoare într-un mic oraş din Capadochia. Calicise la vreme de bătrâneţă. Se luase adică după gura unora, rătăciţi pe-acolo de prin părţile Idumeii, care i-au bătut capul să-şi vânză averea şi s-o împartă la săraci, ca d-alde ei, dacă vrea să găsească pe lumea cealaltă o viaţă veşnică. Şi acum, iacă: ce-a căutat a găsit.

Al doilea, cel din dreapta, era un ungur papistaş, r-discu, t n, Ui se ştie unde, pe la Nagykoros ori pe la Torokszentmiklos, că-n condica raiului fusese trecut cam anapoda la intrare. Pista Ferencz era numele său. Nimeni nu-i cunoştea povestea, limba ungurească fiind prea puţin vorbită în sfântul rad; şi fiind o limbă şi cam răstită, dacă încerca vreodată cineva să-l întrebe cum şi pe unde a ajuns acorlo, când îl vedea că se supără aşa de tare dintr-atâta lucru, nu se mai încumeta a doua oară să intre-n vorbă cu el…

Iar al treilea binecredincios, care după înfăţişare părea, a fi femeie, fusese în zilele lui madamă menajeră la un popă pravoslavnic de prin părţile noastre, căruia îi murise de tânăr preuteasa, lăsându-l şi cu copii mici. Zece ani l-a slujit cu credinţă femeia, fără nicio simbrie, ci doar aşa, din râvnă mare pentru cele bisericeşti. Şi i-a cetit părintele, drept mulţămită, atâtea molitve în timpul vieţii, i-a făcut atâtea parastase după moarte, pentru uşurarea păcatelor, că nu se putea până la urmă să nu fie primită şi ea, săraca, în împărăţia cea veşnică a luminii. Măndiţa

Zodieru, văduva, era numele acestui binecredincios.

Şi-acum stăteau acolo tustrei, în cămeşoaiele lor albe, din care numai capul ieşea la iveală, rotund şi otova ca o tărtăcuţă.

Într-un târziu, negustorul din Capadochia săltă puţin din sprânceana dreaptă. Apoi începu à clef ăi încet din gură. Îi era foame.

— *Lave or kankist cu ţâke mez ăone*... *Λ*\ mormăi el pe limba armenească, abia mişcând buzele.

— *Nem tudom mit mondăsz*... *h*), se răsti ungurul.

— Mânca-v-ar ciorile de pârliţi să vă mănânce! oftă femeia, pe româneşte, întorcându-se puţin mai cu spatele.

Auzind vorbă, Sisoe se ridică de la locul lui şi veni către ei. Le potrivi mai bine baierele la gât, le netezi puţin cămeşoaiele pe la umeri şi-i şterse, pe rând, cu basmaua la nas.

— Ia seama, îi strigă Pafnutie, nu le mai pune mâna pe la nas... Cel din dreapta cam are nărav de dă cu piciorul...

— Nu crez i se supără Sisoe. În sfinţia-ta de ce nu dă?

— Pe mine mă cunoaşte, răspunse Pafnutie, moale.

Ca să-i arate că nu se teme (ce era el, să se teamă?).

Sisoe se întoarse la ungur, îi apucă cu două degete de vârful nasului, îi săltă puţin capul mai sus şi i-l suci un pic într-o parte, ca să stea drept.

— Vezi că n-a dat? zise el fudul.

a) – Bine că ne lasă măcar în pace...

b) – Nu înţeleg ce spui...

Îi mişcă apoi şi pe ceilalţi doi câte puţintel, ca să-i aşeze mai bine pe piatră, cu genunchii la aceeaşi înălţime şi cu nasurile drept înainte. După care, se întoarse iarăşi (La locul său.

Dar n-avea astâmpăr. Ofta mereu, se frământa şi se răsucea, ca pe spini.

Împrumută-mi-i şi mie, sfinte Pafnutie, măcar pe-un ceas! îndrăzni el în sfârşit, luându-şi inima-n dinţi.

— Ce să-ţi împrumut? întrebă Pafnutie, într-aiurea.

Sisoe arătă cu capul spre cei trei binecredincioşi.

— Dă-mi-i să fac numai două-trei ocoluri cu ei… şi ţi-i aduc îndărăt, nevătămaţi.

— Ba! răspunse Pafnutie, scurt. Nu ţi-i dau.

— Rogu-mă sfinţiei-tale…

— Nu ţi-i dau, că eşti stătut. Dacă ţi-i las pe mină, într-un ceas mi-i dai gata.

Vorbind astfel, Pafnutie îşi plecă iar ochii asupra ţintarului.

— Bag seamă, zise el către Habacuc, cu o sprânceană mai sus şi cu alta mai jos, bag seamă că această boabă de fasole nu era aici, adineaori, când am întors capul…

— Eu unuU ştiu că n-am atins-o, se apără Habacuc.

— Trebuie s-o fi atins… că singură nu s-a ridicat de la locul ei, în două labe, ca să se mute aici.

— O fi lunecat, cine ştie cum… protestă dar Habacuc. Că doar nu jucăm pe parale!

— Urât mi-a fost mie de când lumea „frate Avacume, sfântul care umblă cu şiretlicuri la ţintar. Când văz aşa ceva m-apucă un fel de scârbă la inimă şi-mi vin et sa mă las păgubaş. Vei face dar bunătatea sfinţia-ta, să duci la locul său acest bob de fasole.

— Iaca-l duc, mormăi Habacuc. Da’ nici sfânt aşa cărpănos la joc pot să jur că n-am mai întâlnit…

Pe când se împungeau ei aşa, Sisoe sta la o parte, ca şi cum n-ar fi fost acolo. Se gândea la necazul său. Avea ochii plini de ceaţă şi-i tremura puţin buza de jos.

·Mă voi ruga iarăşi la cel preajmilostiv, izbucni eil în sfârşit, să-mi dea şi miie doi-trei binecredincioşi pe srmă. Ori măcar unul singur, dacă nu se poate mai mulţi…

— Vai de pielea lui şi de mama care l-a făcut! se încreţi Habacuc.

J – Dejgea, ba e te vei ruga, că nu se poate să-ţi dea, vorbi Pafnutie.

— şi die ce să ţau se poată? Oare sfinţiei-tale cum s-au putut?

Pafnutie înălţă capul:

— Pentru mine s-or fi rugat cei de jos, carii ne judecă pe fiecare după faptele noastre de pe pământ, vorbi el apăsat, arătându-şi colţul.

— Şi ce fapte mari până pe-acolo ai făcut sfinţia-ta pe pământ? înălţă glasul Sisoe, gata să plângă de obidă. Oare eu nu m-am războit de-atâtea ori cu duhul cel necurat… şi cu A vestita, aripa Satanei, care-i şi mai rea decât el, fiind parte femeiască? Şi nu o dată, seinei el pipăindu-se, m-am ales la sfârşit cu vină tăi şi cucuie pentru binele omenirii, care ş-acu se mai cunoaşte aici, la spate, o julitură adâncă, unde m-au ajuns cel vrăjmaş cu gheara…

Habacuc găsi de cuviinţă să se amestece şi el în vorbă:

— Degeaba, oamenii nu se uită la cucuie, oamenii-s nărăviţi rău, frate Sisoe. Poţi să le-arăţi toate zgârieturile de pe trup, că nu *le* pasă, şi praznic la călindar tot n-au să-ţi puie… Dar ia să te fi pogorât în mijlocul lor, să le faci minuni, să-i vindeci – pe unul de bubă-rea, pe altul de vătămătură – ş-ai vedea ce praznic mare, cât toate zilele, ţi-ar pune şi sfinţiei-tale la călindar…

Pafnutie îşi arătă iar dintele:

— Apoi vezi, nici asta nu se mai poate de-acum, vorbi el. Toate sărbătorile cele mari au fost prinse de alţii… gata „s-a isprăvit! Care-a apucat a se chivernisi de la început, bine de bine. Care nu, rămâne mofluz pe vecii vecilor. În vremea de azi nu se mai fac sărbători.

— S-avem iertare, sfinte Pafnutie, sări Habacuc. Oare n-ai la ştiinţă sfinţia-ta că cei de pe pământ scormonesc şi alte sărbători, pe lângă cele vechi?

— Vorbe! răspunse Pafnutie.

Dar Sisoe înălţă capul şi se dădu mai aproape:

— Ce spui. frate? Mai fac oamenii sărbători?

— Se vede că sfinţiile-voastre trăiţi pe altă lume… urmă Habacuc, uitându-se la ei cam pieziş. N-aţi auzit oare că-n vremea din urmă fiecare norod şi-a făcut obicei de-şi rânduieşte la călindar câte-o sărbătoare nouă-nouţă, care n-a mai fost de când lumea?

— Lasă asta, mormăi Pafnutie. Asta-i altă căciulă.

— Ba-i tot aia, întări Habacuc. Creştinii nu mai vor să muncească, asta-i. Şi s-au pus pe făcut sărbători. Niciodată n-au fost mai credincioşi şi mai cu frica lui Dumnezeu decât în zilele noastre. Şi tot adaugă câte-o sărbătoare nouă la călindar – uneori mai des, alteori mai rar, după cum îi apucă…

— Ce vorbeşti, frate Habacuc? izbucni Sisoe, neputând să mai rabde. Şi sărbătorile astea nouă-nouţe, le ţin oare creştinii ca şi pe celeilalte?

— Ba încă cum! Pe, cele proaspete le cinsteşte norodul întreg, cu trâmbiţe şi cu tobe, mai tare decât pe cele vechi…

— Cu trâmbiţe şi cu tobe! se minună Sisoe, aiurit. De unde-ai aflat sfinţia-ta una ca asta?

— De la binecredincioşi. Dac-ai intra şi sfinţia-ta mai des de vorbă cu dânşii, ai auzi şi alte lucruri, care de care mai minunate…

Sisoe întoarse fără voie capul spre cei trei binecredincioşi de pe piatră.

— Nu te uita la ăştia, că-s tâmpiţi! îi zise Habacuc, urmărindu-i privirea. Habar n-au ce-i pe lume. Când vom merge la trapeză, am să-ţi arăt eu unul, venit abia de-o săptămână pe la noi… unul slăbănog şi cu nasul mare. Zice c-a fost salamagiu la o fabrică de mezeluri ş-a postit nouă ani de scârbă, tot umblând cu maţe şi cu carne de cal…

— Phi! făcu Pafnutie scârbit, scuipând într-o parte. Eu unul nu l-aş fi primit în sfântul rai.

— Păi cum să nu-l primeşti, dac-a postit omul nouă ani? îi întoarse vorba Hiabacuc. Atunci, încalţe, să închidem porţile raiului şi să nu mai primim pe nimeni! Să dăm de ştire oamenilor că degeaba mai ţin posturi…

Cu acela să stai de vorbă sfinţia-ta, sfârşi el întorcându-se la Sisoe, dacă vrei să ştii cam ce se lucrează în zilele noastre pe pământ…

Tulburat adânc de cele auzite, Sisoe rămase câtăva vreme cu ochii aţintiţi la chelia din creştetul sfântului

Pafnutie. O rază piezişă aprindea în luciul acelei sfinte chelii un soare mic, cât o picătură de argint viu, dar Sisoe nu-l vedea. Asemeni acelui strop de foc, în ochii lui de safir licărea scânteia pe care i-o aprinseseră în suflet cuvintele lui Habacuc.

Deodată, se ridică în picioare. În mintea lui încolţise un gând, se zămislise un plan. Ou sprâncenele încreţite de o mare hotărâre, îşi netezi încet anteriul, scuturând cu dosul degetelor firele de iarbă uscată de pe poale, şi se ploconi spre tovarăşi:

— Apoi… mai rămâneţi cu bine, sfinţiile-voastre, 2 tfse el.

— Da-ncotro, frate Sisoe? întrebă Habacuc.

Dar Sisoe îşi luase toiagul la subsuoară şi se depărta grăbit, fără să mai privească îndărăt.

După plecarea lui Sisoe, cei doi tovarăşi rămaşi pe loc începură să dea semne de nelinişte. Trăgeau cu urechea, ridicau mereu capul şi se uitau împrejur, fără pricină.

În jurul lor, însă, era linişte şi pace. Poieniţa luminoasă îi adăpostea între perdele de frunzişuri ca-ntr-un cuib mare de verdeaţă. O căprioară subţire, înaltă-n picioare, veni într-un rând să pască tufiţele de rozmarin şi de levănţică mănăstirească din preajma lor. O urmărise cu ochi de fosfor şi cu mlădieri de şarpe prin ierburile înalte o panteră gălbuie, stropită peste tot cu puchiţei negri; dar numai aşa, din joacă, fără niciun gând rău… Pe cărarea din cealaltă margine, trecură mai târziu şase căţei îmbrăcaţi în catifele, trăgând după ei un cărucior de argint, în care dormea un înger sugaci, cu pumnişorii la gură. Şi de subt tufişurile din stânga, ieşiră, o clipă la iveală, în soare, două pisici verzi, poleite cu aur.

Dar sfinţii erau obişnuiţi cu asemenea arătări paradiziace, într-un loc singuratic ca acela.

— Oare ce s-o fi întâmplat? întrebă Pafnutie în sfârşit, ridicându-se deodată-n picioare.

Zărise printr-o spărtură de frunziş pe sfinţii Mochie şi

Farnacbie trecând în goană, unul după altul, cu pletele-n vânt. Habacuc se ridică de asemenea şi privi în urma lor. Din partea cealaltă răsări şi sfântul Pintilie cel gros, dând din mini şi strigând către ei de departe:

— Auzit-aţi vestea, fraţilor?... Sisoe se pogoară pe pământ!

Cei doi rămaseră cu gurile căscate.

— Cine ţi-a spus? De unde ştii?

— Tot raiul ştie şi vorbeşte, gâfâi Pintilie.

— Nu se poate.

— Ba, iacă, se poate... Că s-a înfăţişat înaintea Domnului-Dumnezeu, ş-atâta s-a rugat, că s-a înduplecat cel preamilostiv şi i-a dat slobozenie să se pogoare între oameni... ba cică i-ar fi dat şi putere să facă minuni pe pământ! urmă Pintilie într-o întinsoare, privindu-i speriat.

— Mare-i minunea ta, Doamne! cuvântă pe gânduri Pafnutie.

— Iacă, pun rămăşag cu oricine că numai pozne o să facă, adăugă iute Habacuc.

— Încalţe, să-i fi dat pe careva din noi să-l călăuzească, vorbi încet Pafnutie, dând la iveală dintele întreg. Că pe pământ sunt multe răutăţi şi ispite...

— Sunt mai întâi felurite feluri de mâncări grase, care de care mai sărată şi mai piperată, zise Habacucr lingându-şi buzele.

— Toate cu carne! întări Pafnutie, scârbit.

— Este şi rachiu, adăugă Habacuc, privindu-i ţintă.

Şi ceilalţi doi înghiţiră-n sec fără voie, ca şi cum ar fi simţit aidoma în fundul gâtiejului arsura băuturii blestemate.

— S-unit şi muieri de cele vii... gemu Pintilie cel roşcovan, cu dinţii strânşi, uitându-se crunt la un vârf de buruiană din faţa lui. Şi câteşitrei se cutremurară la auzul acestui cuvânt de ruşine şi se uitară unul la altul r spăimântaţi.

Pe când vorbeau ei astfel, o ţarcă sprintena, zărind dintr-un vârf de copac tabla ou grăunţe rămasă în iarbă, s-

apropiase pe furiş şi-ncepuse a alege cu pliscul boabele de porumb dintre cele de fasole, înghiţindu-le cu mare iuţeală – urna după alta. Habacuc dădu fără veste cu ochii de ea.

— Hâş, cobaie! răcni el, înălţând în laturi braţele lui slabe şi lungi, cu mâneci ferfeniţde.

În vremea asta, în coliba lui prizărită la marginea dinspre răsărit a raiului, înconjurat de sfinţi şi mare gloată de bineoredincioşi, înălţând psalm după psalm şi meşteşugite cântări de laudă întru slava celui preaîntalt, Sisoe se pregătea de lungă călătorie.

HI. SISOE SE POGOARĂ PE PĂMÂNT

A doua zi dimineaţă, Sisoe se pogorî cu hârzobul din cer, pe vârful unui munte înalt.

De-acolo ar fi putut cuprinde cu ochii toate întinderile lumii, dacă piscul acelui munte n-ar fi fost pururi ascuns în nouri, ca să nu poată vedea nimeni de jos cele ce se întâmplă pe-acolo, pe sus: mai joacă o horă de iele, mai pogoară din cer câte-un sfânt... ce nevoie să ştie oamenii tot? Dar asta-i, că nici de-acolo, din mijlocul acelor neguri posomorâte, dacă te uitai în jos nu prea se vedea mare lucru. Zadarnic se ispiti deci Sisoe să zărească ceva, măcar cât de cât, mai departe de vârful nasului, ca să ştie spre care parte a lumii să pornească. Dibuind prin ceaţă, ca un om liipsilt de vedere, făcu câţiva paşi încoace şi-noolo, de-noercare; dar îndată ajunse la o margine şi se trase îndărăt, spăimântat, simţind că era gata să purceadă-n prăpastie.

„Aceasta numai pe pământ este cu putinţă, cugetă el îngrozit, să stai cu prăpastia lângă tine şi să n-o vezi...”

Faţă cu asemenea primejdie, despre oare în cer nici pomeneală nu putea II Sisoe socoti mai cu cale să rămâie nemişcat, până ce lucrurile s-or alege la vreun fel. Se lăsă deci binişor la pământ şi s-aşeză pe vârful muntelui turceşte. Şi ca să nu stea degeaba acolo, înalţă spre cer o cântare de laude, potrivită cu starea lui de acum:

Şi iată, şi iată.

Pe vârful muntelui ne-am aşezat...

Dar nourii tot nu se risipeau şi întunericul alb al ceţii rămânea mereu neclintit în jurul său, ca un zid.

„Trebuie să fac α minune, se gândi la urmă Sisoe, că altfel nu-i chip...”

Îşi luă deci inima-n dinţi şi se ridică iar în picioare, cu frică, stând copăcel. Apoi înălţă toiagul deasupra capului şi făcu, larg, semnul crucii în văzduh.

Grămezile de neguri de la picioarele sale începură atunci a se desfiaoe, încet-încet, drept în do-uă. Prin spărtura adâncă dintre ele Sisoe îşi afundă privirile, cu faţa luminată de mare nădejde. Dar fruntea i se posomorî curând şi buza de jos i se lăsă a pagubă, semn că inima lui nu se prea bucura de cele ce-i vedeau ochii... Numai râpi şi prăpăstii, numai ţancuri goale de piatră şi coaste de munţi, zbârlite, cu brazi înfipţi pe povârnişuri... Şi nici ţipenie de om pe nicăiri.

„Mare pricopseală!” se gândi Sisoe, pufnind pe nas... Ce era să caute prin asemenea pustii locuri un sfânt mare şi iubitor de oameni ca dânsul?

Se întoarse deci cu spatele şi înălţă toiagul spre partea dimpotrivă, ca să vază şi într-acolo cam ce putea fi...

Nici în partea asta nu era cine ştie ce. Tot singurătăţi şi prăpăstii, tot munţi fioroşi, sculaţi în picioare, cu spinări de cremene pustie şi întunecime de brazi pe coaste.

Sisoe ridică a treia oară toiagul, spre miiazăzi. Şi norii, crăpând încet, îi lăsară acum vederii minunata privelişte, care s-adâncea în limpezirea văzduhului până cine ştie unde, la marginea pământului... Văile se deschideau, munţii mari se tupilau – şi cât cuprindeai cu ochii, numai locuri largi şi desfătate, numai coline şi câmpii înverzite, cu argint de ape lucind în bătaia soarelui. Şi sate albe risipite pe subt dealuri... şi, departe-departe, în pâcla şesului, ca o grămăgioară de licăriri mărunte – oraşul...

Dând cu ochii pentru întâia oară de sălaşurile pământenilor, Sisoe s-aplecă grăbit şi luă o piatră-n gură;

dar cum soarele îi venea în ochi, sfinţia-sa strănută de trei ori în şir şi zvârli pietricica din gură cât colo.

— Atâta pagubă! făcu Sisoe, vesel, uitându-se după ea. Mai sunt pietre prin aceste locuri…

Şi fără a mai sta la gânduri, porni şi el într-acolo, spre miazăzi, ca şi cum însuşi cel preaînţelept i-ar fi arătat prin acest semn dumnezeiesc spre care parte a lumii să-şi îndrepte pasul.

Multă vreme rătăci Sisoe, prin liniştea şi singurătatea acelor înălţimi pustii, căţărat de stânci ca o capră, ocolind râpi şi măsurând cu ochii funduri de prăpăstii.

Dar coborâşul nu era tocmai uşor pentru un sfânit ca el, obişnuit a călca numai pe loc întins şi neted ca-n palmă. Degeaba se trudea acum să păşească domol şi măsurat, cum se cuvine unei feţe bisericeşti, că mergea tot hurducat şi anapoda, parcă l-ar fi îmbrâncit mereu cineva de la spate.

— Asta numai pe pământ se poate vedea… bodogăni el iar, gata să-şi piardă cumpăna.

Şi iată că, la un povârniş mai repezit, picioarele sfinţiei-sale îi lunecară înainte, amândouă odată, fără putere de împotrivire. Sisoe se lăsă pe moale – şi se duse de-a săniuşul până cine ştie unde, într-un pâlc de ferigi uscate, unde se opri din cădere cu părul vâlvoi şi cu anteriul suflecat pe spate. Tot acolo, la capătul drumului, genunchiul sfinţiei-sale întâlni din nebăgare de seamă un colţ de stâncă, ieşit din pământ.

O durere cumplită, cu furnici, îi amorţi îndată piciorul întreg, până la gleznă. Ghemuit asupră-şi cu buzele strânse şi ochii înlăcrimaţi, ca şi cum ar fi mâncat o ceapă crudă, Sisoe începu a se strâmba fel şi chip la buruienile din preajmă, ţinându-şi cu amândouă mâinile genunchiul vătămat, ca pe o scumpă comoară.

Apoi, stând încă în capul oaselor, se uita cu obidă împrejur şi suferinţa îl făcu să cârtească împotriva acestei rânduieli pământeşti:

„Ce-ia fi gândit oare Cel-de-sus, întru a sa

nemărginită înţelepciune, de-a grămădit pe-aici atâtea stânci şi-a ţuguiat astfel pământul-până-n slava cerului? De ce să fi sculat el oare aşa, drept în picioare, aceste locuri pustii şi amărâte·? Şi ce nevoie să fi fost, până penacolo, să răscolească de subt pământ, atâtea pietre şi să le samene-n calea omului, pe toate cu colţii-n sus, ca să-i vatăme trupul şi să-i zdrelească mădularele? Rău o fi, nu zic ba, adăugă el aducându-şi aminte de rânduiala din sfântul rai, să trăieşti în vecii vecilor fără să te mai doară nimica; dar nici aşa, să-ţi sară ochii din cap şi să nu mai ştii pe ce lume te afli de usturime, iară nu mi se pare lucru tocmai cu cale.

Gândind astfel, se ridică şchiopătând şi-şi luă toiagul zvârlit cât colo, între ferigi. Şi după ce-şi frecă iar genunchiul co palma, porni încet mai departe.

Stâncile piscului rămâneiau tot mai sus, în urma lui.

Dar peste creştetul lor neclintit, începu a se înălţa de la o vreme în două labe un nour mare şi posomorât, şi a creşte pe nesimţite, cuprinzând o jumătate de cer.

Văzduhul se întuneca văzând cu ochii. În curând s-auzi într-o margine şi carul sfântului Ilie, huruind peste genuni.

Şi nourul cel negru creştea mereu şi se tot bulbuca, se tot lungea spre el într-acoloe, venind încet asupră-i cât un munte; iar când ajunse drept deasupra, clipi cu mânie dintr-un fulger şi slobozi un trăsnet.

— De captu-ţi! făcu Sisoe necăjit.

La această vorbă necugetată, alte două tunete lungi, cu hopuri, îi răspunseră din slavă. Şi numaidecât nourul cel întunecat, care se cunoştea cât de colo că-i burduf de apă, începu să scuture asupra lui o ploaie repezită şi mare-n bob cât aluna.

Sisoe simţea cum i se lipeşte anteriul de spate, peste cămaşa udă. Neputând să mai rabde şi această ocară, sfinţia-sa înălţă la urmă toiagul şi rosti eu mânie *Tatăl nostru* în gând…

Ploaia se opri atunci, ca la poruncă; tunetul se depărtă până la marginea lumii, bombănind; şi norul cel

vrăjmaş începu a se trage încet la o parte, ruşinat, pitindu-se tot mai jos îndărătul munţilor, ca şi cum l-ar fi sorbit pământul.

Când soarele străluci din nou, Sisoe se trezi deasupra unei pajişti prăvălite care începea de sub picioarele sale şi cădea până jos, sclipitoare şi înflorită ca un patrafir de vlădică, pe pieptul stâncos al muntelui. Sfinţia-sa porni într-acolo fără zăbavă şi-ncepu iar să coboare. Dar nu mai cobora de-a dreptul ci tot de-a coasta şi cu pază mare, ca să nu-şi ia vânt cumva şi să purceadă iar de-a săniuşul tocimai acum, când începea să-i fie lumea mai dragă.

În curând ajunse la un capăt de plai, care cobora înclină uşoară până la marginea pădurilor de brad.

De o parte şi de alta, culmea verde se prăvălea în văi prăpăstioase şi întunecate; dar înaintea lui s-aşterne a tăpşan întins, cu frăgezimi de ierburi fără prihană, abia desprinse din beteala ploii şi din moliciunea aburoasă a oeţii. Pâlcuri de ienuperi pitici umbreau pe margini strălucirea acelor păşuni înalte. Fuioare de argint subţiri se distrămau în soare, deasupra lor. Încolo, nici urmă de fiinţă pământeană, în nicio parte.

Dar într-un loc, Sisoe se opri şi ridică din iarbă, pe lângă o tulpiniţă de smirdar înflorit, câteva boabe lucioase şi negre, ca de mătănii călugăreşti. Le ţinu în palmă o vreme şi le cercetă cu luare-aminte, pe toate părţile; sfărâmând apoi una între degete, o duse la nas. Şi înţelese la urmă că, nu de multă vreme·, trebuie să fi trecut prin partea locului o turmă de mioare.

„Ori, poate, niscai capre...”, cugetă el, încruntat. Căci de pe acele semne mărunte se cunoştea numai atâta, că nu putea fi vorba de vaci.

Un lătrat de câne s-auzi atunci dintr-o parte, peste liniştea poienii.

Sisoe tresări. Era cel dintâi glas pământean care ajungea la urechea sfinţiei-sale... Undeva, mai în vale, după vreo perdea de brazi, ori pe altă faţă a poienii, se găsea pesemne un sălaş de ciobani.

Fiind însă abia pogorât din cer, Sisoe nu-şi luase încă trup şi înfăţişare potrivită cu lumea celor de jos. Făptura lui cerească, făcută dintr-o plămadă străvezie ca lumina şi ca vântul, nu se îngroşase încă destul în atingere cu ţărâna; şi astfel sfinţia-sa putea să meargă acum în picioare prin lumina zilei, fără ca ochii celor de pe pământ să-l poată zări.

Dar cânii nu văd numai cu ochii. Din mila celui-desu &, care are grijă de toate, ei văd şi cu nasul. Deci unul dintre dulăii tolăniţi pe lângă acea stână, întorcând din întâmplare botul spre partea de unde venea Sisoe şi primind pe adierea văzduhului o putoare necunoscută, se ridică deodată-n picioare şi rămase cu nările aţintite într-acolo…

— Parcă se zăreşte ceva… mârâi el către tovarăşi, cu nasul pe sus, închizând ochii ca să vadă mai bine. Şi dintr-odată începu să latre tare şi se repezi la deal, stârnindu-i şi pe ceilalţi în urma lui.

Într-o clipă se înşirară toţi de-a lungul poienii, alergând fiecare după putere.

Ajunşi în dreptul lui Sisoe, cânii se opriră nedumeriţi. Lătraseră ei pân-<acum la tot felul de dihănii, la lup şi la urs, la vulpe şi bursuc, ba chiar şi la arici; dar niciunul, se poate spune, nu mai avusese încă prilej până acum să se dea la o arătare sfântă, de pe cealaltă lume, ca aceasta… Ce putea să fie? De pe miros, nu semăna cu nimic ştiut şi cunoscut. O fi fost vreun sfânt picat din cer odată cu ploaia dimineţii – ori poate un strigoi fătat de bezna pământtului şi rătăcit acolo în soare, ca un huhurez? Nu se putea şti. Se opriră deci roată împrejur şi începură a arunca-n el, de departe, cu lătrături.

După toate semnele, vătaful lor părea să fie un dulău bătrân mare-n trup şi negru-roşcat la păr, cu urechile sfârticate de lup şi cu urme albicioase de muşcături pe bot. Sprijinit cu tărie pe labe, sta-n mijlocul celorlalţi arătându-şi mereu capul mare pe deasupra lor. Şi lătra rar şi gros, ca din butoi – parcă trăgea cu tunul:

— Hum!... Hum, hum!... Hum!...

În rând cu el s-aţineau alţi doi, tineri şi mai leşietici la păr. Amândoi aveau coada tăiată; le rămăsese numai câte-un ciot. Erau fraţi gemeni, se vede, feciorii celui bătrân, că nu prea se depărtau de lângă el şi-i ţineau isonul pe rând, cu botul îndreptat spre cer, slobozind fiecare din gât câte-un urlet lung şi ascuţit, pe care se înşirau lătrăturile ca nişte gogoloaie pe sfoară. Când tăcea unul, începea celălalt; rar se nimerea să latre amândoi odată.

Prin faţa acestora se frământa ca de ceasul morţii un cotei tărcat, de neam pros) t, c-un pămătuf de laţe albe-n vârful cozii. Lătra cu sughiţuri şi se îneca uneori, parc-ar fi avut un os în gât; se oprea atunci cu botul în pământ şi icnea din pântec, căscând gura până la urechi, gata să-şi lepede maţele-n iarbă... Şi mai era printre ei încă o cotarlă de acest soi, care-ncepuse a năpârli: din părul cel vechi îi mai rămăsese doar o fâşie de lină murdară de-a lungul spinării şi, pe pulpa dindărăt, un smoc. Din pricina aceasta suferea, pesemne, ca de boală, că-i pierise glasul de tot. Lătra răguşit, în şoaptă – nu se-nţelegea bine ce spune:

— Chiiaf, chitaf!

Şi se repezea mereu la tovarăşi, ca să-i dea şi lui pas să grăiască; dar nimeni nu-l băga în seamă.

Cu nădejdea în puterea toiagului, Sisoe sta-n faţa lor nemişcat şi-i urmărea din ochi, aşteptând să vadă: ce-au de gând să mai facă?

— Ară, drace, ară...

Crezuse la-ncepuit, când i-a zărit alergând de departe, că vin să-i ureze bun sosiit pe pământ şi să se gudure la picioarele sale; dar acum vedea el bine că treaba era pusă mai degrabă pe sfadă. Îl ocărau din toate părţile pe limba lor şi-l întrebau: ce caută acolo? Şi toţi erau porniţi cu duşmănie asupra lui, măcar că nu le făcuse nimica. Numai un căţelandru prostuţ, cu labele prea mari, sosi în urma tuturor, s-arăta parcă mai puţin vrăjmaş la inimă. Alergase şi el acolo, ca la o petrecere, hămăind cu

vrednicie, fără să ştie despre ce-i vorba. Se oprise la trei paşi în dreapta lui Sisoe – ş-acum lătra mârâit, cu tărăgăneli în glas, şi se prefăcea uneori că se uită-n altă parte… dar trăgea cu coada ochiului, să vadă dacă nu-i răspunde şi sfinţia-sa ceva. Iar la urmă, văzând

4* – Minunile sfântului Sisoe că nu se mai întâmplă nimica nou, se lăsă de-a binelea pe coadă şi-ncepu a clămpăni cu dinţii prin păr, după purici.

De la o vreme se mai potoliră şi ceilalţi, parcă; dar cum acea Sisoe o mişcare să plece, îndată se porneau iar, pe toate glasurile, tăindu-i calea; şi, după o rânduiială rămasă din strămoşi, pe când unii îl ţineau de vorbă pe din faţă, alţii se furişau pe la spate, să încerce dacă nu l-ar putea apuca, din fugă, măcar de poala anteriului.

Şi iată, când s-aştepta mai puţin, sfinţia-sa simţi deodată o arsură la spate, în partea moale a trupului, ca un cui ascuţit. Se răsuci, c-un răcnet de spaimă, ridicând toiagul prea târziu…

La spatele lui se găsea doar o căţea, vânătă şi slabă pe care n-o băgase-n seamă pm-atunci. Era fătată de curând pesemne, că-i sticleau ochii-n cap de vrăjmăşie, ca la lup. Lătra încleştat, arătându-şi colţii până la gingii – şi tot ea se văicărea, cu mustrări jalnice-n glas, de-ai fi zis că Sisoe trebuie s-o fi bătut de moarte cândva ori să-i fi gâtuit pân-acum, cu mâna lui, trei rânduri de căţei.

„Şi doar acu mă vede-ntâia oară în viaţă… cotarla dracului!” cugetă el, amărât şi scârbit din caile-afară.

Cu cânii roată-n jurul său, Sisoe străbătu apoi încet poiana-n curmeziş spre pădure. I se părea că toţi munţii dimprejur latră la el. Şi nu-i venea a crede că se va mai putea mântui vreodată de aceiaistă osândă a lui Dumnezeu. „Se vede că nicăitri pe lumea asta nu poate fi linişte, îşi zicea el, nici în cer, nici pe pământ. Sus, cântă şi zbiară binecredincioşii până te năucesc de cap; jos, te latră cânii, de-ţi vine să fugi încotro vezi cu ochii. Şi nu se ştie bine care din aceste două urgii este mai cumplită.

Dar la marginea pădurii, cânii începură să-l

părăsească, unul după altul.

Se-ntorceau la stână, mândri, cu coada pe sus, făcând popasuri scurte pe lângă pietre şi hârjonindu-se între ei. Numai căţeaua cea slabă îl mai urmări o buicata, ca o muscă rea de care nu poţi scăpa, ca să-l vadă bine unde intră şi să-i cunoască vizuimea.

Sisoe se «găsi la urmă singur, în liniştea pădurii înalte de brad.

Mergea acum încet, cu nasul în pământ, trezind subt picioare un foşnet singuratic prin frunzele uscate. Începea să-i fie lehamite de viaţa de pe pământ; îl bătea gândul să lase toate baltă şi să se-ntoarcă în rai, de unde a venit.

Dar când se gândea ce zaiafelt i-îair face sfinţii părinţi, văzându-l că se întoarce aşa degrabă şi fără nicio ispravă, şi cu ce alai l-ar primi diavolii de îngeri chiar de la poartă, i se făcea negru înaintea ochilor. Nu! mai bine să le rabde pe toate până la sfârşit, chiar dacă ar fi să se întoarcă la urmă tot fără prazniclia călindar, cum a plecat.

Ou acest gând, se opri lângă un buştean căzut, ca să-şi puie la muşcătură o foaie de podbal, bună de leac; simţea trebuinţă să-şi mai răcorească puţin şi zgârieturile dobândite mai în deal – căci toată partea dindărăt a sfinţi ei-sale era plină acum de usturimi şi fierbinţeli.

Ar fi putut el să facă o minune să le vindece uşor, c-un singur cuvânt, dac-ar fi vrut. Dar îşi aducea aminte de sfatul ce i-a fost dat la plecare sfântul Mavrichie cel înţelept, cu privire la minuni. Acest sfânt preaînvăţat avea slăbiciune să alcătuiască, pentru trecere de vreme în rai, fel de fel de bucoavne mărunte, despre te miri ce şi mai nimic. Şi la plecare îi arătase şi lui una, pe care sta scris cu slove mari de mână: *Despre făcutul minunilor*, cuprinzând sfaturi şi învăţături pentru folosinţa sfinţilor părinţi, ca să le slujească la o nevoie. (Binecredinciioşii cei de rând n-aveau a se uita într-însa, căci nu era de nasul lor). Şisor i-a acolo aşa, că acela ce a primit de La Dumnezeu această putere, mai presus ide fire, trebuie cu străşnicie a se feri să nu facă niciodată o minune în folosul său, căci altfel i se

va lua darul. Aşijderea, ca să-i fie plăcută lui Dumnezeu şi să folosească oamenilor, minunea se cere făcută numai acolo unde va fi lume multă adunată la un loc, nu pe pustii Jocuri sau în păduri, bunăoară cum ar fi pe aici.

De făcea bucoavnă îşi aducea aminte Sisoe acum, stând cinchit lângă buştean, cu nasul în pământ şi cu anteriul ridicat la spate până sus. Şi-i părea rău că n-o ceruse împrumut. Poate că i-ar fi dat-o.

„Noroc că nu-i nimeni p-aici să mă vază… îşi zise el la urmă, privind împrejur bucuros că poate să-şi cerceteze fără martori goliciunea înroşită de nevoi. Căci după atâtea necazuri şi suferinţe, făptura lui cerească începuse acum a se cunoaşte, mijindu-se şi vederii puţin, printre copaci, nu numai de pe miros.

O cinteză nevăzută începu să strige atunci, dintr-un vârf de brad, risipind licăriri de sunet în umbra verde a pădurii.

— Ţi-vic! Ţi-vic!… pica, pica, pica… piţ-piţ-piţ!

Sisoe înălţă urechea, s-asculte de unde vine acel glas picurat. Dar nu mai auzi nimic, decât şuierul vântului în cetini.

Întorcând capul apoi, sfkiţia-sa dădu cu ochii de o ciupercă mare şi albă, pe care n-o zărise încă; sta ploştită acolo, chiar la spatele său, între frunze, şi se uita cu lua re-aminte în sus.

— Ce te mai uiţi şi tu, ca o proastă? o înfruntă el, întorcându-se îndată cu faţa.

Şi dacă văzu că aici nu era chip, se ridică şi porni iar, să-şi caute un loc mai potrivit.

Se opri nu departe, la o margine de râpă, deasupra unei văgăuni căscate între ziduri prăpăstioase de piatră. Peste vârful brazilor înfipţi în povârnişul de subt el, s-auzea, din fund răcnet de pârău.

Sisoe înţelese că apa ce se zbătea acolo, într-o încleştare de stânci, trebuia să se împreuneze odată şi-odată mai jos cu râul cel din vale, pe care-l zărea de aici ocolind într-un arc de argint satul risipit la poalele

muntelui, departe.

Supărarea îi trecu ca prin minune.

Călăuzit de acel glas de apă care-i suna îndelung în cale, când mai tare, când mai încet, ca un cântec pustiu al singurătăţii, sfinţia-sa se ridică şi porni la vale după pârău, neştiut de nimeni, prin această împărăţie a urşilor, de-a curmezişul desimilor de brădet.

La mijlocul unei coaste cu zmeurişuri încâlcite, zăbovi într-un rând o vreme, să-şi răcorească puţin gura cu bobiţe trandafirii de zmeură. Era linişte. Numai bâzâitul ţânţarilor ţesea fire subţiri împrejurul lui. Pe când se ospăta astfel, auzi deodată un glas mormăind: parcă vorbea cineva singur, da' cuvintele nu se desluşeau bine. Sisoe făcu câţiva paşi într-acolo, să vază cine poate fi. Un foşnet mare izbucni din dosul unor tufărişuri. Şi drept în faţa sfinţiei-sale se ridică în două labe, bălăbănind din cap, o namilă de urs cât toate zilele. Purta pe piept un ştergar alb, ca să nu-şi mânjească blana, pesemne, cu zamă de zmeură; şi venea spre Sisoe cu labele atârnând, ca şi cum l-ar fi poftit pe sfinţia-sa la o trântă dreaptă.

— Cată-ţi treaba, dihanie! îi vorbi Sisoe, liniştit. Nu te burzului la mine, că eu nu-s ce crezi tu…

După care îi întoarse spatele şi porni grabnic pe coastă-n jos, fără a mai privi îndărăt; şi s-aşternu iar la drum, ooborând întruna, cu inima plină de nerăbdare s-ajungă mai curând între oameni.

*

Era soarele-n crucea amiezii, când Sisoe ajunse la marginea din sus a satului, între livezi.

Râul trecea limpede pe subt sălcii, ca o adiere de vânt. Nimeni nu se vedea în preajmă.

Dar după ce făcu un cot, în lumina mare, sfinţia-sa rămase cu ochii aţintiţi şi gura căscată…

Mai jos, pe malul dimpotrivă, înălbea pânza la marginea apei – o femeie.

O femeie adevărată, în carne şi oase, nu o arătare străvezie de pe cealaltă lume; o femeie tânără, cu ochi şi

cu sprâncene… şi cu toate cele câte trebuie la o femeie, nu o vedenie uscată şi firavă, tunsă ca vad de capul ei şi vârâtă într-un sac până la gât, ca arătările cele fioroase din sfâmtui rai.

Sisoe se opri în dreptul ei şi se lăsă jos pe o piatră, cu mâinile împreunate peste genunchi, ca să privească în voie această minune a lui Dumnezeu, cum nu mai e alta pe pământ.

Înclinată uşor din mijloc, ou cămaşa albă despicată la sân într-o parte şi cu catrinţa roşie prinsă-n şold, femeia lăsa pânza să se desfăşoare-n voia apei până departe; o aducea apoi, val după val, pe un bolovan mare de la picioarele ei şi-o bătea cu un mai de lemn, împroşcând stropi de soare împrejur.

La spatele ei, pe prundişul uscat, se vedeau alte două fâşii înguste de pânză, întinse la soare. Iar mai încolo, păştea iarba dintre pietre – o vacă.

Când vaca s-apropia prea tare de pânză, femeia se-ntorcea şi arunca după ea cu bulgări:

— Ni, boală!

Îşi netezea apoi cu dosul mânii şuviţele de pe frunte şi furişa spre Sisoe o privire ageră, pe subt sprâncene.

La urmă, neputând să mai rabde, se îndreptă din mijloc şi-i strigă peste apă:

— Da’ ce, părinte, n-ai mai văzut femeie?

Râul vâjâia însă prea tare între ei şi Sisoe n-auzi ce-i spune. Văzându-l că nu se dă dus, femeia îşi lăsă atunci pânza pe piatră şi intră în apă, să treacă spre el. Unda limpede îi cuprinse îndată picioarele, până mai sus de glezne, unde pulpele încep să fie mai albe; şi pe măsură ce apa creştea, catrloţa şi iia se ridicau şi ele tot mai sus, deasupra genunchilor…

— Vrei să treci râul, părinte? întrebă ea ieşind, în sfârşit, pe mal. De unde vii, sfinţia-ta?

Sisoe arătă, cu capul, spre vârful muntelui. De-acolo venise.

— Eh! că doar n-ăi fi picat din cer… zâmbi femeia,

aruncând o privire-n treacăt spre piscul vioriu şi spre poienele cele înalte de subt el, care se zăreau de-aici printre incuri ca nălucirea unor ositroave din basm, oglindite deasupra lumii în văzduh.

— A venit apa mare şi ne-a luat iar puntea, lua-o-ar ciorile! urmă ea, văzând că nu primeşte răspuns. N-ai pe unde trece îmbrăcat. Da’ mi-oi face eu pomană să te trec în spate, dacă vrei, că poate xrd-i ceţii şi sfinţia-ta, vreodată, un acatist pentru iertarea păcatelor…

Vorbind aşa, se-ntoarse cu spatele şi se-aplecă puţin de mijloc:

— Hai… hopa! îl îndemnă ea, peste umăr.

Sisoe stătu oarecum la îndoială. Îi cuprinse la urmă grumazul ou braţele şi i se aburca în spate, unde rămase nemişcat, cu genunchii sprijiniţi de şoldurile ei pietroase.

Şi apa viorie începu numaidecât să cântec pe subt ei, râzând şi gâlgâind printre pietre de voie bună.

Când vaca de pe mal zări în mijlocul râului o arătare aşa de ciudată, jumătate popă, jumătate femeie, se opri din păscut şi holbă ochii într-acolo. Apoi dintr-odată îşi înălţă coada drept în sus, ca o luminare, şi-o luă la fugă spre sat.

La jumătatea drumului se opri să mai privească o dată îndărăt, cu coada bârzoi… Şi încredinţată pe deplin acum că lucru curat nu poate fi, porni iar în goană, printre garduri şi peste hârtoape, să ducă veste-n sat despre arătarea cumplită ce i s-au făcut la marginea apei.

IV. S I S-O E ÎNCEPE

SA FAC A MINUNI

Popa Niţă tocmai ieşise-n curte să spargă un dovleac la scroafă, când intră pe poartă dascălul Ghiţă Pitac, cântăreţ la stran a cea mare şi om de-ncredere al sfinţiei-sale.

— Ce-i, Pitac?

După obiceiul său, dascălul nu prea se grăbi să răspundă. Ca să mai prindă răsuflet, se şterse întâi cu basmaua la nas şi pe faţă; apoi se uită cu luare-aminte la dovleacul din braţele popii şi scuipă într-o parte.

— Dandana mare, părinte… începu el pe nas, că era cam fornăit la vorbă. Ce e nu e bine.

— Ne-a picat iar protopopul? se-ncruntă popa.

— Nu, altă pacoste…

Sfinţia-sa ar fi vrut să afle dintr-odată cum stă lucrul. Dar scroafa n-avea astâmpăr. Stârnită la dovleac, înălţa râtul spre el şi grohăia mereu, cerându-şi partea. Popa Niţă o împinse cu piciorul:

— Ho, că nu dau turcii!

Era o scroafă tânără, încălţată în glod uscat până la genunchi, cu păr de cânepă creaţă pe spinare şi cu belciug în nas. Pitac o privi îngăduitor şi scuipă iar într-o parte, aşteptând să-i vie rândul.

— S-a iscat în sat un călugăr venitic – urmă el – un *batist,* un *inochimist,* ori dracu' ştie ce-o fi fiind. A tras la casa Zoiţei lui Alexe Mân joc din capu' satului şi, cică, s-a pus pe făcut minuni.

— Pe lăicut… ce?

— Minuni.

La auzul unui cuvânt aşa de neaşteptat, popa Niţă rămase cu ochii holbaţi şi cu gura căscată.

— Vorbeşte mai tare, bre omule! se răsti el apoi, supărat, pe când scroafa grohăia tot mai ascuţit. Ce fel de minuni? Ori ai început să baţi câmpii…

— Minuni ca toate minunile! zbieră Pitac. N-am văzut cu ochii, da' am auzit. Zice c-a vindecat pe Lina Todiresei, care-o adusese mă-sa asistă-iarnă la sfinţia-ta să-i ceteşti de ducă-se pe-pustii… de era să moară de tot după aia, c-a apucat-o şi mai rău năbădăile… Şi pe Ilinca lui Pavăl, care i-a intrat astă-vară un şarpe-n burtă, când s-a culcat la soare cu gura căscată. Şi pe Floarea lui Ţimboarcă, a de fugise acu doi ani cu Ionică, feciorul lui Năstase Pârlogea din Căpăţâneni… când n-a vrut baba s-o primească-n casă, de zicea c-a asmuţit cânii după ea şi-a apucat-o cu dinţii de-un picior…

— De care picior? întrebă popa, cam într-aiurea.

Dar nu s-auzea mai nimic, căci scroafa îşi pierduse de

tot răbdarea. Pentru ea, daraverea cu călugărul ca şi cum n-ar fi fost. Cu ochii după dovleac, se jeluia amarnic pe toate tonurile, ba-l îmboldea pe sfinţia-sa şi cu râtul uneori pe la genunchi ca să-i aducă aminte, să n-o mai dea aşa uitării, că-i păcat.

— Zice că s-a dus la el şi moş Sandu Turlacu, socrul lui Ille Farasulea din Gura Văii, urmă Pitac, să-l vindece de nevoile bătrâneţii, că era căzut de tot... Ş-acu, cică umblă moşneagul ca un buhai pe uliţele satului, cu mânile-n şolduri şi cu căciula pe-o sprânceană, de nu mai poate trece nicio muiere de răul lui...

— Vorbeşte, bre omule, mai tărişor i se rugă popa, venind mai aproape. Parcă n-ai mâncat de trei zile...

— Hai? ră – ani Pitac, cu mina pâlnie la ureche.

Sfinţia-sa îşi pierdu răbdarea:

— Am mai ţinut eu lighioane pe lângă casă, vorbi el roşu de mânie, da' scroafă îndrăcită ca asta nici că s-a mai pomenit. Nu fie lasă, bre, când îi abate ei, s-auzi măcar o vorbă, mânea-o-ar lupii!

Şi văzând că iar îl îmboldeşte între genunchi, mai să-l ia pe sus, popa Niţă, scos din fire, ridică dovleacul, într-o mână şi i-l trânti cu sete în cap.

Izbită fără veste drept în creştet, când s-aştepta mai puţin la una ca asta, scroafa se răsuci o dată în loc şi-şi pierdu graiul câteva clipe. Se lăsă apoi pe picioarele dindărăt şi, luând martori cerul şi pământul la această nelegiuire din partea stăpânului său, începu a slobozi din trâmbiţa râtului nişte plângeri aşa de cumplite, că toţi cânii de prin împrejurimi săriră arşi de prin cotloanele lor şi năvăliră-n uliţă, încredinţaţi c-a intrat ursul în sat ori vine sfârşitul lumii, alta nu poate fi.

— Hallal ison! vorbi dascălul, privind-o cu jind. Parcă-i maşina de la trin...

Dar popa Niţă îşi astupase urechile şi fugise în casă, de unde se ivi în curând trăgându-şi giubeaua pe-o mânecă şi se-ndreptă cu grăbire spre poartă:

— Hai acolo, la faţa locului, să vedem şi noi ce şi

cum…

Cu giubeaua fâlfâind, sfinţia-sa porni în goană pe linia satului la deal; şi călca aşa de amarnic că dascălul, om moale din fire, abia se mai ţinea în urma lui.

— Zice că-l cheamă Sisoe, încercă Pitac iar să lege vorba, ca să-i mai întârzie puţin mersul. Şi cică vine de-a dreptul din rai…

— Vine… din raiul mâni-sa! mormăi popa-n barbă, fără a-şi domoli pasul.

La casa Zoiţei din deal, ograda plină de lume; mai cu seamă femei, că bărbaţii erau duşi care-ncotro, la muncă.

Vreo două îi ziseră „săru' mâna”, din vârful buzelor. Alitele se-mbo Miră în urma lui ou cotul:

— Să ştii, fa c-o să fie nuntă…

Popa Niţă îşi făcu drum printre ele, posomorât. Când ajunse-n tindă, îşi aruncă ochii din treacăt spre un pat învelit cu rogojină, unde se vedeau rânduiţi colaci de casă, ulcele acoperite la gură, străchini cu ouă şi alte bunătăţi.

— Hm! făcu sfinţia-sa, cu înţeles.

În odaia din dreapta s-auzea vorbă. Deschizând uşa la părete, popa aruncă o privire aprigă înăuntru, pe când femeile se-ngrămădeaiu la spatele lui.

— Da' ce fiaici acolo, cuvioase? întrebă el cu glas tare, fără să treacă pragul.

În fundul odăii, subt icoane, Sisoe sta cu mâinile împreunate pe creştetul unei babe îngenuncheate la picioarele sale. Întorcând capul şi zărind faţa bisericească, sfântul aşteptă ca noul-venit să-l cunoască de asemenea şi să-i ceară blagoslovenie, ca unuia mai mare. Dar popa îl privea aspru – şi nici gând să-i sărute poalele anteriului, cum era de aşteptat.

— „Între ai tăi ai fost, ş-ai tăi nu te-au cunoscut… Λ, vorbi Sisoe în pildă, întorcându-şi faţa de la el.

— Lasă asta! i-o reteză popa, scurt. Mie să-mi spui doar atâta: cam ce făceai acolo sfinţia-ta?

Sisoe nu găsi de cuviinţă să-i răspundă.

— Iaca se ruga şi el pentru amărâta asta lipsită de

vedere, îndrăzni să grăiască atunci o femeie din grămadă, arătând spre baba de la picioarele sfântului.

— Nu te-am întrebat pie tine! se răsti popa, mânios. Ce mi te vâri în vorbă, ca musoa-n coada calului?

— Sfinţialui face minuni… găsi de cuviinţă să adauge, cu glas spăsit, alta.

— Minuni?… se miră popa Niţă, fără a-ntoarce capul. Şi cu ce drept vii sfinţia-ta să faci minuni în parohia mea? ridică el deodată glasul, către Sisoe. Ai vreo îndreptare de la Mitropolie, ceva?… Ia spune-mi şi mie: cu a cui învoire ai pornit cuvioşia-ta astfel, să faci minuni pe la casele oamenilor?

— Cu învoirea Celui preaînalt, răspunse Sisoe plin de mânie, carele este mai mare decât voi toţi şi decât

Mitropolia. El însuşi mi-a dat dezlegare să purced pe pământ pentru binele oamenilor, pogorându-mă din rai.

— Din rai! râse popa, acru. Văzutu-l-a cineva, raiul, cu ochii? Ia să nu-mi umbli mie cu baliverne d-astea, că eu nu-s muiere, la mine nu se prinde! Şi să faci bunătate să nu mai strici capul poporanilor mei cu asemenea poveşti, ci să te cărăbăneşti cât mai repede de pe la noi „dacă nu vrei să dai de dracu'.

— Acum şi-n vecii vecilor amin! întări Pitac, lungind gâtul peste umerii femeilor.

— Auzi acolo, pufni iar popa cu mânie, din rai! Din care rai 7

La această năvală de cuvinte fără noimă, Sisoe nu mai ştia ce să răspundă.

— Lasă-l, părinte, săru'mâna… ce-ai cu el? sări atunci iarăşi cu gura, în apărarea lui Sisoe, o femeie de la spate… Lasă-l să se oploşească şi el p-aci, pe la noi, dacă ni l-a trimis Dumnezeu… că doar nu-ţi ia nimic din traiul sfinţiei-tale!

— S-avem şi noi un sfânt în sat, că nu strică, întări alta. Mai rebegeşte o vită, mai se bolnăveşte un copil… ce-ai cu el?

— Voi, proastelor, să tăceţi, se răsti popa, fierbând,

Ce ştiţi voi? Ducă-se la păcatele, de unde-a venit, să facă minuni pe unde-a mai făcut. Cum nimeri el, din raiy tocmai în parohia mea 7

— Lasă-l, părinţele! se rugă atunci cu glas pierit şi baba de la picioarele lui Sisoe – lasă-l să isprăvească barem ce-a început…

Şi-i tremurau mâinile de slăbiciune, şi i se umpluse ochii cei orbi de lacrămi, căci se temea să nu plece sfântul tocmai acum şi s-o lase cu minunea neisprăvită.

— Ba să-şi ia catrafusele şi să plece îndată, porunci popa, neînduplecat.

Dar Sisoe nici gând n-avea de plecare. Mândru că-i luau femeile partea, îşi puse mâna pe creştetul babei şi-o îndemna să îngenuncheze iar la picioarele sale.

— Aşa ţi-i vorba? strigă popa, cătrănit la obraz de mânie. Bine! Lasă c-avem noi ac de cojocul tău…

Şi fără a mai închide uşa în urma lui, coborî cu paşi mari în ogradă, de unde porni iar în goană pe uliţă-n jos, urmat cât colea de Pitac, care se ţinea după el ca umbră.

Ajunşi în dreptul primăriei, îşi domoli puţin pasul, gata să se oprească; dar aducându-şi aminte că are cu primarul o daraveră, pentru nişte buruieni de zarzavaturi pe care le cam stricase scroafa sfinţiei-sale, cârmi la stânga şi nu se mai opri până la jandarmerie, unde intră pe uşă înfierbântat şi posomorât, să schimbe câteva vorbe în taină cu domnul şef.

*

După plecarea popii, femeile se îngrămădiră iar la uşă, dând năvală care să intre mai întâi. Simţeau ele, pesemne, că sfântul ăsta n-are să prea facă mulţi purici în satul lor.

— Hai odată, mătuşă, strigă una prin crăpătura uşii, tot n-ai mai isprăvit?

— Ai pus gabja pe sfinţialui şi nu te mai dai dusă de-acolo, parc-ar fi uns cu miere.

— Ia lăsaţi-o-n pace, soro, să-i tihnească şi ei minunea, săraca! Dacă v-ar face şi vouă cineva aşa, v-ar

plăcea?

— Da ce-i mai trebuie vedere acu, la bătrâneţe? N-a văzut ea destule, cât era tânără…

Femeia de gazdă îşi făcu drum înăuntru, chip să mai deretece câte ceva prin casă. Trăgând cu coada ochiului spre babă, o văzu cum clipeşte des şi parcă se uită-n juru-i, ca omul care-a ieşit din întuneric adânc la lumina zilei.

— Da’ ce, mătuşă, nu cumva ai început a zări câte-oleacă?

— Da’ măiculiţă… minunea lui Dumnezeu… parcă-ncep a vedea! răspunse baba privind împrejur, ca de pe altă lume. Bogdaproste! Iaca, te văz pe tine… şi pe sfinţialui, Maica Precista să-l răsplătească… Iaca şi icoanele… şi patul… şi uite colo, pe gard, şi nădragii lui bărtat tău „bogdaproste!

Vorbind aşa, începu a-şi face cruci peste cruci în faţa icoanelor. La urmă, îşi vârî mâna-n sân şi scoase de-acolo, de lângă pielea-i zbârcită şi pământie, câteva smochine mucegăite, înşirate pe băţ, şi le puse cu sfiiciune pe colţul mesei, drept mulţămită.

Sisoe aruncă o privire piezişă spre acele boloştine dulci, de care-i era acru sufletul pe lumea cealaltă, şi numai cât le vedea, îl şi apuca un soi de leşuială; dar se stăpâni şi tăcu, înghiţind în sec.

— Şi, cum am uitat, uita-m-ar moartea! făcu gazda, lovindu-se cu mâna peste gură. Sfinţia-ta ăi fi flămânzit, biet, după atâtea minuni câte le-ai făcut pe inima goală…

Şi fără a mai aştepta răspuns, se repezi până-n, tindă, de unde se întoarse cu o strachină smălţuită, o lingură de lemn şi un clondir verde, astupat la gură cu un cocean de porumb.

— Da’ ce-ai acolo, în clondir? întrebă Sisoe, bănuitor.

— Ia, un pic de lapte dulce, ca să-ţi mai ţii inima până una-alta.

— Lapte? strigă roşu de mânie. Ia-l d-aci, să nu-l văz! Pentru asta m-am pogorât eu din cer pe pământ?

— Nu te supăra, părinte, păcatele mele! făcu gazda

speriată. Iaca, îl duc îndărăt dacă nu-ţi place. S-or mai fi găsind, ele, şi altele la o casă de om gospodar… β

Şi ieşind iar în tindă, între femei:

— Nu-i mai aduceţi lapte, soro! vorbi ea, cu ciudă. Nu-i mai aduceţi lapte, că vi-l toarnă-n cap. Nu-şi* ce-o fi având cu laptele…

Pesemne c-o fi ţiind post…

— Ori i-o fi poftind inima la altceva, la acritură, la sărătură, mai ştii?

— Eu d-astea nu mai face el minuni… Mai bine să-i dăm nişte jumări cu slănină afumată ori cu fasole, să mai prinză putere, sărăcuţul. Ş-atunci să vedeţi voi minuni!

Nu multă vreme după acest sfat, Sisoe sta la masă în faţa unui talger cu jumări aurii şi-a unei străchini pline cu murături, muşcând cu mare poftă ba dintr-un ardei de cei lungi, care-i frigea gura şi-l făcea să sufle printre buze, ba din câte-o pătlăgică verde, care pocnea împroşcând în juru-i zeamă şi seminţe.

Şi cu gura plină vorbea către femei:

— Afară de aceste murături, mie nu-mi trebuie altă răsplată decât să mă pomeniţi şi să-mi puneţi şi mie un praznic la călindar…

— Da’ parcă n-ai sfinţia-ta zi la călindar pe la-nceputul lunii lui iunie? zise o femeie lungă şi ofilită, care, fiind soţia dascălului Pitac, se pricepea la asemenea daraveri bisericeşti.

— Aceea nu-i ziua mea, vorbi Sisoe amărât. E ziua lui Sisoe cel mare, carele numai la nume seamănă cu mine, dar e altul…

Pe când vorbea astfel, înfruptându-se din bunătăţile la care râvnise atâta amar de vreme, se auziră în tindă paşi grei de cizmă şi-n uşă se ivi un flăcăuândru îndesat şi lat în spate, cu capela pe-o sprânceană şi cu puşca pe umăr.

— Aici stă popa care face minuni? întrebă el.

Femeile întoarseră spre noul-sosit priviri ascuţite şi bănuitoare:

— M-da… da ce-ai cu el?

— Eu n-am nimic. Da' m-a trimis domnu' şef să-l poftesc până la secţie, că zice că i-a venit poftă să-i facă şi lui o minune.

— Ba să-şi mai puie pofta-n cui domnu' şef, zise o femeie. Că-i sfântul nostru, şi nu te lăsăm să ni-l iei.

— Zău? Da' cina sunteţi voi?

— Cine, necine, nu te lăsăm – şi gata.

— Ba să faceţi bine să vă daţi la o parte, când zic. Nu cumva vreţi să vă-ncontraţi cu mine?

— Nu vă puneţi, fa, cu stăpânirea! vorbi atunci o femeie mai potolită, făcându-şi loc printre celelalte. Nu vă puneţi cu stăpânirea, că-i mai rău. Las să-l ia, dacă are poruncă – ce-o să-i facă? Sfânt nu e? Face o minune şi scapă…

*

Sisoe mergea prin mijlocul uliţei fără teamă, cu jandarmul alături, în fruntea alaiului de copii şi femei care-l petreceau şi-l căinau parcă «l-ar fi dus la groapă:

— S-a pogorât din rai, sărăcuţu de el, şi uite peşte ce-a dat!

— Oare o să-l ţină mult acolo, ori o să-l ducă încotrova?

— Un să-l ducă?

— Ei, unde!? La oraş.

— La oraş? Da' ce, n-au ăia destui doftori şi moaşe pentru ei, ce le mai trebuie să se bucure la sfântul nostru? auzi acolo! Ei de toate, şi noi nimic! Doftor nu, moaşă nu, sfânt nu… numai jandarmi şi priceptori! Ce fel de dreptate-i asta?

*

Când intră Sisoe în cancelaria postului, domnul şef sta răsturnat pe spătarul unui scaun, cu un picior pe masă şi cu afitul la dracu-n praznic.

— Dumnealui e popa care face minuni? întrebă el pe jandarm.

— Da, să trăiţi!

— Cum te cheamă, taică părinte? întrebă domnia-sa

măsurându-l pe Sisoe din ochi.

— Sisoe mă cheamă, răspunse sfântul.

— Hm, frumos nume. Se cunoaşte că nu ţi l-a dat naşul la botez, că ţi l-ai ales singur când te-ai tuns călugăr. Sisoe... şi mai cum?

— Sisoe, ş-atât. Cum să mă mai cheme?

Domnul şef părea în toane bune ş-avea chef de vorbă.

— Apoi, să vezi, sfinţia-ta, zise el răsucindu-şi mustaţa, noi suntem aşa un fel de oameni, care nu ne mulţumim numai cu atâta. Uite, vezi? Pe mine, care va să zică, mă cheamă Traian. Dar îmi mai zice şi Dumitraş, cu voia sfinţiei-tale. Iar pe băietanul ăsta care te-a adus încoace, e drept că-l cheamă Nică din botez; da-l mai cheamă şi A Catrinei, dacă te uiţi bine la livretul lui. Iar pe dumnealui de colo, de-afară, care se zgâieşte la noi pe geam, ca la panoramă, este foarte adevărat că-l cheamă Ghiţă; da’ asta-i, că-l cheamă şi Pitac... dacă n-oi ieşi cumva la el acuşi, să-l fac să uite cum îl cheamă! Ai înţeles, taică părinte?

Sisoe însă nu dădea semne să fi înţeles.

— De unde vii, sfinţia-ta? întrebă atunci şeful, schimbând tonul. Atâta lucru trebuie să fi ştiind, ca s-avem şi noi ce scrie colea, la raport, şi să te trimitem la urmă, adică de unde-ai venit.

— Să mă trimiteţi de unde-am venit?... vorbi rar Sisoe. Asta nu se poate.

ŢIGANUL ÎN CER

Revista în 2 acte şi 2 prologuri

(fragment)

5* – Minunile sfântului Sisoe

ACTUL I

În holul unui hotel de provincie. La dreapta, cabina portarului. Un scaun în faţa cabi? iei.

SCENA I

Filibaş, singur. Se plimbă câtăva vreme prin faţa rampei, cu mâinile la spate. Se opreşte, se uită la public şi vrea să spună ceva. Ridică din umeri şi porneşte iar,

fluierând încet a pagubă. Apoi, spre public;

FILIBAŞ: Decât s-ajung portar la hotel, mai bine mă făcea mama un bou, ca să mă muşte o muscă columbacă când eram viţel şi să se isprăvească cu mine!

(*începe să se plimbe iar. Apoi, spre public*); Uite-aşa se-ntâmplă totdeauna. Cât timp stau aici, la postu-meu, nu vine nimeni. Dar ia să mă duc şi eu puţin, ca omu'... ia să lipsesc un minut – să vedeţi că tocmai atunci îi aduce dracu' pe toţi. „Portar! portar! Filibaş!" – c-aşa mă cheamă pe mine: Filibaş.

— Şi strigă... şi sună... şi bat cu bastoanele-n podele: poc! poc! poc! – că-mi vine să-mi iau lumea-n cap!... Şi toată răspunderea pe capul meu... De tot ce se-ntâmplă-n hotel: hoţie, viol, sinucidere... cine-i vinovat? Portarul!... (*Pauză*) Cât o fi ceasul? (*Se uită la ceas*). Trei fără zece... Cu trenul de 3 nu vine niciodată nimeni... (*Se ţine cu mâna de stomac*) Ai!... Mă-ntoro numaidecât... (*Iese alergând*).

„SCENA II

Sonerie între culise. Primul pasager, apoi al doilea, apoi ceilalţi, cu geamatntane.

PRIMUL PASAGER: Portar! (*pauză*) Portar!... Unde dracu' e portarul? O fi adormit în cabină... (*intră în cabină*).

AL DOILEA PASAGER (*vârând capul pe uşă*): Portar i... De-un ceas de când sun! Portar! (*Primul pasager scoate capul pe ferestruica* cabineiunde umbli, mă boule?

PRIMUL PASAGER: Hai?

AL DOILEA PASAGER: Idiotule! De-un ceas de când te sun şi nu vrei să răspunzi.

PRIMUL PASAGER (*ieşind din cabină*): De ce mă faci idiot, domnule?

AL DOILEA PASAGER: Pardon! Credeam că eşti portarul...

AL TREILEA PASAGER: Portar!... Portar! Nu ştiţi dumneavoastră unde e portarul?

PRIMUL PASAGER: La dracu'!

ALŢI PASAGERI: Portar! Filibaş!

TOŢI: Portar! Filibaş! (încep să bată cu bastoanele în podele). Filibaş!

SCENA III Filibaş – Sherlok Holmes

HOLMES: Good by. FILIBAŞ: Hai? HOLMES: Good by. FILIBAŞ: Ce pofteşti dumneata? HOLMES: Nu ştii englezeşti?

FILIBAŞ: Păi nu ştiu, că n-am avut englezoaică când eram mic. HOLMES: Să-mi dai un odăi.

FILIBAŞ: A-hia! Dumneata vrei un odăi... Cu ploşniţi ori fără ploşniţi?

HOLMES: Yes.

FILIBAŞ: Păi de ce să ieşi, că de-abia ai intrat. Stai mai întâi să vezi odaia.

HOLMES: Yes.

FILIBAŞ: Să ştiţi că ăsta a luat vreo doctorie. Cum te cheamă pe dumneata, domnule?

HOLMES: Sherlok Holmes.

FILIBAŞ: Nu mă-nebuni! Dumneata eşti Sterlok Holmes?

HOLMES: Celebrul detectiv.

FILIBAŞ: Care are portretul pe la toate chioşcurile de jurnale?

HOLMES: Yes.

FILIBAŞ: Şi cu ce ocazie pe la noi, domnule Sterlok?

HOLMES: Am auzit că-n ţara dumnevostre este mult hoţ, mult pungaş intelighent. Şi am venit s-o faci cunoştinţe şi eu cu un hoţ de la Rumanie – dar ştii... un hoţ mare, mare de tot...

FILIBAŞ: Un hoţ mare, mare de tot? îmi pare foarte rău, domnule Olmes... Toţi miniştrii sunt în concediu acum... Prin urmare deocamdată nu pot să-ţi servesc decât un hoţ mai mititel. (*Se duce la uşă*) – Mă ţigane! Mă cioară, n-auzi? Ia vino-ncoace!

SCENA IV

Marin – Filibaş – Sherlok Holmes – Gavril

MARIN (*intrând*): Ce-ai cu mine, boierule? Vrei să-ţi cânt ceva?

FILIBAŞ: Ascultă ici, ţigane. Vezi pe boierul ăla de colo? Fă ce-i face şi şterpeleşte-i ceva, m-ai înţeles?

MARIN: Să-i ciordesc ceva? Dar dacă mă spui la poliţie, nu mă rupe domn ştiubei în bătăi?

FILIBAŞ: Las că te scap eu de bucluc. (*Filibaş iese*).

MARIN: Atunci, stai să-mi chem şi tovarăşul... să-l calicim de tot, (*La uşă*). Mă Gavrilă! Vino-ncoa', că e rost de ciordeală. (*Către Holmes*). Sărut mâna, cucoane.

HOLMES: Good by, mister.

MARIN: Ce-a zis, mă?

GAVRIL: Dă, ştiu eu ce naţie de român o mai îi şi ăsta?

HOLMES (*examinându-i*): Yes... yes... foarte interesant.

MARIN: De unde venişi, boierule? Din ce parte de judeţ eşti dumneata?

HOLMES ı Eu sunt engliş, din London.

GAVRIL: Ţine-l de vorbă, Marinică. (îi *fură pipa din buzunar*).

MARIN: Ai fi tocmai de la capătul lumii, de pe unde începe să se facă pământul piftie?

HOLMES: Yes!... Curios... La noi hoţ poartă redingot. La dumnivostre costum mai pitoresc.

MARIN: La noi numai hoţii ăi mari poartă redingotă. Dar ia spune-mi şi mie, boierule, cât câştigă un hoţ cu hoţia lui în ţara dumneavoastră?

HOLMES: La noi gentlemen pungaş are zilnic doisprezece şiling.

MARIN: Şilingi?

HOLMES: Yes, şiling.

MARIN: Ce lingi, boierule? Las că o să te lingi tu pe bot acu!

GAVRIL: Întoarce-l cu diesu, Marinică!

MARIN: La noi câştigăm tare puţin, fiindcă ne bate rău când ne prinde.

HOLMES: Ve bate? Asta este foarte interesant. Asta trebuie să notez la carnet. (*Pune pardesiul şi cascheta pe

scaun). Chite lovituri trage la dumnivostre?

MARIN: Nu ştiu, boierule, că nu le-am numărat.

GAVRIL: Întoarce-l bine, Marinică. (*Marin se uită pe sus*).

HOLMES: Ce cauţi dumneata pe sus, mister? (*Gavril îi fură pardesiul şi pleacă*).

MARIN: Nimic, boierule. Aşa-mi vine mie câteodată...

HOLMES: Yes... yes... (*Se pipăie la buzunar*).

MARIN: Da ce cauţi la buzunar boierule?

HOLMES: Pipa... Curios! (*La scaun*) A! Fenomenal!

Unde este pardesiu? Unde este caschet? Unde este pipa? (*Se duce la Marin şi-l apucă de braţ*).

MARIN: Ce-ai cu mine, boierule? (*Se zbate*). Ce, ţi-am furat ceva? Dă-mi drumu'!

HOLMES (*aşezându-l pe scaun*): Stai aici. Uite-te-n ochii mei.

MARIN: De ce te strâmbi, boierule? Ce te-nchiondorăşti aşa la mine?

HOLMES: Uite-te-n ochii mei... În curând ai s-adormi. (*Face „pase" şi se mişcă-ncet în jurul lui Marin*).

MARIN: Nu te-nchondorî aşa, că mă bagi ia boli!

HOLMES (*acelaşi joc*): Stai liniştit... În curând n-ai să mai poţi mişca picioarele... Ai să rămâi fixat pe scaun.

MARIN: Boierule... Boierule!... nu-ţi face păcate cu mine, că am ţigancă şi capii, boierule!... începe să-mi umble furnici prin spate şi să-mi amorţească picioarele...

HOLMES (*acelaşi joc*): În curând n-ai să mai poţi mişca nici mâinile.

MARIN: Hâaoleo, îmi face farmece! M-a pironit pe scaun. Nu mă mai poci mişca!

HOLMES: Yes... yes... Foarte bine.

MARIN: Boierule, mânca-te-aş! Slobozeşte-mă din farmec, că-ţi dau tot ce ţi-am furat. (*Iiolmes iese*).

SCENA V Cei de înainte, Gavril, apoi dascălul

GAVRIL (*vârând capul pe uşă*): Hai acasă, Marinică! Marine! Mă Marine! (*înaintând*) Ce i-ai făcut boierule? L-ai omorât? HOLMES: Nu este mort. Este numai hipnotizat.

(*Holmes iese*).

GAVRIL (*lângă scaun*): ScoaTMarinică! Ce te-ai înfipt aşa pe scaun?

MARIN: Nu pot să-mi mişc picioarele. M-a nimobilizat de tot. (*încearcă să se ridice şi nu poate*). GAVRIL: Nu te lăsa, Marinică, nu te lăsa! Ţi-o fi făcut niscaiva farmece. (*Marin se zbate*). Haoleo, moare ţiganul! (*Spre uşă*). Dascălii! Să vie dascălii să-i citească!

(Gavril iese. Intră doi dascăli).

DASCĂLUL: Dumnezeu să-l odihnească P-ăst ţigan întunecat.

ACTUL II

SCENA I îngerul păzitor – Sisoe

ÎNGERUL PĂZITOR: Luminăţia-Ta! Am prins mai adineaori un muritor care umbla pe aici fără niciun rost.

SISOE (*către înger*): Şi ce-ai făcut cu el?

ÎNGERUL PĂZITOR: L-am dezinfectat şi l-am îmbrăcat în uniforma cerească.

SISOE: Bun. Adu-l aici. (îngerul iese şi aduce pe ţigan) [...]

SCENA II

Ţiganul – Scaraoschi – Sisoe – îngerul păzitor

ŢIGANUL (*intră şi dă cu ochii de Scaraoschi*); Haoleo, ce pacoste căzu pe capu'meu!

SISOE: Ce cauţi aici, mă pârlitule? Tu nu ştii că oamenii vii nu trebuie să intre în cer?

ŢIGANUL: Săru'mâna, Luminăţia-Ta, m-a adormit un englez cu farmecile lui şi m-am pomenit aici.

SISOE: Da' n-ai adus cumva cu tine niscai manifeste /.../?

ŢIGANUL: Manifeste? N-am adus, Sfinţia-Ta, să crăp dac-am adus! Am venit aşa, fără niciun calabalâc, numa cu ce-a fost pe mine.

SISOE: O să te trimit în iad!

ŢIGANUL (*speriat*): La un loc cu dracii ăia? Sfinte Sisoe, făcătorule de pozne... Sisoică, mânca-ţi-aş giubeaua, nu mă trimite la un loc cu dracii, că destul am tras pe

dracu' de coadă cât am fost pe pământ! (*Dracul înaintează*). Nu te-apropia, spurcatule, că mi se face păru' măciucă! Scapă-mă, Sfinte

Sisoe, scapă-mă! (Se dă la spatele lui Sisoe şi scuipă-n sân de frică).

ÎNGERUL PĂZITOR: Conform uzului şi tradiţiilor cereşti, acest muritor trebuie să meargă în rai. fiindcă e sărac cu duhul şi prost ca o ciubotă.

ŢIGANUL (*către înger*): Să trăieşti, că-mi Ouaşi apărarea! (*Către Sisoe*). Sărac ou duhul şi prost am fost de când m-a făcut mama. Am încercat să-nvăţ carte, de-am rămas de patru ori repetent în clasa întâi... Sfinte Sisoe, nu mă trimite-n iad, că dau în gropi de prost ce sunt!

SISOE: Atunci, ce vrei să fac cu tine?

ŢIGANUL: Să mă trimiţi în rai, să mă mai hodinesc şi eu oleacă... Ori dacă nu, să mă trimiţi îndărăt pe pământ.

SISOE: Asta nu se poate. Cine-a intrat o dată în cer, nu se mai întoarce pe pământ.

ŢIGANUL: Atunci să mă laşi să umblu şi eu p-aci, slobod, de capu' meu, că nu fac nimărui niciun rău.

SISOE: Bine, te las. Da să nu te pune dracu' să furi ceva, că te-arunc drept în fundul iadului.

ŢIGANUL: Săru-mâna, Sfinte Sisoe, mai aveam o vorbă. Ce mă fac eu aici singur, fără ţigancă şi fără tutun? O să mor de urât, Dă-mi ceva parale de cheltuială, şi mai adu-mi vreun tovarăş de pe undeva.

SISOE (*îl ia deoparte*): Uite ici, ţigane. Vezi bagheta asta? Cu bagheta asta ai dreptul să chemi de pe pământ pe oricine-ţi place, că vine la moment. Şi tot cu ea poţi să dai afară pe cine vrei.

ŢIGANUL: Cu băţu ăsta?... Mare comedie! (*Ia bagheta*).

SISOE: Ai înţeles?

ŢIGANUL: Înţeles, săru-mâna!

SISOE: Ei, ia să te văd ce-ai să faci cu ea? (Ţiganul stă un moment pe gznduri apoi se-ndreaptă spre Scaraoschi).

ŢIGANUL: Ieşi afară, spurcatule! Să iasă toţi dracii afară! Ieşi!(*Scaraoschi iese cu suita lui de draci*).

SISOE: Bravo! Ş-acum, ce-ai să mai faci?

ŢIGANUL (*aparte*): Să-l arunc şi p-ăsta... să nu-l arunc...(*Întorcându-se spre Sisoe*). Ia ieşi afară şi tu, mă Sisoe, şi nu-mi mai tot bate capu'!

SISOE: Ce? Adu bagheta-ndărăt!

ŢIGANUL: Ba mai vezi de altu'! Ieşi afară, că bag bagheaua asta-n tine, m-ai auzit? (*Sisoe cu suita iese*).

ÎNGERUL PĂZITOR: Dar eu ce să fac?

ŢIGANUL: Mătăluţă să mai rămâi. N-ai v? o ţigară de tutun?

ÎNGERUL PĂZITOR: Ţigară? N-am ţigară. Cheamă Regia monopolurilor Statului, (*îngerul iese*) să-ţi dea tutun.

ŢIGANUL: Aşa-i! (*Semne cabalistice cu bagheta*). Să vie Regia cu tutunu!

SCENA III

Ţiganul în scenă; intră Regia cu un coşuleţ cu ţigări pe braţ.

REGIA: Eu sunt Regia Monopolurilor Statului. Ce pofteşti?

ŢIGANUL: Să-mi dai o ţigară.

REGIA: Scoate banii.

ŢIGANUL: Da' ce, fără bani nu se poate? Tu nu ştii că îngerii n-au parale?

REGIA: Dacă n-au paraile, să nu fumeze! Acum tutunul a ajuns un lux. Oamenii săraci trebuie să se lase de tutun. Numai îmbogăţiţii de război au dreptul să fumeze.

ŢIGANUL: Uite... mahorca dracului! Dă-mi o ţigară „că mi s-a uscat gâtu' de doru' tutunului.

REGIA: Scoate un pol, şi-ţi dau o ţigară.

ŢIGANUL: Un pol? N-am decât o hârtie de-un franc, jerpelită... ţi-am mai spus că noi, îngerii, suntem săraci.

REGIA: Dacă sunteţi săraci – cotizaţi... Strângeţi-vă patru-cinci la un loc, puneţi mână de la mână casă cumpăraţi o ţigară şi... trage fiecare câte un fum.

ŢIGANUL: Vezi că ţi s-a desfăcut şiretu' de la pantof.

REGIA: Aşa e! (*Se apleacă*).

ŢIGANUL: Lasă că ţi-l leg eu! (Se apleacă la piciorul ei. Cu o mână se face că-i leagă şiretul iar pe cealaltă o vâră în paner şi-o scoate plină de ţigări).

REGIA: Ce faci acolo?... Hoţule, mi-ai furat ţigările)

ŢIGANUL (sare în sus şi o ameninţă cu bagheta): Ieşi afară! Ieşi, că mă duc să chem vardistu! (Ţiganul iese).

SCENA IV

ŢIGANUL (*intrând*): A plecat, hoaţa dracului! (*Se aşază pe scaun*). Acum am ţigări, dar n-am chibrituri... Ia să-mi vie... vardistu din Piaţa Unirii! (*Face semne cabalistice cu bagheta. Toboşarul din orchestră îl acompaniază mişcarea. Vardistul apare*). Ai venit, mă?

VARDISTUL: Am venit. Pentru ce m-ai chemat?

ŢIGANUL: Te-am chemat să-mi dai un chibrit. (Vardistul îi dă cutia cu chibrituri. Ţiganul îşi aprinde ţigara).

VARDISTUL: Dă-mi cutia.

ŢIGANUL: Drepţi! Ia să te frec şi eu acum, că destul m-aţi frecat voi cât eram pe pământ. Culcat] Drepţi! Culcat! Drepţi i... Aoleo, camarade, nu te juca cu mai tăria că-ţi arz una cu bagheaua asta, să mă pomeneşti! Culcat! Drepţi! Stânga-mprejur! Culcat! Drepţi! înainte marş! Culcat! Drepţi * (*Îi comandă până când îl scoate din scenă. Vardistul iese*). Aşa te-nvaţă, camarade! Că-n vremea războiului eu am fost pe front, da' tu ai rămas la vatră, să-mi miroşi ţiganca, la partea sedentară! (*Se întoarce şi se aşază pe scaun*). Cât o fi ceasul? A-niceput să mă ia aşa, cu foame. (*Semn cu bagheta*) Azachiel! Vin-ncoace îngeraşule! (*Apare îngerul păzitor*).

SCENA V Azachiel – Ţiganul

AZACHIEL: Am venit. Ce doreşte întunecimea Voastră?

ŢIGANUL: Ascultă, îngeraşule: ceva de mâncare nu s-ar putea găsi pe aici?

AZACHIEL: Aşteaptă să sune ora mesei.

ŢIGANUL: DaJ ce suntem la pansion? N-aştept nimic!

Dacă mi-a dat sfântul Sisoe băţul ăsta fermecat, o să fac numai un semn cu el... şi să vezi ce mai mâncare îmi vine... (*Semn cu bagheta*) Ia să-mi vie mie acum... un gâscan pe varză! (*Vine gâscanul*) – Pe varză, mă păcătosule! Să-mi vii fript de-a gata! Ce vrei să te mănânc cu tiulee? (*Dintre culise apare o tavă cu friptură şi vin. Azachiel o ia...*) *Aşa* vezi! Pune-o colea jos, îngeraşule. (*Se aşază şi mănâncă*) Da? tu nu iei o bucăţică?

AZACHIEL: Nu iau, că suntem în postul mare.

ŢIGANUL (*mâncind*): Ia măcar aşa de gust, să nu râmneşti. Uite... ia târtiţa!

AZACHIEL: Nu, mersi! Nu mănânc de frupt.

ŢIGI\NUL: Atunci... să comand nişte fasole pentru mătăluţă?

AZACHIEL: Nu mi-i foame (Ţiganul bea un pahar).

ŢIGANUL: Ascultă îngeraşule... da' la noapte unde mă culc eu?

AZACHIEL: Ai să te culci în dormitor, la un loc cu toţi îngerii.

ŢIGANUL; Cu îngerii? Da' ce, vrei să mă umplu de fulgi, ori să-mi dea vreun parazit de găină? (*Iar bea*) Să-mi fie de bine!

AZACHIEL: Ai mâncat şi-ai băut. Acum ce mai doreşti întunecimea ta?

ŢIGANUL (*Bea încă un pahar. Se ridică, se şterge la gură Apoi*): Ia ascultă, mă! Da' muieri n-aveţi niciuna, p-aci pân' cer?

AZACHIEL (*speriat*): Femei? Ferit-a sfântul! Ce, crezi că eşti pe pământ? Dac-ai venit în cer, nu trebuie să te mi-ai gândeşti la păcate.

ŢIGANUL: Rău, îngeraşule, foarte rău! Dacă ştiam aşa, îmi aduceam şi ţiganca cu mine. Ce-o să mă fac eu, singur pe-aici? O să mor de urât... N-ai cumva vreo gazetă la tine?

AZACHIEL: Ba am.

ŢIGANUL: Ia citeşte-mi ceva... să văz şi eu ce mai e nou pe pământ.

AZACHIEL (*citind*): „Corpurile legiuitoare au intrat în vacanţă...

ŢIGANUL: Să iasă, când le-oi scoate eu! AZACHIEL: „În curând va începe procesul falsificatorilor de bancnote de la Ipate... u ŢIGANUL: Falfişicatorii de la Ipate? Ia să-i aducem aici, să le văz şi eu mutra. (*Semn cu bagheta*). Să vie falfişicatorii! (*În fundul scenii apar doi copii cu un aparat fotografic*). Voi sunteţi ăia cu fabrica de bani? UN COPIL: Noi suntem.

ŢIGANUL: Ia ascultă, mă! Daţi-mi şi mie v-o câteva hârtii de 500, că... vă dau la fiecare câte o bucăţică de zahăr. UN COPIL: Nu mai avem nicio hârtie. Ni le-a confiscat pe toate. ŢIGANUL: Aşa? Păi atunci ce căutaţi aici? Afară, păcătoşilor I Că vă dau pe mâna lui Sisoe! (*Copiii ies*) – Azachiel, mai citeşte-mi vreun articol din jurnal... da' ştii, caută ceva mai senzaţional. AZACHIEL: „Domnul judecător de instrucţie Zaharia a înaintat la Bucureşti dosarul în privinţa criminalului de la Ciurea...”. ŢIGANUL: Criminalul de la Ciurea? Aoleo, de când vreau eu să-l cunosc p-ăsta! Ia să se prezante acum imediat în faţa mea... (*Semn cu bagheta*) – Să vie criminalul de la Ciurea S (*Dintre culise se aude o trompetă de automobil. În fundul scenii apare criminalul de la Ciurea. Şapca, ochelari şi manta de automobilist*).

SCENA VI Criminalul de la Ciurea; Ţiganul

ŢIGANUL: A! Săru'mâna, cucoane... ce mai faci? (*Pauză*) Săru-mâna, boierule! (*Pauză*) la ascultă, mă! Mult ai de gând să faci pe surdo-mutu? Treci colea la instrucţie şi răspunde la intirogator.

— Azachiel, ai un plaivas în buzunar? Tu ai să fii grefierul meu. Stai colea la masă şi scrie. (*Către criminal*) – Apropie-te, inculpat, şi răspunde la toate întrebările... Tu eşti criminalul de la Ciurea?

CRIMINALUL: Nu se ştie.

ŢIGANUL: Ba se ştie... Scrie, Azachiel, scrie că se ştie...

— Inculpat, răspunde la întrebare: Cum te cheamă?

CRIMINALUL: Nu se ştie.

ŢIGANUL: Ba se ştie… Toată lumea ştie, numai Poliţia n-a vrut să ştie. Scrie, Azachiel, scrie că poliţia n-a vrut să ştie.

— Inculpat, ai mai comis multe crime în viaţa ta?

CRIMINALUL: Nu se ştie.

ŢIGANUL: Ba se ştie şi asta, bobocule! Ce crezi că toată lumea e proastă cum crezi dumneata?… Scrie, Azachiel, scrie că nu e toată lumea proastă cum crede dumnealui!

CRIMINALUL: Ce mă tot plictisiţi cu instrucţia voastră? Ce credeţi că dac-am comis o crimă, aveţi dreptul să mă deranjaţi într-una de la ocupaţiile mele?!

ŢIGANUL (*speriat*): Uite că a căpătat glas! Nu te supăra, boierule, nu te supăra… ne facem şi noi datoria de judecător – ce vrai să facem?

CRIMINALUL: Dar ce-i o crimă, la urma-urmei? Crima, doamnelor şi domnilor, este ultima raţiune a omului civilizat. Prin crimă, marele Nerone a ajuns pe tronul împărăţiei romane. Şi tot prin crimă, Cezar Borgia a concentrat puterea în mâinile sale şi a lăsat Istoriei un nume nepieritor… Crima, pentru omul superior, este o necesitate, o armă, un deliciu…

ŢIGANUL: Scrie, Azachiel, scrie: „Inculpatul face mărturisiri complete e…

— Am să-ţi aduc tutun la puşcărie!

CRIMINALUL: Pot să fac mărturisiri complete şi, la urmă, tot am să scap. Judecata o să mă achite.

ŢIGANUL: Zău? Da’ ce crezi că aici eşti pe pământ? Dacă te-ar achita cei de jos, de pe pământ, să ştii că moi ăştia din cer nu te achităm. La mine, mă. nu merge cu protecţie! Ţigară? Nu vreau! Azachiel, scrie că a-ncercat să mă corupă…

CRIMINALUL (repezindu-se asupra lui): – Am să te…

ŢIGANUL (*cu bagheta*): Smirna! (*pauză*) Dacă mai faci un pas, îţi bag baghiata asta pe gât şi ţi-o scot… pe subţioară! Oi fi eu prost – dar vezi baghiata asta? Asta e

mai deşteaptă decât tine, că-i a lui sfântu Sisoe. Dac-ai avea-o tu, ai ucide, jumătate din omenire cu ea!

— Scrie, Azachiel, scrie... ce căşti gura? scrie că inculpatul a vrut să mă omoare şi că m-am apărat ca un leu... (*Azachiel iese*)

SCENA VII Ţiganul şi Nemţoaica

NEMŢOAICA (*intrând*): – Guten Tag, mein Herr!

ŢIGANUL: Ţine-mă, sfinte Sisoe! Aoleo, ce trecută e!

NEMŢOAICA: Ich will ein Mann finden, Ich bin viele Jahre als Gubernanten gevesen, und Ich habe kein Zeit nicht gehabt... Soli mir ein Mann finden... und es ist mir sehr garstig allein, und Ich vil1 mir schnell, schnell hairaten.

ŢIGANUL: Şnel... şnel... Şniţel!

NEMŢOAICA: Şniţel? Ia, mein Herr!

ŢIGANUL: Cum te cheamă, cucoană?

NEMŢOAICA: Eu sunt domnişoara... Fräulein Charlotti Frantz, aus Wien.

ŢIGANUL: Zău! Domnişoară? Se vede că eşti mică de ani.

NEMŢOAICA: Funf und zwanzig Iahre. Douăzeci şi cinci.

ŢIGANUL: Douăzeci şi cinci? Nicht ghemacht! S-o spui lui mutu'!

NEMŢOAICA: Also, sagen sie mir, mein Herr, wollen sie mir hairaten? Vrei ca să mă iei?

ŢIGANUL: Ba să te ia dracu', nu eu! (*spre public*) Nu vrea careva din dumneavoastră s-o ia p-asta?

NEMŢOAICA: Herr, Ich bâte ihnen sehr... es ist schade... soli Ich Iungfrau sterben!

ŢIGANUL: Gheştorbăn, cucoană, gheştorbăn!

NEMŢOAICA: Ich bin jung, Ich bin schön, Ich bin lustig... Die ganze Tag Ich zinge und Ich tanze... Mein Mann wird sehr gllicklich mit mir sein. Und unsere Kinder werden alle schön sein.

ŢIGANUL: Kinderi?... A şi-nceput să se gândească la ohinderi. Dacă-i faci cu mine o să-i faci negri, ca fundu'

ceaunului.

NEMŢOAICA: Adie, mein Herr! Und vergessen sie mir nicht se schnell!

ŢIGANUL (*cu bagheta*): Şnel, şnel… şterge-o de-aici!

NEMŢOAICA: Herr Kapelmeister, etwas lusting fur mich! (*cântă*)

O, du liber Augusttin!

War Ich in der Schule…

SCENA VIII Ţiganul – Azachiel

ŢIGANUL: Azachiel, vino-ncoa'! Vino-ncoace, îngeraşule!(*Azachiel intră*) N-am făcut nimic. A fost una slută şi c-un nas lung cât bagheaua lui Sisoe… Da ce jurnal e ăla?

AZACHIEL: Tiribomba. Cetesc „Mica Publicitate”.

ŢIGANUL: Mică-mare, cum o fi, ia ceteşte-mi-o şi mie, să ne mai treacă de urât.

AZACHIEL (*cetind*): „De închiriat una magazie dărăpănată. Şaizeci mii de lei pe an. Adresaţi-vă la ziar”.

„Închiriez pe timpul sezonului una saltea cu ploşniţi. Preţ convenabil. A se adresa lui Sulim Iţicsohn, Târgu-Neamţ”. „Ofer locuinţă şi masă gratis pe 2 – 3 ani. Adresaţi: Movilă, Penitenciarul Central”. „Procur moarte instantanee. Ion Sugaciu, acar”. „Pierdut două ceasuri jumătate aşteptând tramvaiul. Găsitorul să se adreseze la uzină”. „Damă prezentabilă caută loc de menajeră sau damă de campanie la un domn singur”.

ŢIGANUL: Adică cum vine asta, îngeraşule: „damă de campanie”?

6* – Minunile sfântului Sisoe

AZACHIEL: Care ţine de urât la domni.

ŢIGANUL: Hamorează, care va-să-zică! Să vie la tetea-ncoa! (*Semn cu bagheta*) Să vie dama prezentabilă! Ieşi afară, Azachiel!(*Îngerul iese*)

SCENA IX

Italianca intră din stânga şi se opreşte în faţa ţiganului

ITALIANCA: Bongiorno, signore!

ŢIGANUL: Bon jur, cucoană.

ITALIANCA: Come state, bene?

ŢIGANUL: Bene... bene! Dumneata eşti dama de campanie?

ITALIANCA: Io sono venuto domandare îl vostro preţiozo concurso per trovare un marito... un berbato niente tinere, niente bătrâno e nono portare la camisa de flanella... e făcând-o parte di societa de animale.

ŢIGANUL: Pe semne că vrei să te măriţi c-un animal.

ITALIANCA: Şi... şi, signore! Io cloniati ia mia fortuna, nove come e deci pisiche, per trovare un berbato... Dio, dio! io căutato tutto il mondo, e nono găsi to.

ŢIGANUL: Las că l-ai găsit acu. (*îşi face mustaţa*) Cum te cheamă pe mătăluţă?

ITALIANCA: Dumazela di Milano.

ŢIGANUL: Şi... cu ce te hrăneşti dumneata?

ITALIANCA (*face o gamă*): A... a... a... a...

ŢIGANUL: Nu pricep.

ITALIANCA: Io sono primadona di Scala.

ŢIGANUL: Ce-o mai fi şi asta? Te pomeneşti că-i sufragetă.

ITALIANCA: Signore, trovate mi un berbato presto, presto! Dio, dio! io volio un berbato! Signore, mi-o core palpita del amore... Când vi vedo tinere, m-aprindo! (*îl ia de gât*) Io vi volio, signore! venute 1 a mi-o core presto, presto!

ŢIGANUL: Lasă-mă, cucoană, că mă strângi de gât.

ITALIANCA: Sign, ore, io ti adore... io ti amo... io moriil mi-o cor palpita del amore. Venite signore, venite.

ŢIGANUL: Du-te dracului, madamă, că nu poci să răsuflu. Uite-a dracului, mi-am găsit beleaua cu ea I (*O îmbrânceşte*)

ITALIANCA: Signore, io more.

ŢIGANUL: Uite că moare-acum! A găsit-o istericalele aici. (*căutând s-o susţie*) Cucoană, vino-ţi în fire că te dau acu’ pe mâna lui Scaraoschi şi te ia un regiment de draci.

ITALIANCA: A rividerci signore. Pre altra volta... e non uitare trovate mi un berbato.

ŢIGANUL: Bine, bine! Să mai vii pe-aici în săptămâna brânzii.

ITALIANCA:

De Italia sono la bella Regina del amore. Tutti ni chiama la stella Tutti ni paria de amore... Stretti, stretti, nel extaso d'amore... (*Iese dansând*)

ŢIGANUL: Îngeraşule! Vino-ncoace îngeraşule! (*Azachiel apare din dreapta*) Dama asta de campanie era turbată rău de tot! Arzue lucru mare! Era să mă strângă de gât. Cum m-a zărit s-a înflăcărat de amor ş-a dat năvală la mine.

AZACHIEL: Aşa sunt italiencele.

ŢIGANUL: Or fi! Dar mie nu-mi plac femeile astea istorice... Se vede treaba că n-am noroc în dragoste... De-acuma nu mă mai însor, s-a isprăvit! Ia scoate, mai bine, jurnalul ăla şi mai citeşte-mi ceva, să văz şi eu ce mai e nou pe pământ.

SCENA X

Ţiganul intra îmbrăcat turceşte şi înaintează făcând multe temenele

ŢIGANUL: Caldarâm, tacâm, baiardâm!

KEMAL.: Salamalek calabalâc.

ŢIGANUL: (*acelaşi joc*): Ciulama, saftea, cacealma!...

stai colea pe saltea să fumăm o narghilea. KEMAL: Sacâz, caramâz, mofluz. loc saltea, ioc narghilea.

ŢIGANUL (spre culise): Să vie o saltea ş-o narghilea. (Azachiel aduce un covor ş-o narghilea. Kemal şi ţiganul se aşază turceşte pe covor în fundul scenei şi încep să fumeze) ŢIGANUL: Mă turcule, dă-mi şi mie vreo două cadâne, că tu ai destule în haremul tău. (Kemal bate din palme; apar două cadâne. Muzică şi dansuri turceişti. Ţiganul, după ce a dansat cu cadânele se aşază la loc) ŢIGANUL: Turcule, nu mi-a plăcut niciuna din amândouă. Porunceşte să-mi aducă una mai bălană. (Kemal bate de trei ori din palme. Doi harapi eunuci, îmbrăcaţi în alb, apar

şi depun la picioarele ţiganului o tavă mare cu o cadână ascunsă sub voaluri. Muzică orientală, languroasă. Cadâna se ridică şi se desface treptat din voalurile ei. Danse du ventre, jocuri de lumină).

Cortina

PAGINI DIN JURNALUL ROMANULUI „MINUNILE SFÂNTULUI

SISOE".

În zecile de pagini manuscrise adunate şi clasate de Otilia Cazimir în 51 de caiete şi de mape (depuse la Academia Română de Mihail Sadoveanu în şedinţa din 1 aprilie 193C) G. Topârceanu a lăsat numeroase fragmente, planuri şi schiţe privind construcţia, concepţia şi modalităţile de realizare artistică ale romanului „Minunile Sfântului Sisoe".

Deoarece depăşesc valoarea strict documentarăr le adăugăm textului de bază, reconstituind astfel o parte din jurnalul romanului „Minunile Sfântului Sisoe1.

Listă de nume cu personaje pentru „Minunile Sfântului Sisoe".

Căprarul Stâlcea, Simion, Bârfă, Opriş, Zburlea, Turlacu, Ştirbu, Spânu, Cârstea, Bontu, Târţă, Maciu, Pincu, Bârzoi, Drăgoi, Ciortan, Pintilie·, Nică Mΐŋjoc, *Vâjieru*, Sultana lui Ilie Tâmboacă, Ciugluea, Crivoi.

(Dascălul Sima, Honţu, Pitac Ghiţă, Ilie Honţu, Manele Pitac, Zamfir, Domnica, Floarea (Arimoiu), Potrocea).

Căprarul Adrăghiesei, Asurdoaii, Ungu-eanu, *Vâjieru*, *Fundulea*, Atodiresei, Colţatu, Bălăcel, Motroc, Trandafir, Potroacă, Boiţan.

Femeia: Maria lui Costache al lui Stan (Sandu) Băşcălie...

Şeful de post: Băşcăleanu, Amărăscu.

Popa: Zamfir, Alexe, Andrei, Radu, Ilie, Haralambie, Vasile, Popa Eftimie, Popa Firu, Mincu, *Onu*, Onea, Simion, Haralambie, Tudose" (B.A.R., arh. G. Topârceanu, ms. 5 d).

„De satirizat în „Sisoe".

Instituţii, moravuri, credinţe, sentimente – moderne.

Armata, războiul, patriotismul, mândria naţională.

Clerul, popii, tagmele bisericeşti.

Justiţia – judecătorii, avocaţii, procesele, sentinţele, tribunalul, împricinaţii.

Şooada – dascălii, metodele.

Comerţul şi Industria.

Amorul, Gelozia, Ura, Frica de moarte.

Căsătoria, botezul, peţitul, zestrea, adulterul, prostituţia, menajul.

Sportivitatea, sporturile, antiintelectualitatea, campionatul.

Spiritismul, hipnotismul, telepatia etc. – superstiţii moderne.

Filantropismul cucoanelor.

Parlamentarismul, alegerile, discursurile, alegătorii etc. – politica.

Mecanismul, mecanizarea: (maşinismul în genere): Radiofonia, avionul, automobilul.

Confortul modern, case, hoteluri, vehicule.

Febrilitatea modernă, viaţa în galop…

Sindicalizarea, asociaţiile profesionale, omul-celulă, omul-cifră.

Monarhie, democraţie, […]

Artă, literatură modernă.

Medicii, tratamentul, cura, hipocondria; nevrozele, maniile; medicamente.

(Avocaţii) Poliţia, comisarii, jandarmii, hoţii, pungaşii.

Cocotele (case de…)

De colecţionat reflecţii, întrebări, răspunsuri pentru a le pune în gura lui Sisoe

De dresat o listă cu păreri şi convingeri de-ale lui, despre cât mai multe lucruri (convingeri care trebuie să apară indirect, implicate în replici de-ale lui Sisoe).

Virtuţi: cinstea, bunătatea, curajul, hărnicia, generozitatea, dragostea de aproapele, demnitatea, spiritul de dreptate, abstinenţa, sobrietatea, sinceritatea

evlavia „dragostea părintească etc.

Defecte şi viţii: vanitate, lăcomie, prostie, răutate, zgârcenie, egoism, făţărnicie, ignoranţă, superstiţie.

Concepţie naiv-ironică despre rai

Cum e grădina raiului? Cum sunt cei din rai? Cum e organizată viaţa colectivă acolo? Moravuri; instituţii; viaţa economică. Intelectuală. Istoricul raiului. Geografia (configuraţie). Vegetaţia. Fauna. Solul. Industria. Comerţul. Agricultura. Creditul. Moneda.

Departamentele: miniştrii. Asistenţa socială. Lefurile, pensiile.

Justiţia. Clerul. Armata. Magistratura, Poliţia. Circulaţia. Higiena.

Ocupaţiile oamenilor: diviziunea muncii. Meseriile. Teatre, circuri, varieteuri. Viaţa nocturnă. Municipalitatea, Ordonanţele poliţieneşti. Decretele împărăteşti. Ziarele. Politica.

Şcoli (seminarii, şcoli de cântăreţi, şcoli primare).

Monarhie absolută.

Îngerii, cari zboară prin văzduh ca aeroplanelea.

a) – într-un fragment din revista „Ţiganul în ceru (neinclus. În ediţia de faţă) aeroplanele fac parte din ambianţa raiului: ÎNGERUL: Eu sunt înger păzitor. Uite, vezi? Colo e regiunea celor săraci cu duhul. Trebuie să-i păzesc toată ziua, ca pe copii, să nu dea aeroplanele peste ei. ŢIGANUL: Conaşule, îngeraşule, mânca-ţi-aş penele din aripi – nu poţi să-mi faci şi mie rost de vreun airoplan, să mă ducă-ndărăt pe pământ? (S-aude zburând un aeroplan) ÎNGERUL: Auzi? Vine aeroplanul!

ŢIGANUL: Hoarde, neoace! Nu te speria, Ciulei, că fac cinste!(*Aeroplanul se depărtează*). S-a dus, duce-s-ar peste cap să se ducă!... Ala trebuie să fi fost Ciulei, că se-nvârtea airoplanu cu el... Îngeraşule, n-ai mata vr-o ţigară de tutun?

ÎNGERUL: Aici nu-i voie de fumat.

ŢIGANUL: Da ce suntem în traivan? Numa-n traivan nu e voie să faci nimic. ÎNGERUL: Ascultă, ţigane. Eşti

prea nespălat şi zdrenţăros la haine. Vino cu mine să-ţi fac toaleta şi să te-mbrac în uniformă de înger, că dac-o veni Sfântul Sisoe pe-aici ş-o da cu ochii de tine, te trimite drept în fundul Iadului!

Îngerul păzitor. Fulgi de pe aripi.

Acţiunea subversivă. Propagandă clandestină.

Sancţiunile.

Poliţia e făcută de heruvimi (care au bastoane de cauciuc?).

Îngerii zboară prin văzduh ca avioanele. Accidente. Fulgi.

Noaptea în rai. Zgomotele nopţii. *Visurile binecredincioşilor*.

Uneori, în dormitoare, s-adună cap la cap şi pun la cale evaziuni.

Copiii în rai. Educaţia lor.

Viaţa sexuală nu există p [pentru] că înmulţirea populaţiei nu se) face prin naştere, ci prin imigraţie.

Raiul e situat în al nouălea cer. Vămile văzduhului.

De strecurat aceste informaţii indirect, ca din treacăt.

Pe cât posibil, ele să reiasă din dialog.

Ca şi cum ar fi de la sine înţeles şi admis de toată lumea că...

Informaţiile să fie conforme cu concepţia curentă pe care un creştin şi-o face despre rai. Numai că dusă până la ultimele ei concluzii, concrete.

De *umanizat* totul, prin analogie cu cele de pe pământ (cetitorul să n-aibă încotro, să fie nevoit să admită că-i aşa cum spui, că e logic să fie aşa, dată fiind cutare premiză, căci altfel: ori premiza nu e adevărată (ceea ce ar fi un sacrilegiu să crezi), ori cealaltă concluzie (negativă adesea) e absurdă.

Pe alocuri, să sugerezi meşteşugit analogii cu realităţi umane moderne (îngerii care zboară ca nişte aeroplane). Dar foarte discret şi cu multă economie, acest procedeu: ca să n-o dai pe farsă şi parodife pură – căci mai

departe ai nevoie de mult verosimil, de iluzia realităţii.

(B.A.R. arh. G. Topârceanu, I, ms. 12 b)

ŢIGANUL: Haide, îngeraşule. Să-mi dai şi cu o ieacă de adieolon.

(Ies amândoi)

(ms. Col. George Sanda)

„Câteva soiuri de minuni de-ale sfinţilor”;

L Un sfânt se poate lipsi multă vreme de hrană şi de somn. (Sisoe poate, dar nu vrea).

II. Sfinţii răspândesc parfum în jurul lor. Chiar obiectele atinse de ei capătă un miros frumos, „mireasmă de sfinţenie” sau „parfum de rai”.

III. Influenţă asupra plantelor. Pământul înfloreşte în locul unde un sfânt şi-a făcut rugăciunea.

IV. Trupul unui sfânt răspândeşte un soi de lumină, mai ales capul.

V. Simţurile sfinţilor sunt extraordinar de ascuţite. Ei văd şi aud de la mare distanţă. Dar şi oamenii pot acum.

VI. Levitaţie. Suspensiune, ascensiune, zbor extatic. (Dar oamenii nu cred: sunt deprinşi ei cu aşa ceva). Sfinţii plutesc pe apă, trec fluvii în picioare fără să se ude.

VII. Ei trec prin uşi încuiate şi prin păreţi.

VIII. Nu se frig, nu se opăresc.

IX. Se fac nevăzuţi oricând.

X. Vorbesc şi poruncesc animalelor, provoacă şi opresc furtunile, scot apă din piatră seacă.

Minunile făcute de Sisoe ratează din diferite pricini:

1. Unele, fiindcă nu sunt plăcute lui Dumnezeu. (Depit comique la Sisoe. Nedumerire. Primeşte un blam, când aştepta o laudă.)

2. Altele, fiindcă sunt prea naive şi nu-i mai impresionează pe oameni, cari sunt deprinşi cu minuni ştiinţifice şi mai mari. (Surpriză, furie comică din partea lui Sisoe).

3. Altele, fiindcă oamenii nu le iau drept minunir găsindu-le o pseudoexplicaţie naturală. (Deziluzie comică la Sisoe).

4. Altele, fiindcă sunt mai à-propos, inoportune, nu i le-a cerut nimeni. (Mesaventures comique. Unde dai şi unde crapă).

(B.A.R. arh. G. Topârceanu, 1, ms. 5 d).

Despre minunile sfântului Sisoe (Memento pentru fondul povestirii)

„Nu există Paradis, dar trebuie să facem aşa ca să merităm să existe unul” (Jules Renard, din *Adevărul literar*)

1. „Cine n-a gustat amarul nu ştie ce e zahărul”. Un banal pahar de apă rece, când eşti însetat tare, ţi se pare cel mai nepreţuit lucru din lume. Dar dacă nu ţi-i sete, la ce ţi-s bune toate izvoarele pământului? Apa nu-ţi mai poate da plăcerea de a o bea, dacă nu ţi-i sete niciodată cu adevărat. Durerea însăşi e necesară, ca să poţi simţi bucuria că nu te doare nimic.

Astfel, binecredincioşii din grădina raiului se bucură la început de toate desfătările lui, dar curând după aceea nu mai simt bucuriile adevărate ale vieţii, din lipsă de contrast. Ei se plictisesc, aspiră vag la suferinţele trecute şi doresc inconştient să evadeze din rai şi din veşnicie.

Sfântul Sisoe, şi el, vag dar profund nemulţumit, fără să ştie bine ce vrea, nu mai poate răbda şi dă o formă formă concretă acestei nemulţumiri plângându-se Celui atotputernic că nu i-a dat şi lui, ca altor sfinţi mai simandicoşi, o ceată de binecredincioşi în ascultare şi că nu i-a rânduit un praiznic mai mare în calendar.

— Oamenii fac asemenea rânduieli, nu Eu. Dânşii au hotărât rangul fiecăruia în rai şi în calendar, după faptele fiecăruia. Eu n-am nicio putere în această privinţă. Şi apoi, toate sărbătorile mari sunt prinse de alţii.

— Dar cam la douăzeci-treizeci de ani, fiecare norod are obicei să rânduiască la calendar câte o sărbătoare nouă, pe lângă cele bisericeşti. Şi pe acestea le cinstesc ei, cu trâmbiţe şi cu tobe, mia: i tare decât pe cele vechi.

— S-a stricat lumea şi s-a păcătoşit.

— Doamne, zice Sisoe tresărind, îngăduie-mi să mă

cobor pe pământ, să propovăduiesc credinţa printre oameni. Şi dă-mi puterea să fac minuni.

Dumnezeu admite.

2. Sfinţii Pafnutie, Pahomie, Pintilie şi Avaeum, prietenii şi emulii sfântului Sisoe, sunit geloşi de norocul care a dat peste el – şi-l căinează ipocrit pe Sisoe.

3. Aşadar Sisoe coboară pe pământ, cu misiunea oficială să propovăduiască printre oameni credinţa şi dragostea de Dumnezeu, cu ajutorul minunilor pe care] e va face.

Dar *intenţia lui nemărturisită* este să-şi facă reclamă printre oameni şi propagandă pentru un praznic mai mare la calendar. Iar *mobilul profund*, inconştient, este dorul lui de cele pământeşti şi plictiseala pe care o îndură în rai.

4. E bun contrastul – şi sunt bune nevoile pământeşti, foamea şi setea şi frigul şi nesiguranţa, numai cu condiţia să ai cu ce le satisface! Că altfel până la urmă ţi-i lehamite de ele… Şi să nu fie prea mari.

La început, Sisioe simte cu deliciu chinul setei şi apoi bucuria de a bea apă dintr-un izvor de munte; chinul foamei şi apoi bucuria de a mânca mămăligă uscată cu ceapă; chinul oboselii fizice şi plăcerea de a se odihni; în sfârşit – dureri trupeşti accidentale – şi apoi plăcerea de a nu le mai simţi. Dar în curând, copleşit de mulţimea lor şi în imposibilitate de a le astâmpăra, începe să recurgă la puterea lui de a face minuni – în folosul lui personal. (Cu toate că a fost ameninţat că dacă va face astfel prea adesea, îşi va pierde treptat aceia putere).

Iar la sfârşitul vieţii, după nenumărate suferinţe şi după ce a pierdut aproape cu totul puterea lui divină şi amintirea vieţii suprapământeşti, devenind muritor de rând – el aspiră, ca price om, ca după moarte să ajungă… în rai! Şi abia îi fulgeră prin minte, într-un moment de luciditate, că a mai făcut odată experienţa şi că nici în rai niu-i mai bine până la urmă…

5. Oamenii sunt superstiţioşi. Omul vrea să creadă în supranatural şi mai ales să-i facă pe ceilalţi să creadă, ca

astfel să-i întărească propria lui credinţă... în fond însă când e la adică, pus în faţa unei minuni, omul modern nu crede. El umblă să-i dea oricărei minuni o explicaţie ştiinţifică, naturală. Poate că prin ancheta lui, sceptică numai în aparenţă, el doreşte nemărturisit să nu descopere *truc*-ul, urmărind cu înverşunare frauda cu scopul să-şi întărească credinţa ori să-şi potolească setea de supranatural, dându-şi convingerea – niciodată deplină

— Că a făcut *tot* ce se cuvine spre a descoperi trucul

— Şi n-a descoperit nimic, fiindcă „nu e niciun truc la mijloc". (Tot asta e şi psihologia gelosului, care caută înverşunat probe de infidelitate – ou speranţa nemărturisită de a nu găsi niciuna).

Aşadar cei mai mulţi reacţionează la minunile simţului Sisoe cu neîncredere, scepticism, anchetă, căutând să descopere „trucul" – şi convinşi că trebuie să fie un truc la mijloc (hipnotism, sugestie, şmecherie, scamatorie).

6. Cei care încep să creadă în puterea miraculoasă a lui Sisoe încearcă s-o pună în slujba intereselor lor egoiste, a pasiunilor lor profiane. Unii naiv, alţii cu diplomaţie şi ocoluri viclene, îi cer lui Sisoe concursul pentru afacerile lor necurate. Prostie, cupiditate, deşertăciune, răutate.

— Te –, aş ruga... dacă nu te superi... să faci şi pentru mine o minune... (una mică). Ceva... nu cine ştie ce... a).

Sisoe, cu mintea lui puţină şi cu impulsivitatea lui lesne declanşată, nu prea bagă de seamă calitatea lumească a intereselor în slujba cărora îşi pune el puterea de a face minuni. El nu înţelege că o minune trebuie să aibă scopul de a spori credinţa oamenilor în Dumnezeu şi de a-i aduce pe calea binelui; că o minune care slujeşte interese lumeşti egoiste este imorală, este de la diavol.

7. Minunile pe care le realizează ştiinţa modernă, toate sunt de la diavol, sunt născociri diavoleşti, pentru că nu au niciun scop moral, demonstrativ, urmărind a –
Uneori, pe contrapagina însemnărilor sale, G. Topârceanu completează şi comentează textul. Se pot prezenta două

cazuri:

I. Minunea lui Sisoe, în comparaţie cu cele realizate de tehnica modernă, pare neînsemnată şi nu face nicio impresie.

— Asta-i minune? Asta-i fleac! Am mai văzut noi de-alde astea!

II. Minunea lui Sisoe (pus la ambiţie) depăşeşte acum pe cele ştiinţifice.

— Uite-al dracului, mă! Cum moaş-sa o fi făcut? (Vorbesc doi inşi după ce asistaseră la o minune).

mimai bunăstarea materială, imediată, a oamenilor şi slăbind credinţa oamenilor în Dumnezeu.

Pe acestea înţeliege şi Sisoe că trebuie să le combată, socotindu-le „de la diavol” – *mai ales pentru că-i scad lui prestigiul şi-l pun la ambiţie*. Aşadar, de câte ori are ocazie, el le face concurenţă cu succes, depăşindu-le.

8. Totuşi chiar o minune profană, ştiinţifică, omul n-o poate realiza decât cu condiţia abnegării, a sacrificiului personal, punând-o în slujba binelui tuturor.

9. Uneori, după cum am spus, Sisoe face minuni în propriul lui interes, pumindu-le în slujba măruntelor lui nevoi momentane şi slăbiciuni (ou condiţia ca acestea să fie puerile, inofensive).

„De câte ori n-are altceva mai bun de făcut, se pune jos şi face minuni!”

Degeaba prietenii lui din rai l-au sfătuit, la plecare, să nu facă minuni oricând şi pentru orice fleac. „Că şi minunea trebuie făcută cu rost şi cu socoteală, la locul şi la vremea ei, nu anapoda şi pe apucate... Nu te pune să faci minuni aşa, cu ghiotura, pentru trecere de vreme!”

10. Alteori Sisoe, prin câte o minune ad-hoc, înlătură un rău necesar, fără să întrevadă consecinţele. Astfel, după stăruinţele unei femei amărâte, el vindecă pe bărbatul acesteia de mania filantropiei, de mania de a sări în foc şi în apă, când vreunul din semenii lui se află în primejdie. Dar această manie, care-l ruinează şi-l nenoroceşte, pe el şi pe familia lui, este totuşi de miare folos oamenilor,

societăţii.

1. Sisoe cade uneori în păcatul mândriei. La un chef, *el se fuduleşte cu puterea pe care o are de la Dumnezeu* şi face o minune numai din vanitate.

— „Vreţi să vă fac eu vouă acuşi o minune? Daţi-vă-ncoa!”

Asta trebuie să arate că râvna arzătoare şi credinţa nestrămutată nu sunt calităţi suficiente pentru un sfânt sau un om evlavios... Mai trebuie şi cap! Şi virtute. Şi fapte bune: acestea sunt cele mai importante.

12. La un moment dat, Sisoe vorbeşte de rău în faţa oamenilor pe sfântul Pafnutie şi pe alţii, *din gelozie* – încercând să-i scoboare ca să se înalţe pe sine. (E drept că face aceasta numai când se înfierbântă puţin, aţâţat de un credincios de pe pământ, care socoate pe sfântul Pafnutie mai presus de „sfântul Sisoe”. Căci acesta nu le spune niciodată oamenilor cine este el a).

13. „Să ştiţi că ăsta are pe dracu-n el [1], exclamă un om din popor, < ţăran cam cherchelit, entuziasmat de o minune a sfântului Sisoe.

14. *Naivitatea* lui Sisoe *şi ignoranţa lui în privinţa celor lumeşti* pot fi iarăşi două surse bogate de fapte comice.

Sisoe nu cunoaşte lumea de astăzi şi nu pricepe mare lucru din cele ce vede în jurul lui – nimic din moravurile, instituţiile, *maşinismul*, *sportivitatea* şi ritualele noastre. Văzute din afară, fără să le cunoşti rostul lăuntric, toate îţi par absurde, stranii, groteşti.

De aci, o permanentă mirare comică din partea unuia ca Sisoe – de natură să scoată în relief şi pentru cetitori în acelaşi timp partea ridicolă a faptelor. Şi tot de aici, o *sursă bogată de reflecţii, reacthini şi păţanii comice* ale bietului Sisoe h)

Mulţi îşi bat joc de el şi-i fac farse. Dar uneori aceştia cad victimă ei înşişi farselor aranjate („voleur voie”), din cauza puterii lui Sisoe de a face minuni, *putere pe care el,*

1e moţionale. de , caracter, lăcomia.

iute la mânie, o pune în joc împotriva acelora.

Într-un cuvânt, „lipsă de experienţă” şi „lipsă de instrucţie”, cu toate *erorile* (*meprise, scăpări din vedere*) la care, ele pot duce sau pot expune un om şi cu tot cortegiul consecinţelor comice pe care să le aibă aceste erori, în diverse împrejurări.

15. Faptul că Sisoe e sfânt îl pune uneori în stare de inferioritate în lupta de pe pământ.

Cu toate că uneori *comportarea* lui nu se potriveşte cu calitatea de sfânt (cu „natura care-i e proprie”): – Dacă n-aş fi sfânt, v-aş arăta eu vouă acum:

16. Evlavia lui îl pune adesea în conflict cu profanul modern, sceptic, batjocoritor, necredincios.

17. Să se vadă însă bine că Sisoe e curat la suflet. Păcatele lui trebuie să fie mărunte, naive, copilăreşti; el să le facă în orice caz fără să ştie că comite un păcat.

18. Asistând pentru prima oară la una din minunile realizate de ştiinţa modernă, Sisoe exclamă: – „Trebuie să fi coborât altul înaintea mea, vreun sfânt de cei mari, şi s-a apucat să facă minuni!”. Şi *ideea că altul îi face concurenţă* îl stimulează şi-l înfierbântă.

19. Auzind pentru prima oară la radio o voce, fără să vadă de unde vine, Sisoe zice:

— Aici sunt, Doamne. Binecuvântează pre robul Tău!

— Când i se spune că e vorba tot de un glas omenesc, care vine de departe prin văzduh ou ajutorul electricităţii, Sisoe îşi face cruce şi stupind asupra aparatului zice:

— Piei, drace!

Şi îndată aparatul începe să hârâie şi nu se mai înţelege nimic.

20. Văzând că a scrântit-o prea de multe ori cu minunile lui făcute halandala, Sisoe *se codeşte* de la o vreme *să facă o minune – tocmai atunci când este în adevăr nevoie*.

absurde, explicabile prin naivitatea sau ignoranţa, sau preocuparea pasionată a lui Sisoe de a avea un praznic la calendar.

21. Minunea nu trebuie făcută pe furiş, când nu este nimeni de faţă. Minunea trebuie făcută totdeauna în

Din partea lui Sisoe sunt de aşteptat:

1. Reflecţii, gânduri, socoteli interpretări.
2. Replici, întrebări, răspunsuri
3. Reacţiuni emoţionale, acte reflexe.
4. Gesturi, fapte.
5. Accidente, păţanii.
6. Comportări nepotrivite cu „sfinţenia" lui, cu locul sau cu momentul.

public, ca să înţeleagă cât mai mulţi oameni puterea dumnezeiască şi să creadă în ea şi să se îndrepte pe cărările Domnului.

22. O minune ştiinţifică, o dată realizată, e la îndemâna tuturor. (Chiar şi un copil poate vorbi la telefon). Dar ce fel de minune e aceea pe care o poate face oricine şi oricând?

23. În rai, omul îşi păstrează înfăţişarea pe care o avea pe pământ când a trecut în lumea cealaltă.

24. Avacum era un sfânt destul de ciudat. Purta întotdeauna cu el, în buzunarul antereului, nouă boabe de fasole şi nouă de porumb, pentru orice întâmplare – ca să joace ţintar. (Căci în rai jocurile nevinovate sunt îngăduite – chiar şi cele în nasturi). Şi ştia să ghicească în palmă – cu toate că soarta oricăruia din rai era pe veci pecetluită şi nimica nou nu i se poate întâmpla.

25. Discuţia mai amplă între sfinţi (pentru luminarea cetitorului) în ce priveşte necesitatea suferinţei, ca o condiţie a fericirii. Unii cer introducerea suferinţei în rai. (Un nou-venit protestează. Dar unul dintre cei vechi a încercat să se spânzure, de plictiseală. De asemenea, încercările de evadare sunt dese. Altui! se roagă să i se scrântească o mână – şi foarte mulţi încearcă să-şi facă rău, să se automutileze – ca să le fie mai bine…

— Mă rog, dumitale, trage-mi un pumn în nas! se roagă unul de Sisoe).

26. <între două fulgere şi tunete grozave, pe vârful muntelui, Sisoe strănută, familiar>.

27. Unul îi ţine un discurs patetic, cu subiect teologic. Sisoe îl întreabă la urmă, familiar: – Hai?

Et ejusdem farinae.

28. „Un căţel lăţos, care inspectează regimentul înşirat la paradă, în aşteptarea domnului general... Ceva în genul ăsta.

29. Sisoe stă de vorbă cu un domn foarte gras.

Dialog special.

30. Sisoe vizitează o expoziţie de monştri – oameni – fenomene. Reflecţii. Eventual, o minune prin care vindecă un monstru de anomalia lui – răpindu-i astfel unicul mijloc de existenţă.

Sau vindecă un schilod cerşetor, ajungi η de la acelaşi rezultat. Protestele vindecatului a).

31. Sisoe e virgin.

Luându-se după două-ţtrei observaţii el trage concluzii greşite (generalizări nelegitime) şi se poartă conform cu aceste concluzii. (A se căuta anecdote cu nerozi, cari comit gafe şi păţesc neplăceri, fiind rău documentaţi în ce priveşte chestiunile sexua/le. Astfel, nerodul care credea că organul femeii are dinţi... şi care se apără cu căciula).

(De colecţionat părerile greşite ale lui Sisoe la *dessws*).

32. Doi inşi care fac lux de amabilităţi şi politeţi, invitându-se reciproc la ceva plăcut numai în aparenţă, dar foarte neplăcut în fond...

33. Un borfaş, noaptea, subt podul de peste Dâmboviţa, îi spune:

— Noi lucrăm mai cu seamă duminica şi sărbătoarea... aşa-i meseria noastră...

— D-aia nu v-ajută Dumnezeu şi vă prinde poliţia îndată! răspunde Sisoe. Dac-aţi lucra numai în zi de lucru... b).

Replici: Nu e hoţ, dar fură. Sau: El e hoţ de meserie,

dar nu fură.

34. Sisoe e invitat la o nuntă şi refuză:

— Dar şi Iisus a fost la nunta de la Cana.

— O fi fost: da rău o făcut că s-a dus.

a) – Mi-o făcuşi, părinte! Adică ce rău ţi-am făcut eu sf-tale, să-mi iei aşa pâinea de la gură?

b) – La Rire et les neurs, p. 23.

Citaţie utilă din „Provinciala a II-a” a lui Pascal. „En verité, mes Peres, il y a bien de la difference entrerire de la religion et derire de ceux qui la profanent par des opinions extravagantes. Ce serait une impiete de manguer de respect pour les verités que pe sprit de Dien a revel ees; mais ce serait une autre impiete de manguer de mepris pour les faussetes que pe sprit de Phomme leur oppose—.

(Vezi şi mai jos şi pagina următoare, loc cât., cuvintele lui Pascal: „În interitu vestro ridebo et subsannabo”)

— Mu ştiu de ce ne-o fi bătând aşa Dumnezeu.

— Vă bate fiindcă vă iubeşte ca pe copiii lui.

35. Sisoe la biserică, ascultând slujba. Comportament trop hurnain pendant la messe.

36. Sisoe se găseşte într-o dificultate oarecare (de prefăciraiti când e la oraş). Un şoltic, nechemat şi neîntrebat, îi dă în batjocură sfaturi absurde. (De pildă când Sisoe trece râul în spatele unei muntence, un băiat die pe mal îi strigă: – Dă-i pinteni, părinte!)

De inventat, la oraş, un accident fizic, o păţanie comică a lui Sisoe, la care lumea adunată asistă şi face haz. Mahalagii răutăcioşi, „spirituali”.

Sfatul să fie absurd, întrucât [va fi] inaplicabil. Cel ce dă sfatul inaplicabil să pară preocupat de faptul obiectiv că, în adevăr, „aşa se procedează când”...; iar această preocupare exclusivă să pară a-l face să uite că acum „nu e cazul”, că „împrejurările nu sunt identice”. De exemplu:

Sisoe dă peste un om beat-mort, căzut la colţul străzii. Vrea să-l ridice, să-l ducă acasă. Dar beţivul e prea

greu, fiind prea gras. Lumea râde.

— Cară-l în două rânduri! îi strigă un ştrengar. Nu-l căra pe tot dintr-odată!

(Negreşit, „aşa se procedează” când e vorba de o greutate prea mare. Dar, preocupat de acest „fapt obiectiv”, ştrengarul se face a uita că „acum nu e cazul” de cărat în două rânduri, fiindcă e vorba de o fiinţă vie, care nu poate fi divizată).

37. Sisoe elogiază cu patos pe sf. Sisoe, fără ca auditorii lui să ştie că el însuşi e sf. Sisoe. Şi propune să i se rânduiască un praznic mare la calendar, susţinând căi păn-aj acum i s-a făcut acestui sfânt o mare nedreptate.

— Mie îmi place sf. Niculae, *că-i mai frumos* decât toţi, zice o fată într-un salon.

— Hei! Să-l vezi pe sf. Sisoe ce frumos e... Sfântul Nicolae nici nu pute pe lângă dânsul! răspunde Sisoe (vezi şi p. 43).

38. Sisoe se duce la un zugrav iconar şi cere să-i facă o icoană cu sf. Sisoe.

„Să-l faci să semene, aşa, cu mine... şi să mi-l faci cum se luptă cu Sevastiţa, aripa Satanei.

39. Fiecare minune a lui Sisoe trezeşte în cei de faţă o emoţie diferită, după om şi împrejurări: spaimă, uimire, nedumerire profundă – căci ei nu ştiu că Sisoe are puterea de a face minuni.

Aceste emoţii pot fi bogate în efecte de un comic intens pentru noi care „ştim cum stă lucrul... il a).

a – E foarte bogată în efecte comice intense furia unui om bazată pe o neînţelegere din partea lui, pe ignorarea unu» fapt, pe care spectatorii, ei, îl cunosc.

(Furia negustorului de ghete, care nu ştie că cei doi vor să facă o experienţă a „manualului de conversaţie în limbă străină”. Negustorul îi ia drept imbecili care-l plictisesc sau cari vor să-şi bată joc de el – şi se înfurie).

În genere e comică orice *emoţie* nejustificată în fond, dar foarte explicabilă.

Orice expresie a emoţiei: (râs, plâns), grijă,

lamentaţii, spaimă (suspine), rugăminţi etc. – provocate de un farsor; şi cu atât mai mult când sunt provocate de un terţiu de bună-credinţă, victimă el însuşi a unei erori explicabile.

Schemă:

Celălalt nu ştie că Sisoe... şi se-nfurie. Iar Sisoe, la rândul lui, se miră cumplit de furia aceluia.

O eroare bazată pe o experienţă recentă (foarte bine cunoscută cetitorului) – când se prezintă un caz similar, dar nu identic, Sisoe exclamă: „Nu mai merge! Ştiu eu acum cum stă lucrul...”

I. Cineva poate să se înşele în ce priveşte sensul unei întrebări (cu două sau mai multe sensuri) şi să dea un răspuns comic (care se potriveşte cu sensul no. 2 pe care-l are el în minte, nu cu intenţia întrebătorului).

Astfel:

1. Întrebări maşinale, din rutină. El întreabă, hipnotizat de faptul că „aşa se întreabă de obicei” în cutare împrejurări (care seamănă, dar nu-s identice cu cea de acum).

Abia la urmă se vede că întrebările erau inutile. Exemple: – Mai aveţi vin de cel roş?

— Da. Doriţi?

— Nu că m-a oprit doctorul Am vrut să ştiu.

— Îţi trebuie trei sute sau patru sute?

— Trei.

— Bun Nu pot să-ţi dau.

II. Confuzia în privinţa punctului de vedere; sau în privinţa intenţiei: Medicul: – Bei?

— Nu.

— Fumezi?

— Nu.

— Atunci de ce dracu’ mai trăieşti? Sau popa, la altar. Vrei să te căsătoreşti cu Maria?

— Nu zic ba... (întrebările *rituale* însă nu pot avea decât un singur sens). Jud.: De câţi ani eşti? Treaba mea.

40. Sisoe şi-a cumpărat un ceas de buzunar. Un

pungaş cu care stă de vorbă îl fură. Dar ceasul rămâne în buzunarul lui Sisoe – spre marea mirare a pungaşului, care-şi închipuie că i l-a sustras Sisoe, cu mare dibăcie. Manevra se repetă de trei ori, până când pungaşul, care de fiecare dată se credea în sfârşit stăpân pe ceas, fortificându-şi treptat acest simţ de proprietar, se înfurie şi-l acuză el pe Sisoe că-i tot fură ceasul…

41. Sisoe la un medic specialist… Cum intră pe uşă, medicul zice: Felicitările mele, părinte!

42. Sisoe are durere de dinţi. Toată noaptea l-a durut o măsea. De la o vreme, i-a ţinut de urât amfitrioana. Aceasta nu ştie la început pentru ce o scoală din somn, cu ce intenţii. Convorbirea lor. A doua zi: Sisoe la dentist.

43. Sisoe într-o casă cu icoane multe. Sunt acolo toţi sfinţii cunoscuţi.

— Da? pe sf. Sisoe făcătorul de minuni pentru ce nu-l aveţi? (Vezi şi 37).

— Mişcă! zise baba de pe genunchii lui Sisoe. Mişcă, soro!

44. Sisoe a asistat la o şedinţă de spiritism:

— Toate acestea sunt de la diavol… conchide el.

— Nici nu s-ar putea altfel, răspunde d-na Firţulescu. Dumnezeu nu poate face d-alele astea.

— Nu poate? Staţi să v-arăt eu cum poate. Cu ajutorul lui Dumnezeu, eu voi mişca nu numai masa, dar şi scaunele şi toate lucrurile clin casă…

III. Ia o întrebare drept reproş: De ce-ai furat numai marfa şi de bani nu te-ai atins?

— O, şi dumneata? Dtstul m-a ocărit nevastă-mea din pricina asta.

[V. Întrebatul greşeşte, luând reproşul în minus:

— De ce i-ai tras lui Bebe două palme?

— N-am avut timp să-i trag mai multe.

V. Când e întrebat de cauză, întrebatul confundă cauza imediată cu cea mediată (sau cauza materială, cu cea internă, cu intenţia);

— Pentru ce sună clopotul?

— Pentru că-l trage cineva de frânghie.

Sau invers:

— Din ce cauză plouă?

— Ca să ude oamenii de pe stradă.

...Şi atunci toate au început să dârdâie; parcă era un cutremur de pământ. Babele se ridicaseră şi umblau năuce prin casă. Una căzu pe covor în brânci, alta de-a latul patului, pe spate şi-ncepuse să se roage. O mţă cenuşie, care dormea între perne, se înălţă de la locul ei cu coada vulvoi şi-ncepu să scuipe, neştiind ce să creadă. Lampa făcu un ocol pe după sobă şi se întoarse apoi între ferestre...

— Mai vreţi? strigă Sisoe... Aşa! închinaţi-vă şi rugaţi-vă la Dumnezeu cel atotputernic... şi să nu mai umblaţi de-aici înainte cu lucruri vrăjitoreşti şi cu alte născociri de la diavol...

Sisoe înălţă mâna şi lucrurile din casă se potoliră îndată. Toate erau răsturnate şi sărite de la locul lor ca după un cutremur de pământ.

Un scaun, căzut pe covor, stătea acolo în capul oaselor mirat... *).

45. La casa Ioanei lui Tudorache Stârvu al Marandei, din capul satului:

— Ba să te duci să vindeci pe cine-ai mai vindecat...

— <Şi cu ce drept te-amesteci cuvioşia-ta, să vindeci metehnele păstoriţilor mei? Unde ţi-s îndreptaa – Memento

În adevăr, nu trebuie să pierd din vedere armatorul lucru în privinţa faptelor pe care vreau să le poveste-·.

1. La început am nevoie de fapte prin care să-l zugrăvesc bine pe Sisoe (ca să ştie bine cetitorul cu cine are a face), să-l pun în picioare să „trăiască”; fapte din care să reiasă firea lui. (Asta am făcut-o în primul caoitol – când trebuia să arăt şi atmosfera din rai, viaţa de acolo etc.).

2. Coborât pe pământ, trebuie să exploatez la început mai cu seamă comicul care rezultă *din natura lui Sisoe* (din naivităţile şi vanitatea lui, din preocuparea lui de praznic

la calendar, din uimirea lui în faţa celor întâlnite pe pământ, din păţaniile lui etc.). De epuizat, pe cât posibil, toate genurile de comic, rezultat din caracterul lui şi-al situaţiilor.

3. De aceea, trebuie să exploatez mai cu seamă comicul celor *din jurul lui* – al muritorilor (cu toate păcatele şi cusururile lor, ale *lumii moderne*). Parte de satiră propriu-zisă; de persiflare a civilizaţiei noastre.

rile? Cine te-a împuternicit la aceasta? întrebă <părintele Zaharia> popa Niţă fierbând de mânie.

46. Parcă l-am mai văzut eu pe acesta, se gândi Sisoe…

(Apoi, după alte incidentale):

— Oare unde l-oi fi cunoscând eu, de-mi umblă aşa prin gură şi nu-l pot stuchi?…

47. „Despre făcutul minunilor”, titlul unui opuscul, scris cu plaivasul pe un carnet de buzunar, că pătrăţele. E împărţit pe paragrafe:

1. Acela ce are putere de la Dumnezeu să facă minuni trebuie să ia aminte: să nu facă niciuna în folosul său, ci numai în folosul altora. Căci numai aşa minunea va fi plăcută lui Dumnezeu.

2. Minunea nu trebuie făcută când eşti singur şi nu te vede nimeni – că aşa nu-i de niciun folos. Ea se cere a fi făcută numai unde-s oameni mulţi, ca să înveţe şi să creadă.

Cercetând cu băgare de seamă vieţile sfinţilor părinţi şi luând e aminte mai cu osebire la faptele Domnului nostru Iisus Hristos, iubitorul de oameni, carele au pătimit pentru iertarea păcatelor noastre, am tras din învăţătură despre făcutul minunilor şi am împărţit acele băgări-în-seamă pe paragrafe, după cum urmează: 1) … 2) – etc. >.

48. < Sisoe intră din întâmplare la o „gală” de box. Ei nu ştie cum stau lucrurile, pentru ce se bat cei doi şi nimeni nu intervine să-i despartă. Reacţiuni diverse, potrivite cu firea lui şi cu ideea lui greşită (plauzibil greşită) despre scena la care e martor:

— Ruşine!… De ce nu sare nimeni să-i despartă?… Chemaţi vardistul! Din ce pricină s-au luat la bătaie?… De ce-s aşa goi amândoi?

La urmă Sisoe face minune şi-i desparte>.

— Mi-i cald… m-aş scălda în apă rece… zise el.

— Las că te duc eu într-un loc bun de scăldat… i-a răspuns gazda lui. Şi l-a dus>.

49. <Sisoe la ştrand…

— De ce nu se scaldă lumea asta la gârlă… undeva, unde fiecare s-ar putea scălda liniştit. De ce musai să se adune toţi la un loc, ca să se scalde? Şi de! ce la un loc cu femeile? Mult trebuie să aibă de lucru paznicii, să-i împiedice cu ciomagul să nu dea năvală la ele… Mai tare se-nfierbântă decât se răcoresc… Mare chin pe ei. Dancolo sunt tare cuminţi, nu dau năvală. Pe vremea mea nu s-ar fi putut aşa ceva> a).

50. Pe oameni trebuie mai întâi să-i cunoşti, ca să ştii de unde să-i apuci… Trebuie să de cunoşti moravurile, instituţiile… (De arătat cu ce prilej ajunge Sisoe la această concluzie, pe care o rosteşte răspicat). Sisoe se duce aşadar şi la Camera deputaţilor.

O critică a regimului parlamentar (democratic) şi a alegerilor de deputaţi văzute de un om picat din cer ca el.

Hazul reacţiunilor lui Sisoe la tot ce vede şi aude pe pământ în zilele noastre stă mai cu seamă în *naivitatea şi ignoranţa lui*. Procedeu:

Dată fiind cutare *situaţie*: „Şi cutare obiect în cauză: „Şi Sisoe neştiind că:

După cutare şi cutare semne obiective (pe care cititorul trebuie să le ghicească şi asupra cărora îi este astfel atrasă involuntar atenţia) Sisoe îşi închipuie că:

Şi reacţionează potrivit cu greşeala lui, în chipul acesta… Greşeala fiind *explicabilă* şi fiind *implicată*, împreună cu cauza ei obiectivă, în reacţia lui Sisoe – nu se poate ca această reacţiune să nu aibă haz, căci întruneşte toate condiţiile unei reacţiuni comice.

51. Sisoe e chemat ca martor într-un proces penal.

(El a asistat la o bătaie şi chiar a intervenit).

a – Dacă n-au gârle, de ce nu se duc la mare, undeva? Acolo ar avea loc destul să se risipească.

— Păi... ş-acolo tot la un loc s-adună, bărbaţi cu femei. Altfel nu se pot scălda... nu le prieşte. Ar rămânea nespălaţi.

— Ba eu cred că mai degrabă aşa rămân nespălaţi... Ori se spală unul pe altul... se freacă pe spinare? Nu.

Atunci... unde se duc ei să se spele, când ies din apă>?

Critica, satirizarea felului cum se împarte dreptatea în zilele noastre. Încrederea pe care o mai au contemporanii în justiţie („Cum era să câştige procesul, dacă avea dreptate?”, exclamă unul. „Nu trebuie să te judeci cu un boier, când ştii bine că asta nu se face”). „El mare şi tare, tu mic şi calic: nu poţi face nimic”).

52. Sisoe se duce la Senat. Acolo vede un episcop, senator de drept, şi-l aude vorbind...

Uite-aşa se-nvaţă ăştia cu năravuri pe-aici... îi pe lumea cealaltă nu le mai ajungi nici cu prăjina la nas... cer să îi se dea toţi binecredincioşi pe mină!

(Sisoe intervine în discuţie, apostrofând de sus pe episcop – şi e dat afară din sală. Atunci rosteşte el cuvintele de mai sus).

53. Sisoe e invitat la un ceai dansant. El se duce şi acolo ca să cunoască năravurile muritorilor de azi.

Dialog cu mama unei fete dansatoare:

— Şi dacă, pe urmă, nu mai vrea să-ţi ia fata? O mai ia altul, după ce ăsta ţi-a smotocit-o aşa?...

— Oho! ba bine că nu. Când fata e frumoasă, toţi *se-ndeasă*!

54. Pe pământ, nimeni nu mai crede în rai.

Când Sisoe zice:

— La noi, în rai...

— Aşa aiurează el, îşi lămureşte doamna Firţulescu prietenele.

— Părinte, să nu mai spui vorba asta, că e ruşine...

a).

55. Tot vorbind despre rai, Sisoe e dus la balamuc. De acolo abia izbuteşte să-l scape protectoarea, lui, tot dând bani şi cadouri în dreapta şi-n stânga.

— Părinte, nu mai vorbi de rai…

— Da ce nu-i adevărat?

— Bine, bine… o fi adevărat; da lasă-l la păcatele, că vezi câte ţi se trag din asta.

— Lasă, lasă… când or trece pe lumea cealaltă, cor ajunge ei în rai pe mâna noastră – ş-atunci> au să vază ei pe dracu' – că n-au crezut I

a – … din rai.

— Părinţele, să nu mai spui vorba asta, că e ruşina

Lasă-l la păcatele de rai…

54. Fiecare primeşte altfel, potrivit cu firea lui, confidenţele lui Sisoe despre rai…

Pare un om întreg la minte, până ce-şi dă pe faţă această „marotă"…

55. În casa de nebuni, el nu râde de marotele celorlalţi, ci le discută cu ei serios (*Ideile nebunilor despre rai*…)

56. Din întreaga povestire trebuie să rezulte, că de fapt, pe pământ nu mai există creştinism.

Biserici există, cler există, „creştini" există – dar în fond nimeni nu mai crede în dogme, nimeni nu mai practică morala creştină.

De aceea minunile lui Siose sunt privite cu scepticism sau nu produc nicio impresie – mai ales că trici el singur nu ştie în ce împrejurări şi cu ce scop să le facă; şi de aceea *povestea lui despre rai nu e crezută nici de feţele bisericeşti*.

Fiecare capitol arată cum fiecare soi de „creştin" primeşte după fire şi împrejurare *aceste minuni sau aceste mărturisiri*: necredinţa are multe nuanţe a).

În mijlocul acestui scepticism universal, Sisoe ajunge la sfârşit să nu mai creadă nici el în existenţa raiului şi-a vieţii după moarte. Atunci îşi pierde puterea de a face

minuni.

Ai fi visat, părinte, cine ştie cum... Dar n-ai fost cu adevărat în rai.

Şi raiul începe să dispară şi pentru Sisoe.

Din asta se poate deduce că Dumnezeu a ştiut ce face când i-a dat învoirea să se coboare pe pământ: a vrut să scape de el, să-l scoată din raib). Că prea ţinea morţiş să aibă binecredincioşi sub ascultare; era prea vanitos şi prea puţin dezlegat de cele pământeşti, măcar că era naiv şi plin de râvnă duhovnicească (tocmai această naivitate a permis autorului să-i arate mai din a – Acţiuni şi reacţiuni comice, de povestit.

I. Acţiunile lui Sisoe: 1. minuni; 2. mărturisiri despre rai. Reacţiunile auditorilor (după tip şi împrejurare).

II. Acţiunile mediului (oamenilor). Reacţiunile lui Sisoe (de obicei, emoţionale: supărare. Întristare, speranţă, descurajare).

b – Aşa s-a descotorosit de ei din rai Dumnezeu, unul după altul...

plin, fără ascunzişuri, deşertăciunea şi copilăreasca invidie a lui Sisoe în rai).

Dar Habacuc?

Acesta a fost scos şi el din rai – că merita mai tare decât Sisoe. A fost scos cu alt tertip...

Sisoe se întâlneşte cu el la sfârşit, pe pământ. Habacuc, om cu situaţiie acum, se face că nu-l cunoaşte. Are şi alt nume acum. Şi joacă şah cu un domn, la o cafenea a).

— Facem un ţintar, frate Habacuc? îl întreabă Sisoe, ca să-i aducă aminte.

Atunci Habacuc îl trage la o parte şi-l zice mormăind, după obiceiul lui:

— Eu mut. Dar să nu mai spui la nimeni, că nimeni n-o să ne creadă... ba ajungem şi la balamuc.

57. Sisoe în luptă cu un purice, pe care vrea să-l prindă şi nu poate... (După ce simte că-i mişcă ceva pe la şold. Sisoe se ridică, aprinde lampa şi dă cuvertura la o

parte. Lângă pernă, stătea pe gânduri un purice. Sisoe încercă să-i tragă o palmă, de sus în jos. Dar când palma lui căzu, puricele era în alt loc. Se uita la el liniştit şi aştepta desfăşurarea evenimentelor. Sisoe s-apropie, încet-încet, prefăcându-se că se uită în altă parte. Întinse două degete să-l apuce... dar când fu apro, ape de tot, nu-l mai văzu. Îl căută peste tot, dar nu era nicăieri.

O fi sărit sub pat, se gândi Sisoe. De acolo nu mai poate nimeri drumul îndărăt, dacă fac întuneric.

Suflă deci în luminare şi se culcă iar. Dar n-apucă a sta liniştit cât ai zice „Tatăl nostru”, şi iar simţi că-i gâdilă ceva pe şold <subsuoară>. Sisoe sări ars. <şi Aprinse iar luminarea.

Pun rămăşag că-i tot acela! se gândi el, căutând. Altfel n-ar fi nimerit tot acolo, dacă n-ar cunoaşte drumul <locul>. Trase cuvertura la marginea patului şi, cu luminarea în mână, începu să caute cu ochii pe cearşaf. Nu era. Dar când sfântul ridică perna, puricele sări ca <pe> dintr-un arc şi căzu la mijlocul cearşafului. Era o vietate cun purice> sprintenă din cale-afară.

a – Timpul de pe pământ nu trece şi nu se potriveşte cu timpul din rai. Uneori trece mai iute, alteori mai încet.

Se cunoştea cât de colo că e deprins cu urmărirea <cu jocul acesta de-a v-aţi ascunselea. Urmărit de mâna lui Sisoe, sărea în toate părţile deodată; era pretutindeni şi nicăieri>. Cam aşa!

— Da’ ce-i, părinte, de nu te mai astâmperi? S-auzi glasul d-nei F. prin uşă a).

58. Un om de afaceri finanţează instalarea lui Sisoe ca făcător de minuni într-un frumos apartament la centru (consult între 2 – 6 p.m.). Şi la Sisoe încep să vie fel de fel de tineri, cu felurite daraveri.

Dar în curând se iscă conflict între Sisoe şi omul de afaceri. Un negustor burtos, chiabur, vine să se spovăduiască la Sisoe: şi-a găsit o amantă frumoasă dar... ei prea matur, ea prea tânără... „nu se poate, mă-nţelegi... Nu merge... „Când Sisoe înţelege în sfârşit despre ce e vorba,

îl dă afară, zbiară la el şi e gata să-i arunce cu ceva în cap. Negustorul, uimit, cere banii îndărăt, face gură şi – se duce să se plângă la asociatul lui Sisoe.

— Ai început acu să baţi clientela? se supără acesta. Vrei să-mi pierd tot capitalul pe care l-am băgat în afacerea asta?

— Vreau să plec de aici, zise Sisoe, şi să mă laşi în pace.

— Ba ai să stai aici, strigă celălalt scos din fire, ş-ai să faci minuni… că altfel te ia mama dracului! b).

a – Se cunoştea cât de colo că nu i se întâmplă pentru întâia oară în viaţă să fie curmărit aşa din colţ în colţ> deranjat (de la mâncare) la miez de noapte. Era un purice deprins cu răutatea oamenilor. Ba chiar începuse să-i placă acest joc (primejdios) nevinovat, de-a v-aţi ascunselea, la care până acum nu-l întrecuse nimeni.

Pentru a treia oară, Sisoe simţi că-l mişcă iar pe la şold. Dar de data asta se stăpâni şi-l lăsă să sugă, să vadă până unde poate merge cu îndrăzneala.

— Ară, drace, ară! se gândi *Sisoe*, fierbând de ciuda.

Se sculă binişor, aprinse lumina şi-l zări sugând liniştit cu pliscul înfipt în piele. Şi când îi lipi o dată o < palmă „pe moale, palma lui răsună în liniştea casei ca un foc de pistol. *b*) – Un mitocan sau un comisar beat, către Sisoe!

— Să-mi faci o minune acu, îndată, se răsti el cu ochii holbaţi, că te ia mama dracului! M-ai înţeles?

59. Cineva îi citeşte lui Sisoe, dintr-un număr mai vechi de ziar, un reportaj cu senzaţia pe care a produs-o vestea apariţiei unui sfânt (care se da drept Sisoe) în cutare sat de munte. Reiese că în urma lui a fost acolo un adevărat pelerinaj, care i-a pricopsit pe cei de prin partea locului.

60. Trăind de atâta vreme în rai, Sisoe uitase de tot cum merg. lucrurile pe pământ.

În primele ceasuri după coborârea lui pe pământ, Sisoe s-aşteaptă să găsească şi aici aceeaşi natură blajină,

fără hopuri şi fără gropi, aceeaşi atitudine prietenoasă şi curtenitoare din partea animalelor domestice ori sălbatice.

Dar îndată urmează deziluziile. Munţii sunt plini de râpi şi prăpăstii, coborâşul e greu şi plin de primejdii: la un povârniş mai repezit, sfinţia-sa cade şi se duce de-a săniuşul, lovindu-se tare la un genunchi.

Ia\r câinii de la stână îl primesc cu mare vrăjmăşie.

61. Într-un loc vede cum oamenii clădesc o biserică mare, de cărămidă.

— Ce hram îi puneţi? întrebă el, mândru, scoţând pieptul. <Şi-i îndeamnă, încercând să-i convingă, să-i pună hram ziua sfântului Sisoe>.

— <Sf. Niculae> – Hramul lui Han-tătar, îi răspunde un băiat salahor, care tocmai trecea cu o căldare de nisip.

— Hm! pufni Sisoe. Altul nu puteaţi găsi?

— Care altul? – Nu ţi-i ruşine, mă să vorbeşti aşa de sf-sa?...

Apoi, întorcându-se...

— Hramul sfântului Bogdaproste.

— Hramul sfântului Sisoe, părinte.

— Da' ce, numai sf. Niculae este pe lume? Mai sunt şi alţii... tot aşa de mari... şi făcători de minuni. Auzi colo! Sf. Niculae-n sus, sf. Niculae în jos! Ce-i tot daţi mereu cu sf. Niculae?

— Despre partea mea, poate să-i puie şi hramul lui Hantătar! Da dacă aşa vor epitropii, sf. Niculae? Banii lor, biserica lor... n-ai ce-i face.

62. De vorbă cu zugravul, în biserică. Se uită la sfinţi.

— Da sfântul Sisoe unde-i? Că nu-l văz.

(de pus aici scena cu iconarul)

— Sf. Nicolae nu seamănă.

— De unde ştii?

— Păi, cum să nu ştiu dacă viu de acolo?

63. Sisoe doarme prima noapte la spălătoreasă, după ce-i vindecă bărbatul de filantropie. Descrierea mobilierului: maldăre de rufe murdare, învelite în cearşafuri.

(Lui Sisoe îi aşterne un cearşaf străin, de olandă cu dantele scumpe).

— Poftiţi, părinte, poftiţi!… Mare cinste… Poftiţi! auzind vorbă-n curte, femeia se ivi la colţul şopronului, lângă stâlp. Era scurtă şi grozav de lată-n şale. Îşi ţinea o mână sprijinită-n şold, iar cealaltă îi atârna <ca o labă>, cam depărtată de trup şi cu degetele răşchirate, din care picura apă cu sineală albastră, zoi.

— Unde-l pofteşti, mă, unde-l pofteşti? strigă ea, alungind cu mâna-i udă o muscă ce i se punea mereu pe nas. Unde-l pofteşti? în palaturile lui tat-tu?… Ai început acum să-mi aduni toţi popii de pe uliţă şi să mi-i bagi în casă?

%Nu te uita la gura ei, părinte… c-aşa e ea. Poftiţi…

Sisoe nu ştia ce să facă. Dar omul îl apucă de mână şi-l trăgea spre casă, şi el se lăsă dus în silă.

(Pe când omul se duce să-i aducă apă, Sisoe intră-11 vorbă cu femeia).

64. Sisoe ajunge la urmă să creadă şi el că trebuie să fi visat – că n-a fost cu adevărat în rai. Atunci îşi pierde virtutea de a face minuni. Şi din această cauză când se întoarce la sfârşit în rai îl găseşte aşa de schimbat: firav, străveziu, gată să se risipească…

65. Despre radio:

— Vezi, sf-ta, părinte, asta-i o adevărată minune, să stai colea la masă şi s-auzi muzică tocmai <din Viena> de la capătul lumii?…

— Cum asta?

— Uite-aşa. O cutie cu nişte sârme.

— Halal, minune! Vai de capul vostru ş-al celui oare-a născocit-o! Aşa minune, cu sârme şi cu tinichele de coadă> nu vine de la Dumnezeu, nu poate veni decât de la diavol. Că sfinţii n-au nevoie de scule, când fac minuni.

(După asta se cunoaşte dacă o minune vine de la Dumnezeu ori de la diavol: *cea de la Dumnezeu nu se face cu scule*).

66. O domnişoară de prin vecini, invitată la doamna

Firţulescu:

— Bon jur, părinte... Am auzit că stai la madam Firţulescu, ş-am venit şi eu să facem cunoştinţă... Pe mine mă cheamă Any (Gheorghiu) ... stau aici aproape... (Apoi, după o mică conversaţie ş-o pauză):

— Părinte, te rog să fii aşa de drăguţ, să-mi faci şi mie o minune... aşa, de curiozitate. Nu <cer să fie> cine ştie ce... un fleac. Da să <ştiu că ei fie numai pentru mine. <Vrei>? a).

67. Sisoe trebuie să fie întotdeauna de bună-credinţă. Fie că e în situaţia muştei care spune că se întoarce de la arat, fie în situaţia vulpii, care se consolează pe sine zicându-şi că strugurii (la care nu poate ajunge) sunt prea acri.

68. Când Sisoe spune că vine din rai, un tip oarecare îşi bate joc de el prefăcându-se că crede şi că-l ia în serios până la urmă. Dar abia la urmă, printr-un cuvânt arată că şi-a bătut joc. Şi abia atunci bagă de seamă Sisoe că a fost luat în râs (ori nu bagă de seamă de loc).

Ceva asemănător cu scena din faţa unei biserici în construcţie.

— Ce hram îi puneţi? întrebă Sisoe, important.

— Hramul lui Han-tătar, răspunde un băieţandru care trece pe lângă el cu o roabă de nisip.

— Nu ţi-i ruşine, mă, să vorbeşti aşa cu sfinţia-sa când te întreabă? – cu o faţă bisericească? îl înfruntă un zidar. Apoi, întorcându-se foarte respectuos spre Sisoe, zice, luându-l şi el în râs:

— Hramul sfântului Sisoe, părinte! zise el, plin de respect. Sisoe nu ştia ce să creadă. S-ar fi bucurat în a – Sisoe <se uită> privi la ea cu neîncredere:

— Una ca asta nu poate să aibă nicio trecere la Cel-desus, se gândi el: – < cugetă el>. Nu-i poate fi de niciun folos pentru praznic la calendar.

Aşa fiind, n-avea niciun rost să-i facă o minune, să *strice orzul pe gâşte*...

Inima lui <pentru o cinste mare ca asta> că oameni

cu... i-au închinat o biserică, dar... a).

69. De imaginat o situaţie în care Sisoe trădează fără voie şi fără ştire, din candoare, faţă de soţul unei femei, adulterul acesteia. Ceva analog cu gafa celui de la hotel care bate-n părete:

— Chaque soir, alors?...

70. D-na Firţulescu, către Sisoe:

— Iar te-ai apucat de minuni? Să ştii că dacă se mai întâmplă asta, eu una nu mai vreau nici s-aud de sf-ta... Vrei să te ducă la poliţie? Ori la balamuc?

(Sisoe însă tot mai face câte-o minune „printre picături”. Nu se poate ţine.)

71. Bercu Golder:

— Din rai? Se poate. Da eu nu cred. Asta s-o spu: la creştini... dac-or vrea să te creadă. Noi, ovreii, <n-avem rai... n-avem cer... noi> avem numai pământ. La noi nu este rai.

72. <Sisoe povestind ceva>.

<Sisoe vrând să zugrăvească prin cuvinte ceva>.

Sisoe făcând, serios, o comparaţie comică

72. bis. Sisoe visează într-o noapte binecredincioşi mulţi. De povestit ce-şi aminteşte el, dimineaţa, stând în capul oaselor în pat. Diferite reflecţii şi planuri de viitor ale lui b).

a) – Sisoe se opri să privească, <mândru>.

Cu mâinile la spate, cu picioarele desfăcute în lături şi cu capul dat pe ceafă, < Sisoe întrebă>:

— Ce hram îi puneţi? întrebă el.

— Hramul lui Han-Tătar! răspunse din treacăt un băietan care trecea cu o roabă. Şi toţi salahorii începură să râdă.

Un zidar mucalit, roşcovan, îşi lăsă mistria pe margine şi se răsti la acel băietan:

— Nu ţi-e ruşine, mă, să vorbeşti aşa cu sfinţia-sa, faţă bisericească? Răspunde <cuviincios> (şi nu-ţi bate joc) când te întreabă omul! Şi întorcând spre călugăr o mutră spăsită (ochi de motan).

b) – Văzând atâta lume, Sisoe îşi aduse iar aminte de bucoavna lui Mavrichie. Se gândi să facă o minune, *ca să nu stea degeaba*.

— Auzi al dracului, domnule! Făcea pe ologul! îşi ţinea picioarele chircite sub el, să juri că-i olog. Ş-ai văzut cum îi sfârâiau picioarele.

8* – Minunile sfântului Sisoe

73. Păţaniile lui Sisoe într-o noapte, cinci găseşte butonul luminii electrice (Sisoe şi electricitatea).

74. Dialog cu un băieţel (pe care S. îl supune unui adevărat examen):

— Ia să văz şi eu ce vă-nvaţă pe voi la şcoală… zice Sisoe a).

— Da, domnule! răspunde băiatul zăpăcit.

— Cine-a făcut toate cele văzute şi nevăzute?

(Dialog din care să se vadă cum a stricat capul copiilor cu învăţături confuze sau inutile sau antireligioase etc.). Copilul nu crede în rai, ceea ce îl înfurie pe Sisoe.

— Ce ştii tu despre rai şi iad?

— Raiul este u; nde-a pus Dumnezeu pe Adam şi pe Eva şi le-a spus să nu mănânce mere, că e ruşine.

— De ce-i ruşine? (Sau: câte feluri de sfinţi trăiesc <sunt> în rai?)

— Ascultă, părinte, intervine d-na Firţulescu, *ce-l întrebi pe copil bazaconii de astea*?

— Cum, bazaconii? Da’ ce, sfinţii sunt bazaconii?!

Pentru alte chestiuni, copilul se face ecoul necredinţei celor ce-a auzit în jurul lui – idei care contrastează comic cu micimea lui…

75. < Nu) trebuie să uit că: Sisoe e stăpânit, *orbit* de această pasiune: să aibă binecredincioşi sub ascultare, să capete praznic la calendar. Pasiunea asta îl face să coboare pe pământ (ca să-şi facă reclamă); ea trebuie să-l ducă şi la alte „acţiuni absurde” şi „păţanii” comice, de tot felul.

Ideea că visează într-o noapte „binecredincioşi cu duiumul, pe care-i are sub ascultarea lui” nu e rea. Îl arăt astfel obsedat mereu de pasiunea lui. Tot ce face

— Şi de câtă vreme! Mie în fiecare dimineaţă mi-a luat câte un leu.

— D-apoi mie I zise… crâşmarul, privind pe urma fugarului.

Îşi ţinea labele în jos, cam depărtate de trup, şi mişca din degete, parcă frământa aluat.

— Ţi. rău îmi pare c-a scăpat! I-aş fi tras o mamă de bătaie, scărmăneală să mă ţie minte.

— Cine ştie… poate că se mai întoarce…

— Aş! Dac-a făcut el picioare de faţă cu atâta lume nu-l mai prinzi pe aici.

a) – Cum se învaţă „religia”.

el tinde s-o satisfacă… Dar se loveşte mereu de scepticismul modernilor, care ia forme diferite, dup om şi împrejurare.

76. De presenter un amoureux, qui accomplit les actions et demarches les plus folles (Ies plus caracteristique) – don’t Sissoe reste ebahi, pe les comprennant pas… (Dresser un inventaire des absurdites les plus frappantes d’un homme enmourache).

77. Dresser une liste de passions diverses, conduisant les morteles (autour de Sissoe) a des actions absurdes, comiques.

78. Sisoe nu minte niciodată. Din asta pot ieşi situa ţii comice.

79. De arătat *din replica* unui personagiu care face acte de pietate, că le face interesat: ca să se puie bine cu Dumnezeu.

80. Candoarea lui Sisoe. Când i se face o farsă, el nu observă nimic până la sfârşit. Şi prin aceasta, dezarmează farsorii, le strică cheful.

81. Indignarea lui Sisoe ascultând la radio o liturghie sau altă slujbă bisericească.

82. Dialog cu gazda:

— Poate c-o să ne vie azi în vizită o cucoană, ca să te vadă. Ar fi bine să te speli puţin cu săpun pe mâini.

Sisoe:

— Să mă spăl? Şi… dacă nu vine cucoana? <Şi… dacă cucoana nu mai vine>?

83. La bărbier:

— Îţi place cum ţi-am potrivit barba, părinte?

— Mda… (Aşezându-se la loc): Da ai tuns-o cam scurt. Acum, lasă-mi-o puţin mai lungă.

84. Părinte, am venit să-mi dai vreo băutură, ceva, să nu mai fac copii, că sunt om sărac…

— Da’ ce, tu-i faci? Nu-i face nevastă-ta?

85. Sisoe la tipograf în chestia calendarului.

86. Concluzia lui Sisoe, după experienţa călătoriei lui pe pământ: „În curând, oamenii au să dea gata raiul, cu tot ce-i în el. Pământenii îşi ucid morţii. Viaţa cea veşnică a morţilor n-are să mai fie, căci raiul nu mai e veşnic cum credeam noi. Muritorii şi-au mâncat raiul, ca ţiganii biserica”.

(B.A.R. arh. G. Topârceanu, I, ms. 5 a).

*

De dresat o listă de *ignoranţe* ale dui Sisoe: cuvinte pe care el atunci le-aude-ntâi şi cărora le dă alt înţeles, potrivit cu situaţia sau dedus de el, greşit, după cum se prezintă împrejurarea.

Sisoe nu ştie că: El nu ştie din ce cauză: 1) aleargă concurenţii la stadion, se bat doi boxeri etc.

Deci, în cutare situaţie, el poate să-şi închipuie greşit că: 1) Unul din alergători fuge după celălalt ca să-l bată – iar celălalt fuge de frică, ca să nu fie bătut. *2*) Că cei doi boxeri se bat dintr-o pricină oarecare – ca în viaţa normală; etc.

(ms. Gh. Topârceanu. Col. George Sanda)

Diverse fragmente

Sta culcat de-a latul trotuarului, cu capul pe margine; şi din buza. de jos, lovită în cădere, îi atârna o aţă de sânge, ca un firicel de arnici. Era un om <bine legat>, nici tânăr, nici bătrân, îmbrăcat în nişte haine de doc, cu pantalonii <cam prea scurţi, abia până la glezne> încreţiţi tare în dosul genunchilor. O fi fost vreun neamţ ori un

talian, care lucrează la piatră, că-i erau hainele înţesute de praf de ţiment şi de cărămidă; şi obrazul şi gâtul erau tot cărămizii de praf şi prin urechi <şi părul>.

Vardistul <sosi gâfâind la faţa locului>.

— Circulaţi, vă rog! Ce v-aţi opritără?... Ce-aţi văzutără aici? Un nenorocit...

Dar nimeni nu-l asculta.

Hei <pst! musiu> domn... Pe dumneata te văz bine-mbrăcat... circulaţi, vă rog!... Ce te-ai mai oprit şi tu, mă... ăla cu coşurile? Ce-ai văzut?... Hai! să circule toată lumea! ...

Văzând însă că lumea se îngrămădeşte mereu şi nimeni nu-i dă ascultare, vardistul se duse spre mijlocul străzii, să şuiere, să-i vie vreun tovarăş în ajutor.

— Săracu'!... Moare ca un câine în stradă... vorbi o femeie, uitându-se la cel căzut, peste umerii celor din faţă. Înduioşat de această vorbă care ea ajuns nu ştie cum> ajunse nu se ştie cum până la înţelegerea lui, străinul săltă puţin capul, crăpă ochii (pleoapele) de pe trotuar şi, cu un glas ascuţit, mai tare decât te-ai fi aşteptat, guiţă prelung în liniştea ce se făcuse în jurul lui ce se făcu deodată în jurul lui>:

— Mor ca un chine la strada... hi-hi-hi...

Apoi puse iar capul jos şi-nchise ochii.

Această (întâmplare) stârni oarecare veselie printre cei de faţă.

— E beat mort! zise altă femeie <făcu o femeie>, ptiu!

Sisoe <însă nu înţelegea, îşi făcu loc cu coatele printre oameni.

— Ce râdeţi?... Creştini sunteţi?... Ce staţi şi vă uitaţi la el? Hai să-l tragem mai la umbră. Omul trebuie să-şi ajute aproapele, dacă vrea răsplată. <Cine-şi ajută aproapele va primi şi-şi va primi răsplata după fapta sa... Cine-şi ajută aproapele e mai plăcut lui Dumnezeu... şi după fapta sa îşi va primi răsplata 3 (şi fie» care după fapta sa îşi va primi...) Şi s-aplecă asupra celui de jos,

încercând să-l ridice de subţiori.

— Ia-l de fundul nădragilor, părinte! îi strigă un pungaş de băiat, cu şapca pe ochi.

— Cară-l în două rânduri, că-i greu! adaugă altul

— Fiecare după faptă îşi va primi răsplata! zise

Sisoe).

Roş de mânie, Sisoe îşi încordă puterea şi-l <sculă> ridică de subţiori în capul oaselor, sprijinindu-l de subţiori. Străinul sughiţă de două ori şi, fie din de <pricina> zdruncinăturii, ori fiindcă îşi schimbase (poziţia) căscă gura fără veste şi improşcă din ea (el) cât colo, murdărind tot anteriul lui Sisoe pe poale. Un hohot mare de râs!... Sfinţia-sa se trase îndărăt, scârbit.

— Iaca răsplata! îi strigă un glas din mulţime.

Sf-sa se trase îndărăt cu mare greaţă; <şi cum> toţi se fereau <acum> în lături din calea lui, porni încet încolo <în susul străzii> tulburat şi scârbit din cale-afară, fără a mai privi îndărăt.

*

Vagonul e plin de fel de fel de oameni, printre care şi doi ovrei. Cei doi ovrei se ceartă pentru „locul de la fereastră.

— Psst, domnu’ de colo... n-auzi? (l-a recunoscut că e ovrei). Dacă vrei să dormi, ce nevoie să stai la geam? Vină în locul meu, că-i mai cald – şi las să şed eu acolo.

Bercu Goldner s-apropie de Sisoe.

— Da’ ce, părinte, n-ai bilet? Unde mergi, sf. -ta? La Bucureşti?

— Da.

— Şi n-ai bilet?... Hm! Tare rău... Lasă că aranjăm noi cu domnu’ şef... Ce, e tare?

— Vii de departe, sfinţia-ta? De unde vii?

— Din rai.

— Din rai?... Ia mai spune-o dată. Nu, e prea departe>.

— Aşa... Acuma poţi să şezi liniştit şi chiar să dormi toată noaptea, dacă nu vine niciun controlor. Şi mine

dimineaţă suntem la Bucureşti de-acu. Acolo nu mai are ce-ţi face: ai avut bilet şi l-ai aruncat – gata! Da dacă vine controlor, atunci e bucluc. Cu-acela nu merge… Te aruncă jos la Ghergheasa, măcar că sf. -ta are treabă la Bucureşti. Şi nici nu vrea să audă, dacă n-ai bilet.

— Da? la ce trebuie bilet? întreabă Sisoe.

Bercu îi aruncă o privire ciudată.

— La ce trebuie bilet?… Auzi vorbă! Poftim! La ce trebuie bilet 3 Sf. – ta crezi că trenul merge gratis, nu bea, nu mănâncă? Hei! Câţi cărbuni mănâncă el şi cât uioi bea, nici nu poţi să-ţi faci o idee. Cu cât a luat de la sf. -ta nu-i ajunge nici la o măsea, aşa să am noroc… Zi mai bine să nu vie niciun controlor… De departe vii, sf. -ta? Ai putea să-mi spui şi mie de unde vii?

— Din rai!

— Cum ai spus? Din rai? Nu se poate, e prea departe. Dac-ai să spui că vii tocmai de-acolo, ai să plăteşti prea mult… nu face! Să-ţi spun eu de unde vii sf. -tav dacă vine controlorul. Sf. – ta vii de la Sf. Munte. Ai venit pe jos de la Sfântu Munte pân-aici şi te-ai suit în tren chiar la staţia care-a trecut… Ai înţeles? Şi noi suntem martori.

— Să stăm aici! Poftim! Sf. – să are gusturi boiereşti, nu-i mai place la clasa a treia de-acu! Are gusturi boiereşti sf. -sa – vrea să stea pe catifea… Am plătit? Şi cât am plătit? Cu cât am lepădat noi în palmă la domnu’ şef, sf. -ta n-ai avea dreptul să stai nici pe acoperiş – aşa să am eu noroc, dacă mint!

…Să primeşti bani de la unu ca ăsta, de la un jidov… care-a răstignit pe Domnu’ nostru Iisus Hristos…

— Cine l-a răstignit? Eu l-am răstignit? Nici eu, nici tata, nici bunicu-meu, aşa să am noroc şi Dumnezeu să-l ierte! L-au răstignit alţii, atunci, de demult… Ş-aceia au fost nişte proşti şi nişte dobitoci. Că dacă nu-l răstignea, n-am mai fi tras noi, nepoţii lor, pe urmă atâtea câte le-am tras! Parc-am folosit noi ceva din asta? Ori ei au folosit ceva? Au avut vreun interes? Au lucrat şi ei pentru alţii – ca să se împlinească cuvântul Sfintei Scripturi… că dacă

nu se împlinea, n-ar mai fi fost multe din câte sunt acum. Nici dumneata n-ai mai fi creştin de-acum, aşa să am noroc! Şi ce te-ai fi făcut? Turc? Ar trebui să zici bogdaproste că l-au răstignit.

— Taci, Iudă, că te-arunc din tren!

— Iaca, tac. Da să nu te mai legi de moşii strămoşilor mei, că sunt morţi, săracii. <De morţi trebuie să spui numai lucruri bune>. Parc-ai dumitale au fost mai breji? Mai bine să tăcem. Despre morţi nu trebuie să vorbim de rău. Vorba e, l-am scos eu din încurcătură pe sf. -sa? L-am scos! Că-n nădejdea dumneavoastră, ar fi stat acum să numere stele (în cine ştie ce haltă) unde l-ar fi dat jos…

*

Pupi îl recunoştea, cum intra pe poartă, numai după miros. Căci coborând pe pământ, Sisoe adusese cu sine o mireasmă de rai, <care nu-l părăsea niciodată> care nu-l părăsise nici până acum. Hainele lui miroseau amestecat, a tămâie ş-a brânză, a icoană veche afumată şi mai cu seamă a ceva ce nu se poate spune ce nu avea nume> şi nu semăna cu nimic de pe pământ. Şi toate lucrurile pe care punea mâna rămâneau îmbibate de această mireasmă fără nume, pe care căţeluşa doamnei Firţulescu o adulmeca cu dezgust, apropiind cu de-amănuntul nasul ei mic şi ager de toate lucrurile din casă, în urma lui – şi duhul sfinţiei-sale mirosea a coraslă, cum miroase pruncul sugaci ori mielul crud, hrănit numai cu lapte.

— XA. venit, părinte, a venit! Sfinţia-ta n-ai simţit că mişcă?

— Ce mişcă? strigă Sisoe, întărâtat fără veste., Ce mişcă? Mişcă prostia voastră cea fără de margini. Că-n Dumnezeu şi-n cele sfinte nu mai aveţi credinţă, iar în Cel rău şi-n născocirile lui diavoleşti sunteţi gata oricând a crede. Dar să ştiţi voi, fiinţe slabe de minte, să ştiţi voi că dacă mişcă, numai credinţa voastră cea rătăcită îl… şi-i dă puterea să mişte.

Λ

— Dacă-i aşa cum zici sf. -ta, Dumnezeu de ce nu

mişcă?

— Ha! răcni S. scos din fire. Să mişte El, stăpânul lumii, pentru toate babele şi toţi... cei fără credinţă? Apoi, dacă aşa vi-i vorba, staţi să v-arăt eu cum mişcă El când vrea!

Sfinţia-sa înalţă braţele la cer, rămânând cu ochii în tavan câteva clipe. Şi dintr-odată, masa eca. Începu să ciârdâie cu pahar cu tot... întâi încet, apoi tot mai tare, până ce se răsturnă cu picioarele-n sus pe podele. Babele începură să ţipe, îngrozite. Se ridicară de pe scaune – şi scaunele începură de asemenea să joace tontoroiul. Şi toate lucrurile din casă, trezite curând ca de un cutremur de pământ, se clătinară de la locul lor, însufleţite fără veste; tablourile de pe păreţi... cărţile foşneau ca-ntr-un spulber de vânt, oglinda cea mare din colţ căzu pe o coastă, iar un sfeşnic mare de argint, c-un muc de luminare înfipt în vârf, se desprinse de la locul lui şi făcând un ocol împrejurul odăii s-aruncă afară, prin fereastră, cu mare zgomot de cioburi; iar pisica cea neagră adormită între perne, trezită buimac din somn, îşi încovrigă spinarea în sus, cu coada fuior, cât o mânecă de cojoc şi-ncepu să scuipe şi să miorlăie de spaimă.

— Mişcă, ha? răcnea Sisoe acum. Ia uitaţi-vă cum mai mişcă! Vă place cum mişcă?

Dar babele erau de mult afară, alergând spăimântate care-ncotro.

A doua zi dimineaţă, Sisoe îşi strânse boarfele şi plecă de la d-na Firţulescu. Aceasta nu veni nici să-i (zică...) măcar.

*

Văz că în Dumnezeu nu mai credeţi, dar în Satana şi în toate născocirile lui diavoleşti sunteţi gata oricând a crede... Dar să ştiţi voi, oameni şi muieri păcătoase, că numai credinţa voastră cea nelegiuită îl ţine (în viaţă) pe Diavol şi-i dă putere asupra voastră> (Aşa vă trebuie)!

Finalul romanului

— Dacă nici ăştia nu mai cred, ne-am dus pe copcă!

gândi Sisoe. Ne-am dus, cu sfinţi şi rai cu tot… (Căci atâta lucru înţelegea şi el, căci numai credinţa oamenilor apără preasfântul rai de pieire – iar în ziua când nimeni nu va mai crede în el, se va risipi şi va pieri şi raiul, ca o plăsmuire cuşoară> de străluciri (proiectată în cer)

de nori strălucind în lumina asfinţitului, când viscolul înălţimilor o spulberă şi o risipeşte <în cele patru vânturi>. Şi oamenii vor rămânea fără rai.

(Urmează: *Epilog*)

…când m-am pogorât din rai.

— Din rai?… Ascultă părinte, să nu mai spui vorba asta, că-i ruşine. Lasă-l încolo de rai… <vrei s-ajungi la balamuc?

(B.A.R. arh. G. Topârceanu, I, ms, 5 d)

*

Nu apucase a intra bine pe bariera oraşului <nu trecuse bine de bariera oraşului> da marginea oraşului>, când, în dreptul unei curţi dărăpănate, în care se vedea o căsuţă haită într-un peş, cu păreţii spoiţi cu scrobeală albastră, Sisoe auzi glas de femeie ocărind, blestemând şi batjocorind pe cineva din preajma ei. Glasul părea să vie de subt un şopron sau magazie ce stătea cu spatele la drum. Zicea:

— Păcătosule <Pârlitule! nu te-ar mai răbda Maica precista. Mult o să te mai laşi tu în nădejdea…

Sisoe încruntă sprânceana şi… Sisoe intră hotărât pe poartă. Dar n-apucă să intre bine în ogradă, şi iată că-i iese înainte un omuleţ, numai de cinci şchioape <cu capul> legat peste o ureche cu… şi cu o mină atârnată de gât <în bandaje>.

— Poftiţi, părinte, poftiţi! Mare cinste şi plăcere… poftiţi!

— Unde-l pofteşti, mă? Unde-l pofteşti? izbucneşte glasul femeii de subt şopron, ÎI pofteşti în palatele lui tat-tu, să-l cinsteşti cu pancove (?) pe răbdări prăjite? Ai? Unde-l pofteşti, pârlitule? Ai început acu să-mi aduci şi lumea de pe uliţă să-ţi vază calicia din casă? Ai?

— Am auzit glas de vrajbă şi de... zice Sisoe. Ş-am intrat să văz ce e. Că... iar vrajba e de la diavol.

*

V-a sucit diavolul capul şi v-a îndemnat să credeţi că puteţi face şi voi minuni, ca să nu mai credeţi în Dumnezeu. Dar minunile voastre, nici pe departe n-au a face cu ale noastre. Ca să faceţi câte o biată minune, voi aveţi nevoie de scule, de meşteşuguri, voi umblaţi cu sârme, cutii, tinichele şi alte soiuri de nimicuri într-ajutor. Şi minunea dese cu greu, şi-apoi o poate face oricare din voi. Pe când sfinţii nu umblă cu niciun fel de scule – ca să facă minuni.

*

Siso & stă de vorbă cu un fel de borfaş în arestul poliţiei, unde a fost închis, fiind găsit fără domiciliu şi fără hârtii; sau poate cu vreun vagabond (cam suspect undeva, pe marginea drumului sau pe vreun maidan, unde-a nimerit şi el ca să-şi petreacă noaptea, că n-avea unde să doarmă. După ce au schimbat câteva cuvinte, celălalt scoate ceva din buzunarul larg al pantalonilor – şi începe să mănânce (vreo bucată de cârnat, vreun ţâr cu o bucată de pâine, sau aşa ceva). E noapte, întuneric.

Da... tu ai mâncat ceva, pe ziua de azi? îl întrebă ăla. Şi-i dă şi lui o bucată de pâine şi-o jumătate de ţâr.

(Ar fi poate mai nimerit să-i pun subt un pod de peste Dâmboviţa, unde vin de obicei oamenii fără căpătâi să-şi petreacă noaptea).

— Şi cam ce meserie învârteşti tu? îl întrebă golanul.

Sisoe răspunde evaziv. Celălalt insistă:

— Da... afară de meseria noastră, pe care o ştii, trebuie să mai avem câte una. Cam ce ştii tu să faci?

— Eu, zise Sisoe, ştiu să fac... minuni...

— Zău? Cam ce fel de minuni? întrebă celălalt, cu interes.

— Şi mai aşa... şi mai aşa... după cum e cazul.

— Zău?... Ia fă-mi şi mie vreo una, să văz...

Sisoe face o mică minune demonstrativă, potrivită cu

împrejurarea

— Asta nu-i mare lucru, zice celălalt. Am cunoscut eu odată unul (nume propriu) care (aşa şi pe dincolo). *Şi* nu-şi cum moaş-sa făcea la urmă că-ţi scotea oul neatins, întreg, din fundul pantalonilor. Doi ani îşi bătuse capul, în fiecare zi, până ajunsese s-o facă. Şi mai ştia el şi altele... era un (şmecher) dat dracului! Da' tu, altceva afară d-asta, ce mai ştii să faci?

(Sisoe îi mărturisi că nu mai cunoaşte altă meserie).

— Nu, zice celălalt. Am vrut să zic: afară d-asta pe care mi-ai arătat-o, mai ştii şi altă scamatorie? Că aia... prea puţin lucru. Nu te pricopseşti cu ea.

— Mai ştiu, răspunde Sisoe.

Şi cin? te-a-nvăţat? Ori te-ai învăţat tu, aşa, de capul tău.

— Eu nu umblu cu şmecherii, zice Sisoe. Eu *iac* minuni adevărate, cu ajutorul lui Dumnezeu.

Celălalt se ridică într-un cot şi se uită la el, cu băgă} de de seamă.

— Cum ziseşi, mă?... Ia mai spune o dat/v

Sisoe repetă. Celălalt îl priveşte atent. Îşi bate joc de el? Ce-i cu ăsta? (Borfaşul e foarte perplex). Ori e nebun? Te pomeneşti că e nebun şi nu s-a băgat de seamă pân-acum. Da dacă-i nebun, cum a făcut-o p-a d-adineauri? Mare comedie!

— Ia ascultă, mă! Ce umbli cu gogoşi? Vrei să mă iei pe mine în balon? D-aia ţi-am dat eu ţâr cu pâine adineauri?

(Sisoe ajunsese să n-aibă ce mânca, fiindcă, mustrat de vreun creştin, înţelesese că nu trebuie să facă niciodată minuni pentru el, în folos propriu, ci numai *pentru alţii* (ca acum, de pildă)!

(B.A.R. arh. G. Topârceanu, I, ms. 12 b)

—

Domnul şef abia se sculase a doua zi din pat şi se spăla pe faţă deasupra unui lighean de tinichea aşezat pe un scaun, când auzi pas grăbit în săliţă şi glasul căprarului

îi strigă prin uşă:

— Să trăiţi, domn plutonier!

— Ce-i, Costache? Intră!

Jandarmul se opri lângă uşă, cam speriat.

— Să trăiţi… a fugit popa!

— Care popă?

— Popa d-aseară… de l-am închis la arest că zicea că n-are hârtii.

— A fugit?

— Da…

— Ce vorbeşti, mă?

— L-am încuiat asară cu cheia… şi când m-am dus adineauri să-l văz, a fugit.

— Şi s-a dus?

— Păi!

— Ia hai să văz şi eu pe unde a ieşit! zise domnul şef ştergându-se grabnic pe ceafă de clăbucii săpunului.

Intrând în odaia arestului, domnul şef cercetă mai întâi ferestruica de sus, din fund. O pânză mică de păianjen, prăfuită, se vedea acolo neatinsă, între privazul ferestrei şi zăbrele… Nu fugise p-aco] o. Domnul şef luă apoi uşa în cercetare, cu de-amănuntul. Întoarse de câteva ori cheia în broască, încoace şi-ncolo, zgâlţâi de clanţă, pipăi scândurile. Era încruntat la sprânceană şi tăcea. La urmă se întoarse spre căprar; se uitară unu] la altul.

— Cine a încuiat asară uşa? întrebă şeful.

— Eu, cu mâna mea, să trăiţi!

— Bun. Şi la cine a stat cheia ăst noapte?

— La mine, în buzunar… că n-o dau niciodată pe mâna altuia când sunt arestaţi.

— Aşa?… făcu domnul şef, fierbând. Şi niciuna, nici două, jart-jart! o păreche de palme straşnice pe obrazul căprarului.

— Da’ ce-ai crezut tu, mă, băga-te-aş în mă-ta, cu capu-nainte, că mă prosteşti pe mine? Λ fugit popa. ai? Cum era să fugă, cu uşa-ncuiată şi cu zăbrele împăienjenite la geam?

— Să mă bată Dumnezeu, domnule şef... să-mi crape ochii dacă mă ştiu eu vinovat în dar a vera asta cu ceva...

— Zât! Ia poftim încoace, la cancelarie, să mai stăm de vorbă.

Intrară în cancelarie. Acolo domnul şef înghesui pe căprar într-un colţ, cu pumni şi picioare pe unde nimerea.

— Unde-i popa?... Ce-ai făcut cu popa?... Să te faci popă, m-ai înţeles? Acuşi să mi-i scoţi... din pământ, din iarbă verde! că altfel nu te mai liberezi tu din oştire la toamnă, cum nu-s eu popă... m-ai înţeles?

Şi cu un pumn bine potrivit, îl răsuci la urmă pe loc şi-i făcu vânt pe uşă cu piciorul în spate.

Căprarul se trezi în curte şi stătu năucit câteva clipe, cu capul gol în soare. Îi ţiuiau urechile, îi ardeau obrajii şi vedea roşu înaintea ochilor.

Când se mai dezmetici puţin, înghiţi de două ori în sec şi scuipă roşu în praful de la picioare.

— Aoleu, taică părinte, scrâşni el turbat de mânie cu pumnii strânşi, d-ăştia mi-ai fost?...

Făcu câţiva paşi în neştire spre poartă; apoi se întoarse spre grajd şi s-aşeză pe un capăt de grindă, cu pumnii pe genunchi. Dar nici acolo nu stătu mult. n-avea astâmpăr. Se ridică şi se duse lângă o căruţă veche din mijlocul curţii, aşezându-se pe oişte.

„Nu-mi pică el iar în mână... că-l rup cu dinţii! nu altceva!”

Gândul că cel fugit s-ar putea să-i cadă iar în mână. vreodată îl mai potoli parcă şi-i aduse şi alte gânduri cu care încercă să-şi mai răcorească năduful.

— „Întâi şi-ntâi, îl scot colea pe prispă, la soare, şi-i smulg toată barba, fir cu fir... Pe urmă, îl tăvălesc pân’ toată ograda, să nu-l mai cunoască nici iâră-sa care l-a făcut că-i popă.

Se ridică iar şi se mută din loc, ca să-şi urmeze gândurile:

„Pe urmă, când se face sară, îl leg de piciorul patului şi-l puj să-mi cânte bisericeşte până la ziuă... şi dimineaţa

îl scot la corvoadă (Aici, chestia cu purcelul) ’1.

(B.A.R. arh. G. Topârceanu, II, ms. 15 a, b).

*

Femeia se uita la el cu uimire. Parcă nu-i venea să crează într-o schimbare aşa grabnică.

— Du-te mă... du-te! îl îndemnă ea cu glas blând, ca să-l încerce. De ce să nu te duci, dacă te cheamă? Du-te...

— Iaca, nu vreau! răspunse el, încăpăţânat. La ce să mă duc? Nu mă duc. Ce, ei n-au mâini?

Cu faţa luminată ca de-o mare fericire, femeia încredinţată în sfârşit de minunea săvârşită, se întoarse spre răsărit şi-şi făcu cruce:

— Mulţumescu-ţi ţie doamne că-l văz vindecat... că-l văz şi eu om *ca toţi oamenii*... Apoi, întorcându-se spre Sisoe care sta de-o parte:

— Să trăieşti, cinstite părinte şi să-ţi dea dumnezeu tot ce gândeşti... că l-ai făcut iar om... Numai, nu ştiu cât o să-l ţie.

(B.A.R. arh. G. Topârceanu, II, ms. 15 b).

*

Sisoe aprinse lumânarea şi ridică plapoma.

Pe cearşaful alb se ivi în lumină un purice mare, cu soţia lui şi cu patru copii. La început, păreau (imobilizaţi de mirare). Dar când Sisoe a întins mâna spre ei, instantaneu au sărit din loc ş-au început să se ia la-ntrecere în sărituri. Îi vedeai în toate părţile, şi nu erau nicăieri.

*

A peine reveille ce matinala dans să chaumiere, blottie creleguee> à l’extremite nord du Paradis, saint Sisoe, le faie seur de miracles, entonna a pleine bouehe un cantique a] a gloire du Toutpuissant, maître du ci el et de la terre. Îl prit ensuite derrière la porte son bâton poli par l’âge et sortit doucement pour faire să promenade matinale, comme d’habitude tout le long de l’allee principale.

Les choeurs des bien-heureux resonnaient de

partout, etonnant des psaumes et des hossanas dans la splendeur bleue et rose du matin. Le plus proche resonnait clairement, de derrière le massif d'en face: „Benis Ţes pauvres ouailles, notre Seigneur, et conduis-nous toujours dans les sentiers de la sage-e-e-sse". Un autre d'un peu plus loin, cache dans un bosquet d'osier en fleurs: „Gloire eternelle a Ton nom, Maître, ales pitie de ţes pauvres ou-a-a-illes". Et le troisième leur repondait en echo, dans le lointain, d'un ton plus haut: „gloire... ou-a-a-illes..."

c'est ainşi que le Paradis resonnait de maintes cantiques, du matin au soir, en vous remplissant râme de delices, (qui vous remplissaient Târne de delices) et Γ ar sentait e embaumait> partout le basilic et des senteurs sacrees, les quelles vous auraient donne le vertige et même la migraine (et même un peu de nausée), şi dans le paradis de telles calamites seraient possibles.

(B.A.R. arh. G. Topârceanu, II, ms. 17)

NOTE UMORISTICE

1 90

9* – Minunile sfântului Sisoe w

NOTE H U M O RI ST IC E o (ăbauches)

...A căzut cu cotul într-o fereastră şi a spart un geam *care* tocmai se găsea acolo.

...E profesoară de limba română, dar e femeie onestă.

*

— Oricum, nu trebuia s-o ceri în căsătorie, când ştiai bine că te iubeşte...

O) De umplut un caiet mare cu cuvinte utilizate absurd – sau pseudoabsurd.

1. Vocabular absurd.

2. Sintaxă absurdă – la prima vedere.

3. Expresii absurde, eronate.

4. Clişee, locuţiuni familiare, aforisme cunoscute şi proverbe – sucite uşor într-un loc sau retuşate ad-hoc.

Toate aceste pot fi utilizate într-o povestire, în dialog, puse în gura câte unui personaj. Mai ales când o astfel de replică sau de reflecţie e de natură să caracterizeze un tip,

un personaj din povestire… (notele autorului. Arh. Gh. Topârceanu, II, ms. 17)! Unele note humoristice au fost traduse, în limba franceză (Arh. Gh. Topârceanu, II, ms. 29).

Amfitrioana, în prag, către musafiri:

— Da’ ce curaj aţi avut să vă mai deranjaţi pe o vreme ca asta…

— Eu când mă întorc acasă noaptea târziu, nu zic decât: bună sara! Restul, îl spune nevastă-mea.

—

— Zici că erau cu un domn şi vorbeau amândouă odată? Atunci cu siguranţă că erau ele…

*

A fost condamnat pentru atentat la putoare…

— Va să zică, m-ai înşelat cu un grefier…

— Îţi jur că nu era grefier, era judecător!

— Aşa?… Dar dacă mă minţi?

— Se zice c-ai avut până acum vreo patru amanţi.

— Pardon – Numai trei… Dar aşa e gura lumii!

*

— Mi se pare mie că fiu-meu trăieşte cu nevasta dumitale. Uite, să nu zici că nu ţi-am spus…

—

O femeie cinstită nu-şi înşală bărbatul, nici chiar atunci când l-a mai înşelat o dată.

*

Despre un prunc ţinut în braţe:

— A!… Ia-l te rog!… Ia-l repede!

— Mi se pare că e cam nervos.

— Nu-i nervos, e prost crescut.

Zicea madam Cariadi că i-a spus doctorul că ea nu mai poate să facă copii…

— Nu poate… Da-ncearcă mereu.

*

Era un om imposibil… de câte ori îl înşela nevasta făcea scandal, subt pretext *că asta nu se face*…

— S-a însurat din dragoste, altminteri nu e om prost.

*

— Se iubeau aşa de tare, încât ai fi jurat că nu sunt (Căsătoriţi.

*

Tace – şi nu face.

A tăcut, cu toate că nu avea nimic de spus.

*

Avea un fel de chelie cu păr…

Nu de vizită mi-e frică, ci de consecinţa ei…

—

Definiţie.

— Microbul e un animal foarte invizibil care trăieşte pe lângă casa omului, ba şi mai aproape.

*

Pentru că un imbecil a furat acum vreo 6.000 de ani un măr din grădina raiului, dumnezeu ne-a con (CÂA. mnat pe toţi la moarte. Asta nu se face.

I-a murit un cumnat şi o parte din nevastă.

*

Şi după ce a cerut-o pe Lenuţa în căsătorie, a stat *2* luni la Văcăreşti…

— Cine dragă? Imbecilul ăla?

— Da, da, uite-aşa imbecil cum îl credeam a făcut 2 luni puşcărie pentru fraude… Am spus eu întotdeauna că fata asta o să aibă noroc…

*

Oricum, domnia sa nu trebuia să laude această carte, când ştia că e bine scrisă.

I-a aruncat poezia la coş, subt pretext că e genială.

Un poet de talent nu scrie versuri proaste nici chiar atunci când e inspirat.

*

D-l X scrie articole de estetică literară, altminteri nuhi om prost.

—

Stătea de vorbă cu o domnişoară, care nu era măritată.

*

Ni s-a servit după aceea nişte peşte foarte acvatic.

Când vezi că vine un căţel sau altcineva, să-mi spui”.

*

Albia Bahluiului era udă loarcă.

!

Niagara zbiară, s-o audă toată lumea. Oceanu e mal modest.

—

Genul „cugetărilor” e învechit. Cu atât mai bine! secăturile nu vor citi niciodată aceste însemnări.

Îi trebuie o mare doză de cinism omului, ca să nu roşească în faţa porcului.

*

Niciun bou din lume nu moare de moarte naturală. Toţi mor asasinaţi mişeleşte ca să-i consume apoi alte fiinţe, mai civilizate.

*

Nu se culcase cu ea decât o singură dată, pentru că nu era prieten cu bărbatul ei.

*

Se culca foarte devreme, cu toate că avea o nevastă urâtă.

Câştigase procesul, cu toate că avea dreptate.

*

Nu-i făcuse niciun rău, cu toate că erau prieteni.

*

Era foarte patriot, cu toate că nu fusese nimic în viaţa lui.

Era un om foarte muncitor cu toate că nu făcea nimic.

*

Argeşul e unul din cele mai vechi râuri ale ţării, noastre. El curge încă de pe vremea lui Mihai Viteazul.

Era o trăsură veche cu doi cai şi cu un măgar pe capră.

M-am întâlnit pe stradă cu două inse: a din dreapta

era fată mare, şi a din stânga era profesoară de ştiinţe naturale...

Cum era să plec, dac-a stat ploaia?...

Acceleratul de Bucureşti a călcat un irânar şi i-a tăiat două picioare.

În ziua aceea trebuia să mă mut, prin urmare încă de dimineaţă a început să plouă.

La Iaşi, în fiecare iarnă se întâmplă câte un frig „cum de treizeci de ani” nu s-a mai pomenit...

Era o fată aproape virgină.

Bunică-sa cumpărase un ceas-cu-cuc, fără cuc.

Model (pentru Sisoe)

— Mi-ar trebui vreo 3 – 4 sute de lei.

— Mă rog, îţi trebuie 300 sau 400 de lei? Ca să ştiu.

— 350.

— Bun! Nu pot să-ţi dau, fiindcă n-am niciun ban.

(Cerere de precizare inutilă. Întrebare absurdă. El întreabă, fiindcă „aşa se întreabă de obicei”. Doar în al doilea moment, observă că n-are bani). Caută întrebări uzuale, maşinale. Observă procedeul de mai sus!

*

Are un ceas care nu funcţionează decât în zi de lucru. Duminica stă. (Sf. Sisoe – cum îşi cumpără un ceasornic fiindcă a întârziat de la o întâlnire.

— Mi-ar trebui un ceasornic, se gândeşte el).

— Mai ai vin din acela de care mi-ai dat acu o lună?

— Mai am, cum nu! Vreţi să cumpăraţi?

Nu, că m-a oprit doctorul de la orice băuturi. Am vrut numai aşa, să ştiu...

*

În prezenţa autorităţilor comunale şi judeţene, femeia a dat naştere unui cetăţean onorabil, care a şi-nceput să plângă.

*

După felul cum se vorbeau de rău una pe alta ai fi jurat că sunt prietene intime... Totuşi, nici nu se cunoşteau personal.

*

În ce priveşte vârsta cuiva, socot că asta depinde foarte mult de anul în care s-a născut.

*

Se cântăreşte parţial, o dată pe săptămână.

φ

A luat mărul şi i-a mâncat toată partea dinspre apus.

*

Ţinea o parte din batistă în buzunar. Cealaltă o dăduse la spălat.

*

Avea o parte din cămaşă afară. Cealaltă o ţinea pe lângă el.

*

Afară de jumătatea sa legitimă, d. Popescu mai avea încă o jumătate la mahala...

*

Un fir mic de praf, cam cât a opta parte dintr-un purice.

A prins între degete o jumătate de purice. Celelalte şapte-opt jumătăţi au fugit, sărind în toate părţile. Se căutau reciproc, ca să se lipească la loc...

φ

Un purice multiplu sărea într-una pe cearşaf. Îl vedeai în toate părţile – şi nu era nicăieri.

(B.A.R.G. Topârceanu, II, ms. 17)

*

Doresc căsătorie cu o fată cinstită *sau* cu o profesoară de limba română.

φ

X e critic literar, *aşadar* pentru ce îi pretindeţi să se priceapă la literatură? (B.A.R. Arh. G. Topârceanu, II, ms. 15 a)

S-au culcat alături, ba şi mai aproape... O femeie *foarte* măritată. O femeie *cam* văduvă şi *cam* însărcinată. Pe acolo, *chiar* şi vara era cald. Colosal, *ba* şi mai mare...

Un copil când zice „tată”, poate foarte bine să

greşească. Ce ştie el?

*

Cocorii, avioane de pe vremea lui Homer. (Arh. G. Topârceanu, II, ms. 27 a)

X ştie multă carte, cu toate că e profesor universitar.

Cămaşa este curată, deşi era a lui Popescu. (Arh. G. Topârceanu, II. ms. 29.)

Prima jumătate a unui ou, e totdeauna mai fiarta decât a doua.

*

Romanul nu se vinde deloc; totuşi e prost scris.

O bibliotecă populară pentru persoanele care nu ştiu să citească…

Sfârşit de afiş municipal:

„Persoanele care nu ştiu să citească, sunt invitate să întrebe pe cele care ştiu”.

*

Un articol din Codrul penal…

Omul, de când se naşte – trage să moară

Îi aducea insulte elogioase…

D-l Popescu, acest bou vertical…

*

Un tânăr denaturat şi-a ucis tatăl, mama şi paraziţil. (Titlu de fapt divers).

*

Un savant care se ocupă cu studiul razelor comice

*

Slujba ei de soţie credincioasă, pe măsură ce au trecut anii, devenise o simplă sinecură.

Era un bătrân de mare viitor.

Fata asta, când începe să se mărite, nu se mai opreşte.

Pe urmă au început să se căsătorească amândoi – şi au dus-o aşa vreo trei luni.

*

E cel mai mare scriitor fără talent din ţara noastră.

Pe Sisoe îl treceau sudorile de-atâta odihnă…

În faţa noastră, o lună mare, plină de melancolie, jrăsărea încet şi maiestuos de după coteţul găinilor…

Purta şi iarna şi vara nişte sprâncene groase…

Oala de noapte căzuse pe gânduri.

O farfurie smălţuită sta turceşte pe covor.

L-a opărit cu o declaraţie de dragoste pe patru pagini.

*

Îngă pernă stătea pe gânduri un purice.

A depus jurământ c-o iubeşte.

Durerea ei sufletească udase leoarcă două batiste.

Fidelitatea ei conjugală trăgea să moară…

Fiecare vers de-al lui avea aerul că şi-a scrântit un picior.

Era un tânăr foarte mirositor.

*

Butoaiele erau pline de un întuneric acru, înţepător.

*

Un râs creţ…

Două mustăţi uzate…

*

Tare mi-i antipatic mie omul simpatic.

(ms. G. Topârceanu. Col George Sanda)

*

Nu trebuie să răspunzi femeilor. Un bărbat pune întrebări de elev; el întreabă ceea ce nu ştie. Dar o femeie pune întrebări de profesor şi numai asupra paginilor din viaţă pe care ea le cunoaşte în fond.

*

Ruşine se cheamă sentimentul pe care-l îndură o femeie când e nevoită să-şi arate la lumină anumite părţi din fiinţa sa trupească şi sufletească pe care ar vrea să le deplângă numai singură. Părţile frumoase, oricare ar fi ele, ea e gata să le arate la toată lumea fără ruşine.

*

Femeile cinstite când plâng, ele nu ştiu pentru ce plâng Dar o cocotă când plânge, ştie pentru ce plânge:

pentru că dintre douăzeci de bărbaţi pe care nu-i poate suferi, ea îşi alege unul pe care îl iubeşte. Şi acesta unu, nu are decât o singură dorinţă: s-o părăsească cât mai curând posibil.

*

Doamne, cât e de delicat uneori să împaci libertatea şi fericirea ta, cu libertatea şi fericirea altuia. Acesta e un ideal imposibil. Unul din doi trebuie să-şi sacrifice libertatea şi fericirea. Care din doi?... Femeia. Aşadar, dacă m-aş sacrifica eu, n-aş mai fi bărbat.

—

Vanitatea personală e mai puternică decât iubirea. Nu mai poţi iubi pe cel ce-ţi răneşte amorul propriu, mândria personală.

*

Cel mai bun dar pe care un amant poate să-l facă unei amante, e să-i procure singur alţi douăzeci de amanţi – nu succesivi...

*

În faţa unei fericiri luminoase, toate sentimentele contrarii dispar ca stelele în faţa soarelui.

*

Când o femeie îşi părăseşte bărbatul, e vrednică de laude. Pentru că ea n-a mai vrut (de teama despărţirii) să-l mintă zi şi noapte că-l iubeşte. Ci mai bine a fugit cu altul... pe care de bună seamă l-a găsit superior.

Nu promite nimic cu jurământ – mai ales în iubire. Poţi tu jura că până la cutare dată n-o să mori? Dacă în acest timp vine o boală (adulterul, iubire nouă), care fără voie te trânteşte la... pat?...

*

Patima e asemeni acelor ape care ies din matca lor şi în unde surde îţi intră în casă, noaptea, pe când tu dormi. Când te deştepţi e prea târziu: pasiunea ţi-a inundat sufletul şi inima.

(Gh. Topârceanu *„Cugetări asupra iubirii”*, ms. Col. George Sanda).

SUMAR